

Hindsgavls og Assens Amter.

(640 pag. 484 Anmerkning.) Disse tvende Amters Beliggenhed, med mere, er i Atlas Daniae anført, saa at følgende er alleneste her at erindre, nemlig: Eyendommen i Hindsgavls Amt er meget frugtbar paa Rug, Byg, Havre, Boghvede, lidet Hvede, Erter og Vikker. Ligeledes er og Eyendommen i Assens Amt nesten overalt god og frugtbar Ager-Land, undtagen nogle Sand-Banker, som paa sine Steder findes og i Ørslev Sogn, som formedelst lidet Flyve-Sand maa ligge udyrket. Ellers haves i disse Amter lidet Tillæg af Heste, Stude, Kiøer, Faar, Sviin, Ænder, Giæs og Høns, en Deel Æble, som deels sælges, deels stødes til Must, saa og Humle, hvoraf en Deel sælges der omkring i Landet. Bier har de nu ey saa overflødig af, som tilforn, og af (641 Tom.III pag 485) Fiskeriet, saasom: Torsk, Sild, Flynder, Makrel og Hornfisk har de alene til egen Fornødenhed, dog kunde Fiskeriet meget forbedres. Ved Gamborg holdes Marsvine-Jagten af nogle fra Middelfart. Skove er der til Fornødenhed ved de fleste Herre-Gaarde, og ved Søeholm, Kiersgaard, Hindsgavl og Fanø ere Dyre-Hauger, dog ikke af nogen Betydelighed. Indbyggerne ere ellers meget arbejdsomme og flittige, og derfor i temmelig god Stand. Amterne bestaaer hver af et Herred, nemlig: Vends-Herred i Hindsgavls Amt og Vaag-Herred i Assens Amt.

Vends-Herred i Hindsgavls Amt.

Middelfart Kiøbstæd, Hindsgavl, Fanø, Annexet Clauslunde.

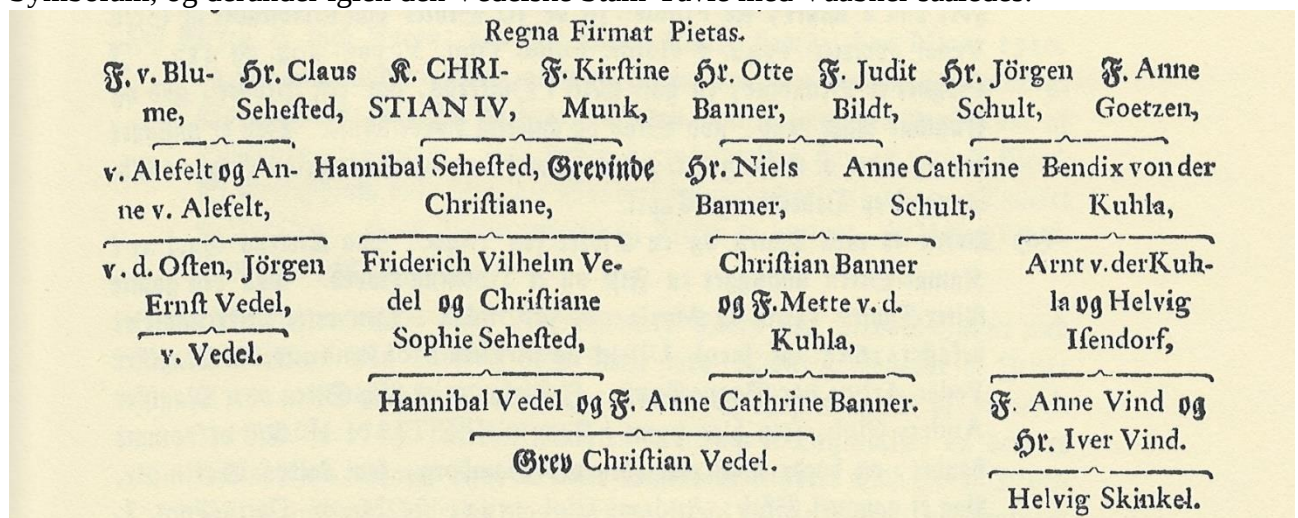
- 1) Ørslev Sogn, (a) Ørslev Bye, 10 hele og 2 halve G. 1 B. 7 H. Ellesøe, 5 G. 3 H. Tellerup Bye, 4 hele og en halv G. 1 B. 5 H. Tybring Hoved-Gaard og et Skovhuus, Ørslevs Skovgaard, Høybeks Mølle, Gammeldams Mølle, Hylken Mølle, Lammes Mølle, Ulvsrød, Kiærlingberg, Bedehuuset, Balslevgaard.
- 2) Balslev Sogn, (b) Balslev Bye, Balslev Mosegaard, Gielbiert en Gaard, Sognet har 33 Gaarde.
- 3) Huusbye Sogn, (c) Huusbye, Eskier, Hygind, Hygindtorp, Hygind Mølle, Sønder Aabye, Brandsøe, Vedelsborg (643) Hovedgaard, Holmehuuse, Hvidensand, Sognet har sex og fyrertyve Gaarde. (644)
- 4) Gamborg Sogn, (d) Gamborg, 17 Gaardmænd, en Mølle og 6 Huusmænd. I Atlas Dan. er Estrup Bye anført, som ey hører til dette Sogn. (645)
- 5) Nørre Aabye Sogn, (e) Nørre Aabye, Byllerup, Gæstrup og Vrangstrup, Sognet har 26 Gaarde.
- 6) Harndrup Sogn, (f) Harndrup Bye med Mølle og 2 Huuse, af Graderup Bye i Brenderup Sogn, hører en Gaard og to Huuse til dette Sogn. (646)
- 7) Roerslev Sogn (g) Roerslev Bye, Blankebye, i den første 11 Garde, og den sidste 6 Gaarde.
- 8) Føns Sogn, (h) Føns Bye, 18 Gaarde. (647)
- 9) Eybye Sogn, (i) Eybye.
- 10) Udbye Sogn, (k) Udbye med Udbye-Mosegaard og Brøende Gaarde, Roelund, Roenæs, Viibye og en Mølle. Sognet har 36 Gaarde.
- 11) Rørup Sogn, (l) Rørup, Henkebølle, Aalsboe, Ebberup, Munkegaarde, Dybmose, Gribsvad Kroe og nogle Huuse, Søndergaard Herre-Gaard, Erholm Herre-Gaard. Sognet har 37 Bønder-Gaarde.
- 12) Indslev Sogn, (m) Indslev, Kierbyholm, Veyerup, Taarup, Bubel, Gremmerlykke. Sognet har 33 Gaarde. (648)
- 13) Gielsted Sogn, (n) Gielsted Bye, Taarup, Lunge, Kindstrup, Hønnerup, Eeneste Gaarde, Trygen, Hønneruplund, Hønnerup Skovgaard, Holme, Volden. Sognet har 56 Gaarde.

- 14) Asperup Sogn, (o) Asperup, 15 G. Baaring, 24 G. Kierbye har været 10 Fisker-Huuse, nu 10 Gaarde, To Gaarden Risum eller Risum Lund. (649)
- 15) Brenderup Sogn, (p) Brenderup, Skovshøirup, Aa-Høirup, Broe, 6 Gaarde og 4 Huuse i Holse, 2 Gaarde af Grarup, Fyllested, Kiøstrup, Tierholt eller Hamborgaard en ufri Gaard, Fyllested Mølle, Kiøstrup Mølle.
- 16) Veilbye Sogn, (q) Veilbye, Staurbye, Røyle, Aulbye, Kustrup, Røyle Thaarup, Bøgelund og Strib, de tre første (650) er nogenledes store Byer, Aulbye er en kiden Bye med Møller, Kustrup ligeledes en liden Bye med Møller, Strib er to Gaarde med et Fergested, Røyle Thaarup af to Gaarde og Huuse, (651) Bøgelund tre hele og en halv Gaard, Billishauge en Herre-Gaard. Sognet har i alt 70 Bønder-Gaarde.
- 17) Causlunde Sogn, (r) Causlunde, Svendstrup, Valbye, Skrillinge; Sognet har 50 Gaarde.
- 18) Fielsted Sogn, (s) Fieldsted Bye og Mølle, Gildbroe Mølle, to Skovhuuse, Kaaberbøllegaard under Billisbølle, Kaaberbøllehuus og tre andre, Fiellerup Bye, Sletterød Bye med tre Huuse, Billisbølle Herre-Gaard; Sognet har 35 Gaarde.

NB. Dette Herred ligger Norden for Assens Amt og kaldes af nogle Vands-Herred, fordi det paa tre Sider er omringet med Vand eller det lille Belt; andre kalder det Vester-Herred, fordi det er den Vestligste Deel af Landet, endnu andre Vends-Herred, da dets Segl har været W. E. Herreds-Tinget for Vends- og Vaag-Herred holdes om Fredagen i Hierup Bye. Hvad til Vends-Herred Provstie er henlagt, see Hofm. Fund. Tom. V. pag. 415. (652)

- a) (641) Kirken er med Taarn og to Klokker, paa den ene staaer: 1423 Ave Marie. Paa Alter Tavlen staaer Maria med Barnet og de tolv Apostler, hvorefter Kirken menes at kaldes St. Marie. Et Begravelse, hvori hviler: Oberst-Lieutenant Haxthausen og Frue. Paa Tellerup Eyendom er en Søe med Gieder, Aborre og Aal; samme har sit Tilløb fra Sand-Biergene, og har derfra Affald til Hylken Mølle. Balslevgaards Jord ligger for sig selv paa Ørslev Grund ved Skovgaarden, men Bygningen er henfløttet til Balslev. Annexet er Føns. 1622 blev der ved Kirken opgravet et Hedensk Begravelse. Norden for Kirken løber Brende Aae, som skiller Herredet fra Vaag-Herred. (642)
- b) Kirken er med Taarn og en Klokke med Munke-Bogstaver. Alter-Tavlen og Prædikestolen er af Billedhugger-Arbeyde fra 1553. Kirken menes at være den sidste, som er bygt i Fyen. I Sognet er et Hedensk Alter, kaldet Prædikestolen. Annexet er Eybye.
- c) Kirken er anseelig, og istandsat med store Vinduer og et anseelig Taarn med Spiir og to Klokker. Alter-Tavlen er smuk forgyldt Billedhugger-Arbeyde fra de Catholske Tider, en smuk Prædikestoel, et Orgelverk, to Sølv Lysestager, og to store af Messing, en Sølv-Kalk, Disk, Viinflaske og Abelat-Eske, et Sølv-Fad til Daaben, hvorpaa saavelsom det øvrige foranførte Sølv-Tøj staaer: Mathia Cathrine Værnskiold Grevinde af Vedel 1743. I Choret er et aabet Begravelse med nogle af de Sehesteder og Gyldencroners Liig. Ved Kirken er to Capeller, i det ene paa den Søndre Side er 15 Liig af de Lindenover og Gyldenstjerne, deriblant er et heel Corpus af støbt Blye tilligemed et Blye-Hiorte fuld af Spiritus; der meenes: at det er Christian Lindenov, som gjorde saa stor Gield i Holland, at Moderen maatte sælge Ivernes, og at hans Liig saaledes er indsmeltet, og ført udenlandsk fra for her at indsettes; til Begravelsets Vedligeholdelse er henlagt noget Jordegods, see Hofm. Fund. Tom. V. p. 413. Oven over i samme Begravelse er et Epitaphium over Vilhelm Friderich Baron af Gyldenchrone, Herre til Tolstrup og Aastrup. Frue Regitza Sophie Baronesse af Gyldenchrone, gift med Oberste de la Portrie, død 1736, 29 Aar. Herr Vilhelm Friderich Greve af Vedelsborg, Friherre af Vedel Slot

og Borg, Herre til Reetz og Nurnberg, Ridder, ec. døde 1706, 66 Aar. Uden for Begravelset er et konstig Gitterverk med de Gyldencroners Vaaben. Det andet Capel paa den Nordre Side er med konstig Jern-Gitterverk, samt med Grev Vedels og Banners Vaabner; deri er indsat: Tvende Marmor-Kister, i den ene: Hannibal Greve af (643) Vedel til Vedelsborg, Tybring, Søndergaard, Rugaard, Sparetoen, Ridder, Cammer-Herre og Amtmand over Assens og Hindsgavl, død 1720, og i den anden hans Frue Anne Cathrine Banner. Tvende Kister af Sand-Steen, deri: Cathrine Elisabeth Arnholt Grevinde af Vedel, død 1743, 37 Aar, og Grevinde Hannibaline af Vedel til Vedelsborg, død 1741, 33 Aar. Desuden er der indsat: Friderich Hans Jacob Greve af Vedel, Cathrine Sophie Grevinde af Vedel, Friderica Hannibaline Grevinde af Vedel, Grev Hannibal Vedel, Ridder, Cammer-Herre; hans Fader Grev Christian Vedel, Ridder, Cammer-Herre; hans Fader Grev Christian Vedel, Ridder, ec. Paa Væggen henger et Konst-Skilderie med Kong CHRISTIAN IV. Liig paa en Parade-Segn, neden under staaer Høystbemeldte Konges Symbolum, og derunder igien den Vedelske Stam-Tavle med Vaabner saaledes:

I Kirken er et Epitaphium af Sand-Steen med Skilderie over Sogne-Præsten Broderus Brodersen Risburch, død 1709, 53 Aar. En Liig-Steen over Sogne-Præsten Lauritz Pedersen, død 1586. En dito i Choret (644) med udhuggen Portraits, hvorover staaer T. G. og E. G. er uden Tvivl en Gyldenstjerne. Kirken har forðum været først bygt paa Sønder Aabye Mark nærmere ved Stranden, hvoraf sees Rudera. I Choret i Huusbye Kirke har været et stort og fire smaa Altere med Catholske Billeder, som Biskop Jacob Madsen vilde have borttaget, men Gyldenstjerne, som Eyere, svarede, at han ey havde bygt dem, og derfor ey vilde nedbryde dem. Kirke-Gaarden har en Muur omkring sig med fire Vaser ved Indgangen. Ved Kirken er 1741 af Grev Christian Vedel bygt et Hospital til sex Lemmer, som nyde hver ugentlig af Grevskabet 2 Mark, og er fornyet af Grev Hanibal Vedel. Ifølge af Hannibal Sehesteds Fundatz 1664 har Grev Vedel Rettighed at besette sex Pladser i Odense Hospital, hver paa 2 Mark, see Fundat. Til de 10 Skoler paa Grevskabet af Grev Vedel oprettet 1742 i Hofm. Fund. Tom. V. pag. 408 og 413. I Sognet er Brandsøe, en halv Miil i Omkreds, har én Beboer, god og frugtbar Ager-Land, god Skov og anseelig Tørve-Mose. Øen er anslaget for 13 Tdr. 1 Skp. 3 Fk. 2 Alb. Hartkorn, og Skovskylt 2 Skpr. 2 Alb. Annexet er Vedelsborgs Capel.

- d) Kirken er med Taarn og en Klokke fra 1640. Paa Kirkens Gavl er i Kampe-Steen udhugget en Fisk og et Dødning-Hoved. Paa den gamle Alter-Tavle: 1506 O Maria ora pro nobis. Den rette Alter-Tavle er bekostet 1625 af Jacob Ulfeld og Birgitta Brokkenhuus, da Magister Peder Arboe var Sogne-Præst. I Kirken er en Liig-Steen over Magister Anders Glob, som blev dømt i Kong

CHRISTIAN II Tid at rømme Landet, og boede siden paa Øen ved Gamborg, som kaldes Sviin-Øe. Paa et gammel Skab: Andreas Glob 1522, see Marm. Dan. Tom. I. pag. 249. Hvitfeld melder, at Aarsagen, hvorfor han saaledes blev dømt, var, fordi han borttog alle Documenterne, og brændte dem. Ved Byen er en skøn Kilde, og i Marken to Hedenske Begravelser. I Sognet (645) findes Rudera af et Slot, kaldet Borg, andre kalder den Boren, hvis Eyere skal have været en helt, navnlig Gam; derfra haves Prospect til Holsteen. Den Øe Svinøe bruges mest til 120 Høveders Græsning, Øen er en halv Miil lang, men kuns smal; bemeldte Magister Glob og Antoni Bryske skal have boet der, og sees endnu Rudera af Graver og Volde. Gaver til Gamborgs Fattige, see, Hofm. Fund. Tom. V. pag. 413.

- e) Kirken er med Taarn; paa den største Klokke staaer: Ave Maria 1510 og paa den mindre: 1640 givet af Alexander Christensen Sönderborg, Sogne-Præst; han skal og have givet den smukke forgyldte Prædikestol af Billedhugger-Arbeyde, som under hver Afdeeling har et Latinsk Vers. Et Epitaphium over bemeldte Sönderborg med Portrait 1650. Annexet er Indslev. Hvad til Begravelset og Kirken er henlagt, see Hofm. Fund. Tom. V. pag. 413.
- f) Kirken har alene et lidet Bindingsverks Taarn paa Vaaben-Huuset med en Klokke. Paa Kirke-Døren staaer med Munke-Bogstaver af Jern: S. Anna beed for Per Smed 1505. Kalk og Disk er givet af Henrich Verkmeester 1703. Nederst i Kirken er tilbygt et Begravelse, og deri et Epitaphium, hvoraf sees, at dette Begravelse tilhører Sal. Oberst-Lieutenant Christian Friderich Gersdorf og Frue Palene Uhrne og Arvinger paa begge Sider alene, og at Kirken er solgt 1760 ved Auction med de Vilkaar: At Kirkens Eyere altid paa egen Bekostning, skal holde Begravelset vedlige. Kirken ligger paa en høj Banke, og neden under Banken er et Kildeveld. (646)
- g) Til Kirken har Cammer-Raad Basse 1762 ladet sette et nyt Taarn med en Klokke fra 1400, under samme Taarn har bemeldte Basse til Hindsgavl sit Begravelse til sig og Familie, han har og ladet Kirken sette i Stand. Paa Prædikestolen staaer Aarstallet 1590. I Sognet paa en Høj er et stor Kiæmpe-Begravelse med to andre, hvor den Kiæmpe Ranke efter Tradition skal være begravet; deraf meenes at være kommen den Viise: Ride, ride, ranke fra Borring til Blanke. Udi Baarup Mark har været en hellig Kilde, som nu er øde. Ved Kirken har været en Kirke-Lade, hvor og foregives at have været et Closter.
- h) Kirken ligger tusinde Skridt fra Byen paa Marken, er med Taarn og en Klokke, som Grev Vedel lod omstøbe. Kirken holdes for én af de ældste i Fyen, og er lav og snever. En Alter-Tavle fra de Catholske Tider, hvorpaa staaer: St. Anna ora pro nobis. Prædikestolen er bekostet af Sogne-Præsten Niels Hansen 1663. I Choret er et Epitaphium over Povel Jörgensen Rosenvinge, Præsst i 42 Aar. Ve de Svenskes Landgang blev han først udplyndret, lagt paa Tortur og ophengt, men reddet af sine Folk. Herr Peder Vinther, som var Sogne-Præst i 50 Aar, har givet Kalken og ligger i et aabet Begravelse under Taarnet. Et Epitaphium over Sogne-Præsten Peder Jörgensen, død 16133, 66 Aar. Af et Aflads-Brev 1478 sees, at Kirken er kaldet Oderslev, dediceret yil At. Anne, og at samme fordum maa have været en Kiøbstæd, hvorom anføres Atlas Dan. Tom. III. pag. 494. I Føns Skov findes Rudera af et gammel Slot, kaldet Fønsgaard med Graver om; der er og i Markerne nogle Hedenske Begravelser. Hele Sognet er fast, som en Peninsel, og ligger imellem Havet til Sønder og Nord. Ved Havet er nogle gange funden Bernsteen. Annexet er Ørslev. (647)
- i) Eybye Kirke er med Taarn og har intet merkværdigt.
- j)

- k) Kirken er med Taarn og to Klokker. Paa Kirke-Døren sees Aarstallet 1409. vid. Marm. Dan. Tom. I. pag. 243. Alter-Tavlen er af Billedhugger-Arbeyde fra de Catholske Tider. I Viibye har forud været en Kirke, som er afbrudt, hvorom endnu findes et gammel Konge-Brev, som er ulæselig.
- l) Rørup Kirke er med smuk Taarn og Spiir, opsat 1755; deri er et Seyerverk. Alter-Tavlen, Prædikestolen, Kirkens Stole og Orgelverk, er alt sammen nyt og givet af Conferentz Raad Simonsen, som 1758 har sat Kirken i god Stand med smukke Malinger. Tvende Liig-Stene over Claus Brokkenhuus til Søndergaard, og Søn Jacob Brokkenhuus. Paa Kirke-Døren staaer: 1513 in honorem St. Martini in Rörup. Dybmosegaard er en Selveyer Bonde-Gaard, og har sine Jorder for sig selv. Gribsvad er en privilegeret Kroe, smuk opbyggt, og ligger paa Landeveyen. Sognets Eyendom er meget sandig.
- m) Kirken er med Taarn. I Kirken er en smuk Prædikestol af Billedhugger-Arbeyde. Paa Kirke-Døren staaer med Jern-Bogstaver: 1465 Ave Maria St. Dionysius. Fonten er af Steen med en Kobber-Løve, hvor Vandet øses ind i Hovedet og udgydes af der venstre Øre. Ved Kirken er Skiftested, naar Kongen reyser til Holsteen. I Bubel Bye ligger en (648) Eyendoms Gaard, kaldet Bubelgaard af 17 Tdr. 4 Skpr. 3 Fk. 1 Alb. Som er sat i god Stand. Hvad til de Fattige og Præsten er henlagt, see Hofm. Fund. Tom. V. pag. 406.
- n) Kirken er med Taarn, to Klokker fra 1624. Paa Kirke-Døren staaer med Jern-Bogstaver: 1506 in honorem St. Nicolai in Gielsted. En Liig-Steen med Portraits over Otte Hvide til Hønnerup, og Frue Sophie Daae, død 1562 see Marm. Dan. Tom. I. pag 243. Hønneruplund, tilforn kaldet Hønnerup Skou, har sin Jord for sig selv, og tilhører Capitain Pultz. Hønnerup Hovgaard har været et Adelig Sæde, men er nu en Bonde-Gaard. Volden er et ringe Boel, men har formodentlig været en Herre-Gaard, siden der endnu sees Spor af Graver og Volde. I Sognet Faustenbieg er et Bierg, som er bekiendt af Greve Christopher, saasom Kong CHRISTIAN III Armee gjorde der et stort Nederlag paa Fienderne. Annexet er Rørup; Magister Michael Petrus Arctander var en lærd Mand, Sogne-Præst til disse Sogne, og tillige en stor Chymicus, men derved to gange afbrændte Præste-Gaarden.
- o) Kirken er med Taarn, paa den ene Kokke staaer; Help Maria 1430 vir Sanctus Petrus; paa den anden: 1569 Sogne-Præst Christopher til Kiøbm Kirke. Kirken er sat i skøn Stand af Cammer-Raad Basse; der er en smuk Alter-Tavle og Prædikestol, en Lyse-Krone, en Inscription over Cornet Chilian Gerlak, som blev bleseret for Friderichsode, var under Grev Steenbuks Regiment, og døde 1657, 26 Aar. Trende Epitaphier: det ene med ulæselig Skrift; det andet over Sogne-Præsten Anders Madsen Hvid, død 1679; det tredje over Sogne-Præst Arensbek, som synes at have været førend Reformationen, vid. Marm. Dan. Tom. I. pag 243. (649) Hvad til Præsten og de Fattige er henlagt, see Hofm. Fund. Tom. V. pag. 407. Annexet er Roerslev.
- p) Alter-Tavlen er med Billedhugger-Arbeyde bekostet 1641 af Erich Bille til Kiersgaard. Alter-Foden af Friderich Christian Greve af Holk 1708 og Frue Anne Helene Reetz. Prædikestolen 1500 De Trolles Begravelse er under Choret. I Choret staaer to Jomfruer Emiker i Gips, derunder: Ifr. Magdalene og Ifr. Margrethe Emikes Datter til Damsgaard, Anders Emichsens Døttre ad Steensgaard, den første døde 1598 den anden 1585; bemeldte Emichsen var af de Acheleier til Damsgaard nu kaldet Kiersgaard. I Choret paa Kiersgaard Stoel staaer: Erich Bilde 1686 og Anne Trolle; lige over for Prædikestolen er en Stoel, som hører til Gyldensteen, med Vaabner og disse Navne: Kirsten Lindenov, Eric Banner og Sophie Rosenkrantz. En Liig-Steen med Portrait over Steen Bilde, som var med i Slaget ved Falkenberg, og døde 1590. Paa Kirke-Døren er endeel Munke-Bogstaver paa Jernet: Me fecit Petrus. Hvad til de Fattige og Præsten er

henlagt, see Hofm. Fund. Tom. V. pag. 408. Annexet er Øre i Skoubye-Herred. I disse to Sogne avles den beste Fynske Humle.

- q) Kirken er med Taarn og to Klokker, paa den ene staaer med Munke Bogstaver: Maria. Maria, Maria paa den anden: 1610 Peder Hansen, Sogne-Præst. I Vaaben-Huuset er indmuret en Graae-Steen, hvorpaa læses: Her ligger begravet *Niels Jörgensen* Tømmermand, boede i Odense, nedfalder af Taarnet, ihjelslagen; meene I, at denne var en Synder for alle? 1648. En anden Kampe-Steen med en Figur udhugget. (650) En Lyse-Krone med 16 Arme. Daaben er med Gitterverk omkring, og ligeledes for Choret. Lige for Prædikestolen er en lukt Stoel. Ved Kirken er at aabte Begravelse tilbygger, hvori hviler: Sigvard Urne til Billishauge og Hiukskou, Sigvard Urnes, Ridder, Stift Amtmand i Trundhiem og Helvig Lindenovs Søn, død paa Hiukskou 1712, 76 Aar; hans Frue Agathe Rothsteens, Knud Rodsteen til Lengsholm og Else Vinds Datter, død 1696, 55 Aar. Oberst Lieutenant Sigvard Urne til Billeshaugen Sigvard Urne og Agate Rodsteens Søn, død 1728, 60 Aar, og Frue Sophie Trolle, Etatz-Raad Herlof Trolle til Snedinge, og Frue Elisabeth Krabbes Datter, død 1725, 39 Aar. Major Börge Valkendorph til Billishauge og Fænø, Jörgen Henning Valkendorf til Klingstrup, og Frue Helle Trolles Søn, død paa Fænø 1747, 56 Aar. Jacob Urne Siffversen, Fendrik, død 1690, 27 Aar. Them Banner til Toistrup, Niels Banner til Friderichsgave, og Anne Cathrine Schults Søn, død 1703, 35 Aar. Frue Helle Helene Trolle, gift med Oberste von Deden, Etatz-Raad Herlof Trolles og Frue Elisabeth Krabbes Datter, død 1712, 32 Aar. Ifr. Johanne Sidonie Urne, Major Knud Rodsteen Urne og Susanne von Begens Datter, død 1713, 13 Aar. Sigvard Johannes Urne, Oberst-Lieutenant Sigvard Urnes og Elisabeth Sophie Trolles Søn, død 1728, 18 Aar. Ehrenreich Sigvard Pfuhl, Cammer-Junker, Oberst-Lieutenant Emanuel Theodotius von Pfuhl og Frue Anne Elisabeth Urnes Søn, død i Sielland 1766, 35 Aar. Et Epitaphium over Hans Christian Riisbrich, Sogne-Præst, død 1746, 47 Aar. Tvende Liig-Stene over Præsterne Sören Olesen Medelfart, død 1713. Niels Rasmussen Bredalin Weile, død 1625. Hvad Præsten er tillagt, see Hofm. Fund. Tom. V. pag. 415. Anno 1650 var der paa Odden anlagt en Fæstning, kaldet Sophie Odde, hvoraf endnu sees Rudera af Graver og Volde, men kom ey til Fuldkommenhed. Ved Strib er temmelig (651) god Fiskerie af Sild, Torsk, Hornfisk, Makrel og Aal. Ved Strib Skov har lagt et Slot, kaldet Søeborg Slot, hvoraf endnu sees Rudera af Graver og Volde.
- r) Kirken er anseelig med Taarn. Paa Kirke-Døren staaer med Jern Bogstaver 1589, og disse Ord: Gak troefuld ind i Jesu Navn, Veed, siung og før din ævig Gavn. Prædikestolen og Alter-Tavlen er opsat 1690 og 1691. Paa Skriftestolen: 1582 Sogne-Præst Oluf Bang. Sognet er Annex til Middelfart.
- s) Fielsted Kirke har paa den Vestre Ende et Taarn med to Klokker, paa den ene staar: 1632 Claus Madsen i Middelfart, og Sogne-Præst Claves Jensen. Kalken er givet af Grev Vedel 1709. I Kirken er tvende murede Begravelser, det ene for Præsterne, og der andet for Hans Atkes Familie. Kaaberbøllegaard har fordum været beboet af Adel; her stod fordum aarlig St. Lauritz Market. Hvad der til Skolen og Præsten er henlagt, see Hofm. Fund. Tom. V. pag. 408. Annexet er Harndrup. (652)

Vaag-Herred i Assens Amt.

- 1) Assens Kiøbstæd, (a) hvortil hører den Øe Baagøe
- 2) Kiøng Sogn, (b) Kiøng Bye, Præste-Gaarden, 17 Gaarde, Kiøng Mølle, 20 Huuse, Søeholm Herre-Gaard, Hiortholm en Gaard, som har Jorden for sig selv indhegnet. Holte, 2 G. 2 H.

- Glamsberg, 12 G., hvoriblant er Møllen, 12 H. Høyerup, 12 G 7 H. Høiberggaarde, 2 G. Gummerup Bye, 19 G. 3 H. foruden Degne-Boeligen, hvorved er nyelig bygt en Boelig af Andreas Heilig til Degne-Enker. (653)
- 3) Ørte Sogn, (c) Ørte Bye, 8 G. 13 H. Ladegaards Bye, 4 G. 2 H. Ulskoushuus, 1 G. Topgaard, 1 G. Rerupgaard, 1 G. 7 H. Brenholtgaard, 1 G. Skovhuusene 3 G. Hyldekier, 1 G. 7 H. Frøbjerg, 15 G. 5 H.
- 4) Vedtofte Sogn, (d) Vedtofte Bye, 12 G. 14 H. Melleballe, 5 G. 2 H. Hesled, 6 G. Brahesholm en Herre-Gaard. (654) Uglebjerg Mølle, 2 Huuse Snapind og Vorbierg, som alle hører under Hoved-Gaarden.
- 5) Søebye Sogn, (e) Kirke-Søebye, 7 G. 15 H. Søe Søebye, 12 G. 8 H. Tylledgaarde, 2 G. Tylled Kroe, 1 H. Skovgaarde Herre-Gaard.
- 6) Barløse Sogn, (f) Barløse Bye, Præste-Gaarden, 12 G. 3 B. 14 H. Bæring Bye, 2 G. 1 B. 3 H. Barløsegaard (655) ligger midt i Byen af samme Navn, Ruge Mølle, Stuen, et eenlig Sted. Kaslunde Bye, 8 G. 2 B. 2 H. Foermose et eenlig Sted. Myllerup, 3 G.
- 7) Skydebierg Sogn, (g) Skydebierg Bye, Præste-Gaarden, 15 G. 1 Mølle og 31 H. Taarup, 2 G. 2 H. Gavebye, 2 G. Aarup, 2 G. 2 H.
- 8) Kierum Sogn, (h) Kierum Bye, 2 G. 3 H. Melbye, 7 G. 1 H. Daltofte, 16 G. 20 H. Ebberup, 16 G. 23 H. Norbye, 6 G. 4 H. Thorøe, 1 G. Thorøe Huuse, 7 H.
- 9) Ørsted Sogn, (i) Ørsted Bye, 24 G. 13 H. Nyerup, 4 G. 2 H. Høibierg, 3 G. 2 H. Krængerup en Herre-Gaard, derved (656) fire Huuse, nemlig: Fuglesang, Kræmerhuuset, Nydoms Huus, og Trankier Huus.
- 10) Turup Sogn, (k) Turup Bye, 15 G. 13 H. Blagstrup, 8 G. 7 H. Heslet, 4 G. 1 H.
- 11) Hollevad Sogn, (l) Hollevadgaard, 1 G. Østerbyegaard, 1 G. 1 H. Karup, 3 G 2 H. Rabylle, 2 G. Smeirup, 3 G. 2 H. Mygind, 3 G. 1 H. Raahave, 1 G.
- 12) Dreslette Sogn, (m) Dreslette Bye, 2 hele G. 8 halve G. og 2 B. I Snaven Bye, 3 hele, 6 halve G. 3 B. 4 H. I Brydegaard Bye, 3 hele G. 3 halve, 4 B. 14 H. I Skaarup (657) Bye, 2 hele 4 halve G. 2 B. 3 H. I Mulrud Bye, 3 hele G. 3 H. I Strerup Bye, 7 halve G. 3 B. 4 H. Ørbek og Simerholm er to eenlige Gaarde. Agernæs er en Peninsul med eet Huuse, og dyrkes af Friderrichsgaves Beboere. Fledenstofte en Herre-Gaard.
- 13) Søllested Sogn, (n) Søllested Bye, 6 G. 12 H. Vestaarup, 1 G. Bukkerup Bye, 7 G. 7 H. Folden, 1 G. Lysholt, 1 G. Rørmosegaard og Nyboe, eneste Gaarde.
- 14) Flemløse Sogn, (o) Flemløse Bye, 14 G. 13 H. Voldtofte Bye, 24 G. 21 H. Moseboe, 2 G. Høde Bye, 6 G. 4 H. Dørup Bye, 10 G. 4 H. (658)
- 15) Kierte Sogn, (p) Kierte, Præste-Gaarden. Mølleknep. Ørsbjerg Bye, 20 G. og B. 22 H. Hierup Bye, 12 G. og B. 7 H. Tinghuuset, Skarpretterens og Natmandes. Faurskou, 5 G. 3 H. Ørelykke eller Heen, 1 G. Nye Fæstegaard.
- 16) Sønderbye Sogn, (q) Sønderbye. Aae. Friderichsgave en Herre-Gaard. (659)
- 17) Gamtofte Sogn, (r) Gamtofte Bye, Præste-Gaarden, 5 G. 3 H. Bolbroe, 6 G. 5 H. Eggerup, 5 G. 3 H. Lundager og Grimstrup, (660) som er skilt ved en Rende og Broe, 14 G. 8 H. Aborre Bye, 19 G. 16 H. (alle Boels Steder ere regnede for Gaarde.) Eenlige Steder: ere: Skiødgaarden, Hestholm tvende Gaarde, hvilke søger Gamtofte Kirke, men giver alle tre Tiende til Søebye Sogn. Vistrope, som forud har været beboet af Adel, tilligemed et Huus. Tokkelundhuus, Brahesborg Herre-Gaard, som har fire Huuse omkring sig.
- 18) Haarbye Sogn, (s) Haarbye Sogn, (s) Haarbye, Løgismose Herre-Gaard, Ladegaard, Saarup, Nellesmose Bye, og Mølle Strandbye, Akkerup, Fielstrup. (661)

- 19) Sandager Sogn, (t) Sandager Bye, Præste-Gaarden, 12 G. 4 H. Ørelund Herre-Gaard med 4 H. Næs, 3 G. Stubberup, 4 G. 4 H. Torup, 5 G. 2 H.
- 20) Tanderup Sogn, (u) ved Kirken Præst og Degn. Haare, 15 G. 20 H. Hiorbye, 9 G. 8 H. Emtekier, 11 G. 16 H. Nache, 4 G. Scheerbek nu Minendahl. Brende Mølle. (662)
- 21) Hellenes Sogn, (v) bestaaer af 20 G. 16 H.
- 22) Vissenberg Sogn, (x) Præste-Gaarden, Fuglevig, en Vand-Mølle, Elleskous Huuse 3, Raadekildeggaard med tvende Huuse, (663) Breedbye, 11 G. 1 B. 26 H. Assenbølle, 4 G. 9 H. Rolds Huuse, 11 B. Gadsbølle, 5 G. 14 H. Keldevig, 1 H. Aandebølle, 7 G. 10 H. Sprattenborg, 5 H. Aalemose, 1 G. Plønne, 1 B. 1 H. Grøftebierrggaard med 1 Mølle og 4 H. Kaalbierrg, 8 G. 17 H. Hesbierrg, 4 H. Brønsøe eller Brønserød, 2 G, 1 B. 4 H. Schousbye, 6 G. 9 H. Kielstrup, 5 G. 1 B. 11 H. Kielstrup Skov, 23 Huuse, der forfærdiges (664) sorte Leer-Kar, og derover kaldes de Kar-Husene. Schallebølle, 3 G. 12 H. Sundsled, Sillebierrg, Eegeland, Hiortebierrg, fire eenlige Steder. Laaning, 2 G. Magdenbølle, 11 G. 5 H. Schalbierrg, 17 G. 2 B. 30 H. Vissenbergs privilegered Kroe tet ved Kirken.

(652)

- a) Assens Kiøbstæd bliver herefter beskrevet. Baagø bestaaer af 16 mænd og 13 Huusmænd, som høre til Grevskabet Vedelsborg. Annexet er Kierum.
- b) Kirken er med et anseelig Taarn og to Klokker fra 1577 og 1631. Alteret er givet af Niels Skinkel og Frue Hilleborg Aschersleben, som har og givet Prædikestolen og Stolene i Kirken. Kalk og Disk af Morten Skinkel og Anne Charisius 1683. Brød Esken af Falenkamps Enke 1746. Paa et Paneelverk staaer med Munke-Bogstaver: 1490. Stift-Amtmand Stokflet lod 1749 gjøre et Pulpitur til Herskabet, og lod Kirkens Ornamente male og sette i Stand. En Liig-Steen over Frue Anna Barnara Sophie Charisius, Ambrosii Datter, gift 1707 med Oberste Agust von Kaphingst, som døde 1711, hun døde 1745, 56 Aar. Hvad Kiøngs Fattige er skienket, see Hofm. Fund. Tom. V. pag. 378. Østen for Kiøng Bye ligger adskillige Kilder, ligesom og paa Marken nogle Offer-Steder og Hedenske Begravelser. Kiøng har forðum været annecteret med Verninge i Odense Herred. (653)
- c) Kirken, som er med Taarn, har en Alter-Tavle med Marie-Billede. Et Skab fra de Catholske Tider, og nogle forslidte Grav-Stene, hvis Inscription ey kan læses. I en stor Mose findes Rudera af et Slot, hvorpaa én navnlig Strandet forðum, skal have boet. Trobierrg, som nu er Bønder-Gaarde, har midt i det 16 Seculo tilhørt Clemens Hogenskildt; ham arvede de Svenske Bielker, som dertil har skrevet sig.
- d) Kirken er med Taarn og to Klokker med ulæselig Munke-Skrift. Alter-Tavlen, Prædikestolen og Daaben er 1738 malet og ziret med Bibelske Sprog. En Lyse-Krone og Daaben er 1738 malet og ziret med Bibelske Sprog. En Lyse-Krone. I Kirken er et aabet Begravelse med følgende Liig: Magdalena Charlotte Charisius Peders Datter, gift med Christian e, von Bylov, død 1687, 32 Aar. Sophie Elisabeth Charisius af Constantinsborg, som havde Major Cramohn, og døde 1737, 25 Aar. Geheime-Raad Morten Skinkel til Søeholm, død 1691, 63 Aar. Frue Christiane Elisabeth, General-Major Lauritz Munkes Datter til Breiningsgaard, død 1699, 21 Aar. Hendes Mand Ambrosius Charisius til Palstrup, Justitz-Raad og Amtmand over Friderichshald, død 1700, 56 Aar. Hans Søster Anne Charisius, Geheime.Raad Morten Skinkels Frue, død paa Søeholm 1705, 58 Aar. Marie Dorthe Charisius, Ambrossii Datter, død 1722, 32 Aar. Hendes Mand Capitain Wilhelm de Stokflet, Christian Stokflets Søn, død 1725, 54 Aar. Frue Adolfine Christine, Conferentz-Raad Friderich Rosgaards Datter, død 1740 34 Aar. Hendes Mand

Christian de Stokflet, Ridder, Stift-Amtmand, Assessor i Høyeste Ret, Herre til Brahesholm, Søehom, Krenkerup og Toyen, død 1750, 35 Aar. Christiane de Søeholm, Krenkerup og Toyen, død 1750, 35 Aar. Christiane de Stokflet, Stift-Amtmand Christian de Stokflets Datter, gift med Geheime (654) Conferentz-Raad Greve af Holk, død i Kiøbenhavn 1768, 17 Aar. Vedtofte Hospitals Fundatz see Hofm. Fund. Tom. V. pag. 369, Annexet er Søllested.

- e) Kirken er med Taarn, og Klokken givet 1687 af Amtmand Erich Steensen. Paa Daaben: Erich Steensen og Kirsten Rotkirk 1675. I Begravelset hviler Velbyrdige Henrich Norbye og Major Jörgen Hartvig. Knud Urne og Absolon Urne, og en Valkendorf, som 1575 er der begravet, see Marm. Dan. Tom I pag. 244. Frue Barbara Kirstine Steensen, Oberste Mogens Holkes, han døde 1711, og hun 1755, 83 Aar; hendes Liig tilligemed de øvrige Steensener til Skougaarde ere førte til Syllested Kirke i Laaland. I Marken er det bekjendte Oxenbiere, hvor Slaget stod i Kong CHRISTIAN III Tid. En Kilde ved Skougaarde, kaldet Guld-Kilden, er nu fordervet. Af en Mose lige ud for Skougaarde Hovmark paa Vedtofte Mark, Trolle Mosse kaldet, observeres, at naar Vandet stiger, stiger Kornet o Priis, og naar Vandet falder, er Kornet i liden Priis, hvilket i mange Aar skal være observeret. Hvad til Hospitalet og Præsten er givet, see Hofm. Fund. Tom. V. pag. 374 og 375. Herr Hans Knudsen Alsing var her i 34 Aar Præst, afstod først Søebye og siden Turup Kald, skal have været en trettekier Mand, og betlede, førend han døde. Annexet er Turup.
- f) Kirken ligger paa en Bakke med Taarn og har to Klokker; paa den ene sees Aarstallet 1533. Paa en Tavle staaer: 1551 døde Velbyrdige Peder (655) Brok til Barløsegaard, og Frue Birgitte Gluf, døde 1576; deres Søn Morten Brok, og Frue Anne Skougaard. Over Præsterne er endeel Liig-Stene. Hvad til de Fattige er henlagt, see Hofm. Fund. Tom. V. pag. 363.
- g) Kirken er med Taarn, og er 1704 sat i Stand af Grev Hannibal Vedel og Frue Anne Banner. I samme er tvende Epitaphier over Præster, og et aabet Begravelse, fordum bekostet af Præsten Jens Bang; saa findes her og en Kaarde og Sporer over Lieutenant Cabuse. Annexet er Orte.
- h) Kierum Kirke, tilforn kaldet Kierndrup, ligger paa en høy Banke, har to Klokker fra 1576 og 1627, er annex til Assens, og er givet Aflad 1390, 1393 og 1433. Paa Marken er endeel Hedenske Begravelser. I Sognet er Norbye Søe, som er Fiskerig paa Gieder og Aborre. Den Øe Thurøe har én Beboere paa 8 Tdr. Hartkorn og hører til Friderichsgave. Østen for det faste Land ligger Thurøe Huuse paa Søe-Bankerne; Beboerne nære sig meest af Fiskerie, som de føre deels til Assens og deels til Kiøbenhavn.
- i) Kirken er stor og anseelig med et smuk Taarn og to store Klokker fra 1576 og 1623, blev istandsat 1759 af Frue Stift-Amtmandinde Stokflet. Kalken er givet 1623 af Erich Steensen Erichsen og Frue Kirstine Rotkirk (656) til Skougaarde. Et Epitaphium over Lands-Dommer Gabriel Knudsen Acheleie og Frue Hebradt Sparre til Nørskou, som bygte Krængerup, samme Epitaphium er renoveret 1617 af Torben Gabriel og Frue Elisabeth Kors til Krængerup. Ørte Sogn har efter Beretning fordum lagt til Ørsted Sogn.
- j)
- k) Kirken er med Taarn og to Klokker, den ene givet 1502, den anden 1679 af Stift-Amtmand Otto Baron af Vinterfeldt og Thomas Kingo, D. Paa Kalken staaer: Erich Steensen og Frue Kirsten Rotkirk. I Sognet er Hestholms Søe, som er Fiskerig paa Aborre og Gieder.
- l) Kirken er med Taarn og Klokken med ulæselig Munke-Skrift.
- m) Dreslette kaldtes fordum Threslette Kirke, samme er med Taarn og to Klokker fra 1597 og 1639. Prædikestolen og Alter-Tavlen er af smuk Billedhugger-Arbeyde fra 1599 og 1611. Kirken har to Udbygninger, den ene er fordum byggt til Beboerne paa Helnes. Desforuden et

Epitaphium over nogle Præster. Søe-Folkene betiener sig af Kirken til et Mærke. Sognets Eyendom er maadelig got Korn-Land, har ingen Følleder, saasom Bønderne dyrker Jorden til gavns, holder Creaturerne i Tøire, og har begyndt at saae Klever. I Sognet er Fledenstofte, én af de ældste Fri Gaarde i Landet, som er Tiendefri, og den afgrøde føres til Løgismose. Ved Gaarden ligger en Søe, kaldes Fledenstofte Søe. (657)

- n) Kirken er med Taarn og en Klokke fra 1764. Anno 1175 skal være holdet et Concilium der i Kirken, see Pont. An. Pag. 442. Paa Sølstedgaard, som nu er to Bønder-Gaarde, skal have boet to Jomfruer, som efter Tradition har bygt Kirken. Magister Morten Casper Volsberg, som var en lærd og navnkundig, men derhos en flygtig Mand, døde der i Præste-Gaarden 1729. Der er en Mose en halv Miil lang, som tilforn har været en Søe. Annexet er Vedtofte.
- o) Kirken er med Taarn og to Klokker, den ene givet af Grevinde Trampe til Løgismose 1724, den anden er fra 1627. Et Epitaphium med tvende Sogne-Præsters Portraits, Georg Peter Elisius og Jacob Matthias Lund. Paa Kirke-Gaarden er 1598 af Marken indført en Rune-Steen 3 og en halv Alen lang og 5 Qvarter høj, see Wormii Monum. Dan. pag. 246. Den bekiendte Astronomus Peder Jacobsen Flemløse er her fød, og døde 1599. I Marken findes Rudera af Graver, som har været en Herre-Gaard, kaldet Biørmose, hvor én navnlig Saltensee har boet. Ved Dørup skal én af Adel have boet, hvis Navn var Herman Dille. Ved et Sted, kaldet Kiellerhals, skal Hagen Orm og Søn Axel Orm, som var den sidste af Slægten, have boet, og har givet en Dør til Kirken med Jern-Beslag i (658) Skikkelse som Orme. Hvad til Kirken og Præsten er henlagt, see Hofm. Fund. Tom V. pag. 371.
- p) Kirkens Taarn staaer 30 Skridt fra Kirken, er renoveret 1650 og har to Klokker, paa den ene staaer med Munke-Skrift; 1435 Marie, og paa den anden: 1610. Paa Alteret forestilles Christus med Torne-Krone og Kaabe. Prædikestolen og Daaben er af Billedhugger-Arbeyde, renoveret 1704 af Grev Hannibal Vedel og Anne Ch. Banner. Kalken er givet 1689 af Jesper Ibsen i Ørsbjerg. I et udbygget Capel med Tralverk staaer til Steen-Kister, hvori hviler: Vilhelm Friderich Farenholst og Anne Johanne Hvid til Billeskou, over dem er en Steen-Tavle i Muren med Inscription. En Liig-Steen over Præsten Hr Jörgen Strøybeeg, og en anden dito, hvis Inscription ey kan læses. I Hierup Bye er Herreds-Ting for Vaag- og Vends-Herreder om Fredagen. I Kiete Mark er adskillige Kilder og Bierge, hvoraf i Øsbierg Mark et er besat ned høye Bøge, som kan sees fire Mile derfra i Jylland.
- q) Kirken er med Taarn og to Klokker fra 1622 og 1747, er sat i god Stand, og 1746 med en Udbygning forsynet, deri er: En Marmor-Kiste, hvori hviler Geheime-Conferentz-Raad, General-Lieutenant og Gouverneur Frantz Joachim Devitz, Rider af Elephanten, død 1719 53 Aar. I en dito af Sand-Steen, hans Frue Ide Clarella Reventlau, fød 1682. Hvad til Hospitalet af Devitz er givet, see Hofm. Fund. Tom V. pag. 358. Ved Byen Søndersøe er en Søe med Aborre og Karudser. Ved Friderichsgave (659) er en Kilde, hvis Vand ledes til Gaarden med Render. Af de Hedenske Altere og Begravelser har Major Devitz ladet Stenene kløve, og til Nytte henføre. Sognet har tilforn havt Hellenæs til Annex.
- r) Kirken er til største Deel bygt af Kampe-Steen med endeel udhugne Figurer, og er 1743 og 1758 sat i god Stand. Kalk og Disk er gandske forgyldt, samt vel giort, og givet 1650 af Jörgen Brahe og Frue Anne Gyldensstjerne, Frantz Bille og Frue Edel Hardenberg. Kirken har et Taarn med to Klokker, den største skal efter Tradition tilforn have hengt i Verninge Kirke i Odense-Herred, og været bortført af de Svenske 1658, men Gaintofte-Mænd bemægtigede sig samme, og hengte den i dette Taarn. Ved Kirken har Hans Exc. Grev Rantzau ladet sit Begravelse indrette, hvori hviler bemeldte Herr Christian Greve af Rantzau, Ridder af Elephanten,

Geheime-Raad, død 1771, 88 Aar; hans Frue Eleonora Hedevig af Plessen, Grevinde af Rantzau, død 1770, og to Sønner: Baron Christian Ludvig Rantzau, Cornet ved Guarden til Hest, død 1758. Grev Christian Rantzau, Stift-Amtmand i Viborg, død 1765; hans liden Søn. Død 1765; Kisterne ere alle af Sand-Steen. Et Epitaphium over de tre første Præster efter Reformationen, nemlig: Herr Jacob Maas, død 1558; Herr Anders Maas, død 1587, og Herr Povel Envold, Præst 57 Aar, død 1643, 87 Aar. Præsten Herr Knud Michelsen Besche, død 1701, var Præst 54 Aar, og følgelig den anden Jubel-Lærer, han havde først sin ældste Søn til Medhielper, som døde; ham succederede den aanden Søn og havde stedse Trette med Faderen. Da Faderen laae paa sit yderste, sagde Sønnen: Nu har jeg to Brød i Ovnen i steden for eet; med Faderen svarede: Du skal ey have det længe, hvorpaa Sønnen døde 14 Dage efter Faderen. Om Gamtofte Hospital see Hofm. Fund. Tom V. pag 363. Visboe skal have været en Herre-Gaard, beboet af Christen Svale 1588, og siden af Jens Macabæus. Ved Hestholm er en liden Søe med Gieder, samme har tilhørt Knud (660) Daae, og siden hans Broder Jörgen Daae. Ved Siødgaard findes et slags Materie som Ertz.

- s) Kirken er med Taarn og to Klokker, paa den ene staaer: 1655 Anders Bille. Alteret, Daaben, Prædikestolen og Kirkens Stole ere sat i Stand og malet 1751. I Kors-Kirken er et Pulpitur til unge Folk. Ved Alteret er et Begravelse, hvori hviler: Rigens Marsk Anders Bille til Damsboe og mange flere Gaarde, han blev i Beleyringen ved Friderichsode 1657, 57 Aar; hans Frue Sophie Rosenkrantz, død 1667, 63 Aar. Deres Sønner Erich Bille til Løgismose, død paa Aunsberg 1656, 27 Aar, og Broder Jacob Bille, død i Kiøbenhavn 1652, 21 Aar. Erich Bille, bemeldte Erich Bille og Frue Mette Rosenkrantzes Søn, død paa Aunsberg 1660, 4 Aar; Hans Broder Anders Bille, død paa Løgismose 1694, 39 Aar, hans Frue Beate Bielke, som skienkede Begravelset bort til Odense Jomfrue-Closter, hvorfra en Parsberg og en Rosenkrantz er nedsat. I Taarnet har Grevinde Trampe ladet forfærdige et Begravelse med Marmor-Fliser belagt og Jern-Døre for, deri er tre sorte og hvide Marmor Liig-Kister med Billeder og Ornamenter, i de tvende ligger Oberst-Lieutenant Conrad Greve af Trampe til Fiellebroe, og hans Søster, Comtesse Friderica Lovise Trampe; den tredje er hensat til den endnu levende Sophie Hedvig Comtesse af Trampe, som har bekostet (661) ovenanførte. I Begravelset henger de Faner, som 1704 bleve brugte til Grevindens Fader General Grev Adam Friderich Trampes Begravelse, da han i Admiral Adellers Begravelse i Vor Frue Kirke i Kiøbenhavn er indsat, hvor og hans Frue Sophia Amalia Adellers Liig 1733 er henført. Hvad der til Skolen er givet, see Hofm. Fund. Tom V. pag 372. Fordum skal der i Sognet have været en Herre-Gaard kaldet Høysgaard, som tilhørte Alexander Durham 1600, og siden Lauge og Pernille Lykke 1612. Pernille Gyldenstjerne 1717. Betel Holk 1630. Claus Daae solgte den 1639 til Anders Bille, og siden har den hørt til Løgismose. Annexet er Holevad.
- t) Sandager Kirke er med Taarn og Klokke, renoveret 1769 af M. Farenhorst til Villeskou. I Kirken er et Epitaphium over Cancellen Henning Qvitau, død 1569, og Frue Birgitte Rönnov, død 1590 see Marm. Dan. Tom. I. pag 249. To Faner over Ritmester Gramboe, som fik sit Bane-Saar i Skaane 1710. Kalk og Disk er givet af Jens Pedersen Phil til Ørelund. I Sognet er Ørelund, bygt af Kong FRIDERICH I. og Kong CHRISTIAN III. Krigs-Øverste Philip v. Heidendorph, har siden tilhørt Henrich Friis og Frue Margrethe Bilde; deres Søn Cancellen Christian Friis 1616, den er uden Bønder-Gods og siden beboet af v. Kempens Familie Jens Phil v. Meurs, men ved hans Død solgt 1764 til Blonk for 6000 Rdlr. Tagemose, som nu kaldes Stubberup, var 1588 Kronens Gods, som Johan Norbye havde i Forlening.

- u) Kirken har sit Navn af Tang, da der tilforn, da Kirken blev bygt, stod et Huus af Tang, saasom der ligger ingen Bye ved den; andre meener Trang, efterdi Sognets Eyendomme ere kuns maadelige. Kirken har et Taarn (662) med to Klokker, istandsat af Frue Grevinde Vedel. Schierbek, som nu kaldes Minendahl efter Grevinde Vedel, er 14 Tdr. Hartkorn fri for Tiende og Skatter, men maadelig Eyendom, Schierbek skal være bygt af to Bønder-Gaarde 1589 af Thale Emichs Datter, Eiler Brokenhuuses Enke, deres Søn Claus Brokenhuus til Broeholm hans Søn Peder Brokenhuus døde uden Børn. Jomfr. Thale Oldeland 1660. Paa Nachegaard boede 1550 Velbyrdige Hans Bertelsen. I Aaen ved Brende Mølle findes Ørter, Krebs, Gieder, Regen-Augen.
- v) Hellenes er en Peninsul, som ligger lige over for Als, og menes at have dit Navn af den Kiæmpe Helle. Taarnet har Major Devitz ladet tilbygge 1740. Klokken er fra 1635. Paa Alter-Tavlen staaer Jörgen Brahe og Frue Anne Gyldenstiernes Navne og Aarstallet 1618; de har bygt Kirken, som 1618 af Biskop Doct. Hans Mikelsen blev indviet; de gav og Kalk og Disk. Til de paa Landet værende 20 Gaarde og 16 Huuse hører nogle Holme, som ved oversvømmes af Havet om Vinteren, men ere dog tienlige til Græsning for Kiøer om Sommeren. Paa Landet ere nogle Raa-Dyr, og kunde være god Leylighed til Fiskerie. Der er endeel Hedenske Altere og Begravelser, og i et af dem er Steen, der klinger som en Klokke, naar man staaer paa den. Kirken var forhen annectered til Sønderbye, men er nu ringe Sogn for sig selv. Hvad Præsten er tillagt, see Hofm. Fund. Tom. V. pag. 377.
- w)
- x) Vissenberg er ved Landmaalingen anført til Skoubye-Herred, men i det Geistlige hører det til Baag-Herred, og i Jurisdictionen under Ravenbjerg Herredsting. Kirken, som ligger ved Landeveyen imellem Odense og Middelfart er en stor og massiv Bygning, har en anseelig Længde og Brede med et stort Taarn og en Klokke, samt et smuk Spiir over Choret. Paa Sølv-Kanden sees, at Christian Carl Birkerod og Frue Birgitte Balslöv til Fraugdegaard har givet samme, og at Sören Andersen i Grøftbieg (663) Mølle har givet 40 Slette Daler dertil for deres Leyersted i Kirken. Her er og et Epitaphium over Præsten Herr Hans Naur. Sognets Længde er fem fierding Vey, hvorigiennem gaaer Landeveyen, som er indlukket med Gierder paa begge Sider, og er om Vinteren meget slem, uagtet den her og der er steenlagt. Vesten for Kirken i den tykke Skov har Røverne under Landeveyen havt en underjordisk Boelig, som endnu kan sees. Ved Præste Gaarden er en behagelig Situation, ypperlig Kildespring, anseelig Skov og en liden Vand-Mølle med to Qværne. Ved Kirken er den høyeste Situation der i Landet, hvorfra man kan see baade Holsteen og Jylland; og i Krigens Tid har været et Baun paa en Banke, hvis Rudera endnu findes. Den Steen, som meldes om i Annal. Eccl. Dan. T. I. p. 225 hvorpaa Kong Canutus skal have hvilet sig, findes paa Assenbølle Mark imod Gribsvad i en liden Høy imellem andre store Stene, samme har af Naturen nogenledes Dannelse efter et Sæde med Bagsmek. Sognet er 473 Tdr. Hartkorn, er meget Folkeriigt, og 1769 var Antallet 1119 Personer, men deriblant en stor Mængde-Fattige. Gaard-Mændene ere Selv-Eyere, og købte fra Rytter-Godset. Korn-Avlingen er ringe formedelst den skarpe Grund, men derimod er Græsningen god, saasom hver Bye har nesten altid to Marker til Græsvid. Og desuden Koe-Hauger, som afvexler. Der er god Skov og Tørveskier. Det udkomne Skrift om Humle-Avl af Herr Troyel, har opmuntret mange til at plante Humle der i Egnen. Patatos er nu der paa nogle Aar kommet temmelig i Brug. Sognet skal have Navn af Visnebiege, men andre meener at Vittis Kilde, som der findes. Hvad til Sognets Fattige og Præsten er givet, see Hofm. Fund. Tom. V. pag. 364. (664)

Middelfart Kiøbstæd i Hindsgavl's Amt.

Hvor er beliggende. Middelfart Kiøbstæd med sine to Marker og fem smaa Lykker, saavelsom Herre-Gaarden Hindsgavl med sine Enemerker og Skove, ligger paa de tre Sider af det lille Belt, og er en omflydt Peninsul. Byen er derimod Landfast paa den Østre Side, og har Poli Høyde 55 Grader 21 Minuter. Byens Længde fra Øster-Port til Enden af Vester-Gade er 1113 Alen, og dens Brede fra Skibs-Broen til Enden af Smede-Gade 406 Alen. Fra Middelfart til Odense er 6 Mile, som med 24 Mile-Pæle ere afmaalte. Fra Middelfart til Assens 4, til Faaborg 7, til Svendborg 10½, til Bogense 3, til Nyebo 10, til Kierteminde 8 Mile.

Navn, Vaaben og Alder. I gamle Documenter skrives Melfar og Medelfart, men i de nyere Middelfart, formodentlig af de tre Overfarter over det lille Belt, nemlig: Assens, Middelfart og Strib, som er ved Middelfart det korteste og mellemste. Byen er og nesten Middelpunkten af Riget Dannemark, Øerne, Fyrstendømmerne og det faste Land, da derfra er ongefær lige Længde til de yderste Grændser af Siælland, Jylland og Holsteen. Byens Vaaben er et Skib, som kan sees af Byens gamle Raadstue-Segl i Sølv med Omskrift: Melfar-Bys indsigel 1577, det nye Segl er med Omskrift: Middelfarth 1717. I Muren over Kirke-Døren sees i en Steen udhugget et tremastet Skib 1667. Byens Alder vides ikke, saasom de gamle Documenter ere borte, med derimod (665) har Byen paa en 30 Aar tiltaget. Ved Byens Søndre Side findes tvende Graver og Volde, som formodentlig ere opkastede ved Fiendens Indfald 1658, deraf kan man ey slutte: At Byen har været befæstet, hvorpaa Middelfart og Hindsgavl ligger, har nesten overalt været omgivet med Volde og Forsvars-Skandser baade imod Holsteen og Jylland, saavelsom og de tvende i Sundet ved Hindsgavl liggende Øer Fænø og Fænø Kalv.

Byens Fata og Merkværdigheder. Fra 1390 til 1746 findes ikke, at Byen har lidt nogen ulykkelig Tilfælde, end ikke af Fienderne. 1746 brændte i Søndergaden 25 Huuse, hvoraf de fleste vare smaa og slette, men Kongen skienkede 500 Rdlr. for hvilke strax nye, med dog smaa Bygninger igien bleve opførte. 1749 brændte en stor Kiøbmands Gaard, som med alt sit Indehavende blev gandske lagt i Aske, men dog strax igien opbyggt. I Atlas Dan. pag. 488 meldes om et Mord, som 1358 skal være begaaet paa tre fornemme Adelsmænd, nemlig: Herr Bugge, Otte Stisen og Peder Andersen; hvilket Afkommen af de Fiskere, der udøvede samme, endnu veed at fortælle; Mordet skeede ey paa Vandet, men i en ved Strand-Siden beliggende Løkke, hvor endnu Stedet, som er opsat med store Stene, vises; Almuen troer, at de røde Skrepper, som der voxer, ey kan udrøddes; Redskabet, som disse tre Fiskere betiente sig af til Mordet var Møggrebe, hvormed de opgravede Orme til at sette paa Fiske-Krogene. Et lidet Stykke af samme Løkke er skienket til Byens Fattige, hvorfor ingen Fundatz findes, men rimeligt er det, at Kong WEALDEMAR III, efter hvis Ordre Mordet skal være skeet, har taget det fra Hindsgavl's Enemerker, og skienket det til de Fattige, hvoraf aarlig betales 3 Rdlr; af de tre Huuse, hvor Morderne have boet, af hvilke det ene nu er øde, betaler Beboerne endnu aarlig Skat 3 Mk. 1 Skil, som de i de Kongelige (666) Qvitanter kaldes Jordskylds Penge, men der i Byen, Boed eller Blod-Penge. De tillegger ellers bemeldte Bugge den Roes, at have været en smuk og stattelig Mand. Formedelst den i det smalle Belt imellem Fyen og Jylland, i særdeleshed om Vinteren formedelst sterk Storm stridig løbende Strøm, saavelsom og naar Vandet voxer høyt, maae Indvaanerne i Middelfart, som beboer den Nordre Side af store Adelgade og Vestergade, hver Aar lide stor Skade paa deres Hauger og Steen-Gierder, i det

Vandet gaaer ind, bortslikker Jorden og nedstyrter Gierderne. Som gamle Folk beretter, da har Stranden paa 70 Aar borttaget fra Byen nogle Frugt-Hauger, hvor kan gaae Skibe af 8 a 10 Læsters Drægtighed lige ind under Byen, hvorfor man befrygter, at Byen med Tiden skal lide større Skade, ligesom og Kirken i denne Tilfælde ikke vil blive fri for Fare. Fremdeles haves af gamle Efterretninger følgende om Byens Skiebne: Da Kong KNUD den Hellige flygtede for de oprørske Bønder i Vendsyssel, fordi han havde paalagt dem Tiende, meldes: at han retirede sig til Middelfart. 1290 forsvarede den Norske Flode Marsk Stigs Partie imod Kong ERICH MENDVED, og opbrændte Byen. 1358 blev Ridder Bugge til Hald myrdet, hvorom forhen er anført. I Peder Syvs Kiæmpe-Viser P. 2 pag 291 beskyldes Indvaanerne for, at have begaaet dette Mord, og maatte derfor betale Afgift til Bugges Arvinger, hvorom nu intet vides.

Byens Privilegier. Byens gamle Privilegier ere bortkomne, saa at derom intet tilforladeligt kan meldes.

Gader og Stræder. Byen bestaaer af sex Gader, nemlig: Store Adelgade, Broegade, Vestergade, Knurregade, Smeddegade og Søndergade, endskiønt den første udgjør den smukkeste Deel af Byen, da der i de andre ere smaa og slette Huuse. Torvet er midt i store Adelgaden. Portene ere to, nemlig: Øster- og Sønder-Port. Vandet er ey med (667) det beste, hvorover de Formuende lader hente Vand en fierding Veys derfra ved Skierbeks Mølle.

Gaarde og Huuse. Gaarde og Huuse er 183 i Tallet, alle af Bindingsverk, men den største Deels smaa; de store og smukkeste ere paa den Søndre Sode af Byen, og alle Bygningerne ere assecorede for 60350 Rdlr. og Kirken for 12000 Rdlr.

Indvaanere. 1769 var der, de Militaire undtagen, tillige med Koner og Børn, fra 8 Aar, 756 Siele og Familier i alt 150. Indbyggerne bestaaer af Geistlige; Af 1 Sogne-Præst, 1 Capellan, 1 Klokke, som tillige er Skoleholder, 1 Organist. Verdslige: 1 Byefoged, som tillige er Tolder og Byeskriver, en Controleur, 1 Færgemand, 1 Postmester, 1 Veyermester, 1 Raadstue-Betient, en Vægter. Borgerskaber er 100 Mand, deres Officerer iberegnet; deriblant 7 Kiøbmænd, 6 Skippere, 6 Vertshuusmænd, 12 Daglønnere; af Haandverkere: 1 privilegeret Farvet, 2 Bagere, 2 Bødkere, 1 Dreyere, 3 Feldberedere, 1 Glarmester, 4 Hattemagere, 2 Handskemagere, 1 Kobbersmed, 2 Kleinsmede, 2 Muurmestere, 1 Rebslagere, 2 Smede, 3 Snedkere, 9 Vævere. Desuden er der indquarteret 1 Esqvadron Dragoner med deres Heste.

Kirken. Kirken kaldes Nicolai Kirke; af dens Bygning synes; Ar den maa være af Middel-Alder, Taarnet er 42 Alen høy, Kirken 65 Alen lang og 27 Alen bred. Orgelverket er meget smuk, forfærdiget 1759 og kostede Kirken 1000 Rdlr. Alter-Tavlen er anseelig Billehugger-Atbeyde malet, og givet 1650 af Borgemester Claus Madsen. Prædikestolen er ligeledes af Billehugger-Arbeyde fra 1596 givet af Borgemester Hans Nielsen Bang og hans Broder Raadmand Ramus Nielsen Bang. Fire Lyse-Kroner, den største givet af Raadmand Matthias Bolt 1709, den anden af Raadmand Kindstrup 1680. Fire (668) Epitaphier: Over Byefoged Niels Hansen Bang, død 1635; Raadmand Peder Larsen Biörn, død 1664; Raadmand Kindstrup, død 1685; den sidste i Choret over Claus Madsen, død 1653 og Sviger-Søn Sogne-Præst Magister Johan Gosman, død 1680, men er opsat af den sidstes Stif-Søn, Sogne-Præst Magister Hans Lem. Af Registeret over Præsterne sees, at Magister Petrus Bang var den første Lutherske

Præst, kaldet 1526. Ved Side-Bygningen, hvor Fonten staaer, er Amtsforvalter Leve og Hustrues Liig i to Steen-Kister med to Jern-Døre for. Der findes og endeel Liig-Stene med Billeder, men Inscriptionen er ukiendelig. Kirkens Indkomster af Marsvins-Fangsten, af Jorder, Hauge-Pladser, Tiende, Begravelser, Stole-Stade og Tavle-Penge ec. er aarlig 230 Rdlr., som nogenledes kan stoppe Udgifterne, see videre Hofm. Fund. Tom. V. pag. 387 og til Præsterne, pag. 402 og 405.

Dansk Skole. Klokker og Chor-Degnen er tillige Skoleholder, men Regne- og Skrivemesteer beskikkes af Byefogden, dog er den sidste ingen vis Løn tillagt; om Skolen see Hofm. Fund. Tom. V. pag 388.

Hospitaller. Et Fattig-Huus af syv Fag Bindingsverk, givet af Borgemester Claus Madsen, hvori er syv fattige Lemmer, som nyder frie Huus. 1767 har Agent Iversen der i Byen ladet opbygge et grundmuret Hospital for fire Lemmer, og man venter, at han, førend sin Afgang, ved Foundation legerer dertil en Capital. Ved god Oeconomie har de Fattige en Capital paa 1285; paa Byens Marker $8\frac{1}{2}$ Lod Jorder, som giver aarlig 88 Rdlr.; desuden uvisse Indkomster, hvoraf 22 Fattige ugentlig nyder Uddeeling efter deres Omstændigheder. Foruden de Legata, som i Hofm. Fund. Tom. V. pag. 393 til 403 ere anførte, er 1762 af forrige Amtsforvalter i Assens Henrich Leve og Hustrue, skienket til Byens Fattige en Bonde-Gaard i Voldbye i Causlund Sogn; Land-Gilden deraf, som er 20 Rdlr. (669) skal Ifølge Foundationen engang om Aaret af Sogne-Præsten og Byefogden til Huus-Arme uddeeles.

Raad-Stuen. Raad-Stuen er lige over for Kirken paa den store Adelgade, 16 Fag af Bindingsverk med to Etager. I den anden Etage er Raad-Stue, Byeting med videre, Munderings- og Arrest-Kammer; neden under er Sprøyte-Huus, Vagt-Huus, Vægter-Huus og to Arrest-Huuse til Delinqventer.

Til Indqvarterings Magazin-Huus er kjøbt Sogne-Præstens forrige Residentz; Capitalen er henlagt til Kirken, hvorimod Sogne-Præsten nyder 13 Rdlr. 2 Mk Huus-Leye af Kirken-

Toldboden. Toldbod og Veyer-Huus holdes hos Tolderen; under denne Toldbod sorterer der derfra tre fierding Veys liggende Stribs Færgested.

Postvæsenet er 1770 saaledes indrettet, at Byen kan faae sine Breve to gange om Ugen fra Assens, og eengang om Ugen fra Fridericia. Naar Kongerne paa deres Reyser har holdet Middags-Taffel der i Byen, har det altid været i et Borger-Huus paa Torvet.

Møller. Byen har tre Heste-Møller og en Veyer-Mølle paa Byens Mark.

Mark og Eng. De fri Kjøbsted-Jorder strekker sig en fierndeel Miil i Øster og Sønder for Byen; Beltet indelukker den Nordre Side, og Herre-Gaarden Hindsgaust den Vestre; de ere inddeelte i to Marker og fem Løkker, og udgjør 600 Tdr. Pløye-Land, hvoraf en tredje Deel udlegger til Tøiring; Græsningen er god, og Eyendommen frugtbar paa Hvede, Rug, Havre, graae og hvide Erter, Vikker og Hør som i Almindelighed bærer aattefold.

Handling og Kiøbmandskab. Enhver Kiøbmand bruger al slags Handel i fleng; indgaaende Vahre er: Trælast, Jern og Kalk fra Norge, Hør, Hamp, Isenkram fra Flensborg, Riga og Lybek, Vine, Specerier og Alen-Kram fra Kiøbenhavn. Udgaende ere: Alle slags Korn, i sær (670) Malt, røget Flesk og Smør til Norge og Kiøbenhavn, ligeledes Dansk Korn-Brændeviin, Rebslager-Arbeyde, og nogle tusinde Alen i Byen fabriqvered Dynevaar baade til Norge og Kiøbenhavn; fra Flensborg tilføres med fremmede Skibe aarlig nogle Ladninger Tag- og Muur-Stene.

Søefarten. Ved Byens egne og Holsteenske fragtede Skibe gaaer Farten fornemmelig paa Dramen og de Østlige Pladser paa Norge, Bergen, Kiøbenhavn, Flensborg og Lybek.

Skibe. Til Byen er fem Fartøyer, nemlig: En Galliot 15 Læster, en Galease 15 Læster, en dito 13 Læster, 1 Jagt 12 Læster, en dito 8 Læster.

Byen har ingen sikker Havn, hvorudover de Skibe, som ligger der for at losse eller lade, maa i paakommende Storm, ofte med stor Fare vinde Anker, og søge Havn under den Jydske Vald, Fanøe, eller paa den Søndre Side af Byens Marker, under hvilke de tvende sidste af forbemeldte Skibe altid ligger i Vinter-Havn. Skib-Broen er formedelst Strømmen, og det nær ved Landet værende dybe Vand, ikkuns 41 Alen lang og 24 Alen bred, og lider ofte saa stor Skade af Strømmen og Driv-Iis, at de bevilgede Broe-Penge neppe kan strekke til dens Vedligeholdelse. Kongens Færgemand holder, foruden to Roer-Baade, en Færge til de Reysendes Befordring, som kan rumme endeel Passagerer og 10 a 12 Heste, og bruges alene til de Kongelige Herskabers og Armeens Transporter, dog maa i disse Tilfælde de øvrige Færger og Baade ved Middelfart, Snoghøy, Strib og Fridericia møde og være behielpelige; men naar contrair Vind og Strøm falder, skeer Transporten fra en under Hindsgaulls Løkker beliggende Kongens Broe, kaldet Gremermose (671) Broe, 1/8 Miil fra Byens Broe; Overfarten er ¼ kortere end fra Middelfart; Broen vedligeholdes for Kongens Regning.

Andre Byens Nærings-Midler, samt Fiskerie og Marsviins-Jagt. Til Byen findes 40 a 50 Fiske- og Skibs-Baade. Af Vertshuushold ved Overfarten af Beltet, samt Kiørsel for de Reysende haver Byen nogen Næring, dog er Fordeelen af det sidste kuns liden, formedelst den slette og lange Vey til Odense. Fiskeriet er et Nærings-Middel for mange Familier, og vedligeholdes af Marsviins-Jagten; thi da denne bestaaer af 30 Personer i et sluttet Laug, som alle ere vante til Søen, saa maae de den øvrige Tid, naar Jagten ophører, være betænkte paa andre slags mindre Fiskerier, saasom: Silde-Fangst med Baad, Aale-Gaarde, hvoraf Byen eyer den beste, og giver deraf i aarlig Leye 16 Rdlr; Torske-Fangst med Snoere og Kraage, samt Bundgarn-Stade, hvoraf er ikkun eet til Byen, som er matriculeret. De almindelige Fiske er Torsk, halve Kabeljau, Skrupper c: sorte Flyndre, Plædere C: hvide Flyndere, Makreel, Sild, Horngivere eller Hornfisk, Pigvarre, Steenbidere, Ørreder, Rager c: smaa Sild, Krabber, Reger, Muslinger og Aal. Marsviins-Fangsten tager sin Begyndelse ved Mortens-Dag, og med fuld Jagt fortfares til Kyndelmisse, i hvilken Tid Svinene ere feede, men sette siden af. Fuld Jagt bestaaer af ti Baade, og tre Mand i hver Baad; de fem Baade ligge bestandig paa Udkik fra Stendrup Hage af indtil Øen Fænøe; de andre fem oppebier under Føns-Skou Forposternes Signaler, og naar samme er givet, men al Orden rangerer sig til Jagt, forfølger, slaar i Vandet, og raaber efter Marsvinene, som kommer veltende frem i Søen; saaledes drives de ind i en Bugt under Gamborg Land, ¾ Miil S. Ø. Fra Middelfart, hvor de fanges imellem to gandske tynde Garn;

Jægerne begive sig da med store Støvler paa ud i Vandet til dem, stikke dem, som Sviin med Knive, og slæbe dem paa Land paa en liden Øe, kaldte Svinøe, og, dersom (672) Dagen vil tilstrekke, begive sig paa nye Jagt; om Aftenen afhentes Svinene i Bade, føres til Middelfart, og i et Huus forvares til Løverdagen, da man paa en bestemt Plads afskiærer Flesket, som deles ved Vægt, og enten bortsælges til Bønderne, som flittig indfinde sig samme Dag, eller og af Jægerne selv forbrændes til Tran. Lauget, hvorfor han tilligemed Sogne-Præsten nyder aarlig hver et Sviin til 3 a 4 Lispunds Vægt. Kongens Told, som er hver siette Sviin, bliver gemeenlig til Jægerne bortforpagtet, og svares deraf for nærværende Tid 70 Rdlr. aarlig; Kirken har en Lod, som er 1/30 Part, hvoraf den aarlig nyder 16 Rdlr. Saasom Svinene fanges og drages i Land paa Vedelssborg-Grebskabs Grund, saa tilegede samme sig Jagten, men ved Rescript af 9de December 1718 blev Jagten tilkiendt Indvaanerne i Middelfart, og Gamborg Bønder blev alene forundt at jage om Løverdagen. Kiødet er aldrig spiist af nogen uden for Curiositet; thi det er trannet og ildesmagende, og alene god Tractement for Byens Sviin. De gamle Indvaanere har tilforn meget beflittet sig paa Humle-Hauger, men samme ere nu nedlagde. For 15 a 16 Aar siden begyndte en Kiøbmand at plante Tobak, men det ophørte strax, ventelig af Mangel paa Indsigt i Omgangen dermed.

Consumption. Consumptionen var aarlig fra 1767 til 1770, 1400 Rdlr. fra 1770 til 1773, 1200 Rdlr.

Markeder. Der holdes aarlig fire Markeder i store Adelgaden med alle slags Haandverkers Arbeyde og Galanterier, Potter, Fieder, Dynevaar med videre, samme er i Februarii, Julii, September og October-Maaneder; der holdes og tvende Heste- og Qvæg-Markeder, og desforuden hver Tiirsdag i Fasten Torve-Dag og Heste-Market. (673)

I Atl. Dan. pag 485. No I bør læses: Middelfart Kiøbstæd, Herre-Gaarden Hindsgavl med tilhørende Leerbiiergeiges-Engelsborg, Beens-Huuse, Øen Fanø og Middelfart Veyr-Mølle.

Assens Kiøbstæd i Assens Amt.

Hvor er beliggende. Assens ligger 5 Mile fra Odense, 4 Mile fra Faaborg og 4 Mile fra Middelfart.

Navn, Vaaben og Alder. Byen meenes at have Navn af Asser eller Asiater under Odins Anførsel, og Nes en Odde af Havet, og følgelig kaldes rettere Asnes end Assens. Naar Byen er anlagt vides ikke, men maa dog være meget gammel, hvorom man ingen Efterretning haver, saasom Privilegierne i Krigs-Tider ere bortkomne. Byens Vaaben er et Lam med en Fane 1591.

Merkværdigheder. Anno 1396 havde Dronning MARGRETHE derhen forskrevet de Slesvigske og Holsteenske Herrer angaaende Lehn-Rettigheden, som dog gik frugtesløs af. 1530 antog Borgerskabet Lutheri Lærdom, efterat Præsten Christen Skrok havde overbeviist dem om Pavens og den Catholske Religions Vildfarelse, da Munkene af det store Franciscaner-Closter bleve udjagede, see Annal. Dan. Tom. II. pag. 798. 1535 blev Ring-Muren sløifet om Assens, fordi den holdt Kong CHRISTIAN II Partie.

1548 var Kong CHRISTIAN III og Hertug Johannes i Assens, og talede venlig med Kong CHRISTIAN II, da han blev ført fra sit Fængsel i Sønderborg til Callundborg Slot.

1628 blev Assens af Kong CHRISTIAN IV forsynet med Volde og Graver, som nu ere nedfaldne. (674)

I den Gaard, hvori Sogne-Præsten boer, skal bemeldte Kong CHRISTIAN III, Hertug Johannes og Kong CHRISTIAN II have været samlet 1548 paa en Sahl kaldet Konge-Sahlen; paa Døren findes endnu denne Inscription: 1632 den 16 Junii har Kong CHRISTIAN IV under sin egen Haand og Segl paa Pergament afhændet og bortskiødet denne Gaard, hvilket Skiøde endnu er tilstede, og holdes for Stedets store Ornament og Adkomst, og haver saa fra den Tid høystbemeldte Hans Majestæt ved sin Giennemreyse altid havt sit Logement i denne Stue, hvorfra den og altid af Arrilds Tid er kaldet Kongens Stue, som den endnu kaldes paa denne 1696 den 13 Oct. Men det ommeldte Skiøde er bortkommen, og findes nu ey mere. En 12 Pundig Canon er funden og opgravet af Sandet 1744, samme er sat i Stand og med Lavete forsynet, hvorpaa Postmester Frausing har sat en Inscription: at den 1659 er nedgravet, og 1759 sat i Stand.

Kirken. Kirken er anseelig med et aattekantet Taarn, og et aattekantet Spiir, paa den Østre Ende er et mindre aattekantet Spiir, alt med Blye belagt. I det store Taarn er fire Klokker, den første givet 1631 af Sogne-Præst til Verninge; den tredje 1568 af Herr Rasmus Laurentz, og den fjerde 1557. I det lidet Taarn er en Klokke fra 1627. Paa Taarnet er en forgyldt Kugle, som er indskudt i Grevens Feide. Kirken kaldes Vor Frue Kirke, og har 1500 faaet en Tilbygning af Peder Berrildsen, som fik endeel af Kirkens Jorder i Betaling, fordi han satte Kirken i Stand, hvilke han igien gav til Kirken med de Vilkaar, at hans Afkom skulde have samme i Leye af Kirken imod fire Ørte Byg aarlig til Kirken, og kaldes samme Agre Berrilds Agre, see Hofm. Fund. Tom. V. p. 333. (675) Paa Alteret er to Lysestager med dette Latinske Vers:

Hæc tribuit Templo Petrus cognomine Kempo 1577.

Prædikestolen er af meget smuk Billedhugger-Arbeyde, som General-Major Römer har ladet stærk forgyldte. Daaben er og meget smuk. Den forgyldte Kalk er givet af Borgemester Thomas Iversen 1680. Abelat-Esken af Sogne-Præst Bertel Ludvigsen 1670. Sølv-Kanden og Sølv-Esken af Birgitte Fogh. Ved Vaaben-Huuset er en Steen, som i de Catholske Tider blev brugt til Vie-Vand. I Choret er en Liig-Steen over Oberste Reinold van Hederstorp, Amtmand over Hagenskou 1544. En dito: 1550 døde Anne van der Veide, Jens Rotfelds Frue paa Hagenskov. Et Epitaphium over Magdalene Sybilla Urne, Oberste Christian Geddes Enke, død 1724, 88 Aar. Et smukt Begravelse med et forgyldt Jernverk for, hvori hviler Frue Generalinde von Elenbracht, fød Grevinden af Trampe, og General-Major Hans Wilhelm von Römer, død 1748, 67 Aar. Liig-Stene ere over følgende Præster ved Stedet: Petrus Johannis Kempe, død 1577. Povel Anderssen, død 1632. Magister Niels Safs, død 1665, 59 Aar. Herr Bertel Ludvigsen og Hustrue Birgitte Luja, har et Epitaphium over sig; han havde reyst meget udenlands, var Præst 54 Aar, Provst 44 Aar, og døde 1720, 81 Aar. Hans Søn Sogne-Præst Ludvig Bertelsen succederede ham 1716, døde 1766, 83 Aar, var Præst 50 Aar, og altsaa har Fader og Søn været Præst her over 100 Aar. Borgemestere: Povel Bang, som har havt fire Koner, død 1578, 64 Aar, over ham er et Epitaphium. Rasmus Bang. Gabriel Mauritsen. Laus Hiort, død 1657, han gav nogle Agre til Kirken. Bonde Jacobsen, med et Epitaphium over ham og hans Efterkommer Christian Hansen, død 1684. Jörgen Bang, død 1666 og over ham et Epitaphium. Jens Clausen. Christen Hansen, død 1684. Thomas Iversen. Lauge Hansen. Christen (676) Jensen. Hans

Pedersen, død 1743. Lambert Funk den sidste Borgemester, død 1744. Fornemme Borgere: Et Epitaphium over Jörgen Bang, død 1579. Peder Prig, død 1611. Bertel Hansen, død 1649. Et Epitaphium over Raad- og Handelsmand Lauritz Kierumgaard, død 1707, 73 Aar. Af Militaire er der begravet følgende uden Liig-Steen eller Epitaphium: Major von Frankenberg. Ritmester Zeitz. Lieutenant Lutzau. Lieutenant Bratche. Lieutenant Kirksteen. Oberst-Lieutenant Nicolai Schubart, død 1763. Major Vaalentin, død 1762. Oberst-Lieutenant Emanuel Pfuhl, død 1755. Obersteinde von Pohlen, død 1769.

Til Sognet hører Møllen og den Øe Bogøe, som hører under Vedelsborg og bestaaer af 16 Gaarde og 12 Huuse.

Gamle Clostere og Kirker. I denne nu værende vor Frue Kirke har været St. Crucis Alter, hvis Vicariat henlagt af Kong FRIDERICH II til den Latinske Skole. I dette Franciscaner-Closter skal Morten Pedersen have været først Prior, og døde 1515; der berettes, at han i sin Tid var en Prædikant uden lige, og tillige en from og andægtig Mand. Hvad der er givet Kirken, Præsterne, Skolen og Fattige, see Hofm. Fund. Tom. V. pag. 327 til 358.

Forhen Latinske Skole, nu en Dansk Skole. Den Latinske Skole blev nedlagt 1740, og forandret til en Dansk Christendoms Skole, hvis Lærer tillige er Chors-Degn og Catechet. 1601 sagde Rector Niels Pedersen sig fra Embedet, saasom Magistraten forholdt ham sin Løn. Foruden denne Skole er der i Byen en Regne- og Skriver-Skole bygt ved Raadstuen, hvor tillige informeres i Christendommen. (677)

Fattige Boder. I Byen er ingen Hospital, men fem fattige Boder, som i forrige Tider er skienket til Beboelse for Almisse-Lemmer; til tvende af samme Boder er aarlig 3 Rdlr., se Hofm. Fund. Tom. V. pag. 349 og 356, samt Hans Christian Trevens Donation.

Kilder. Ved Assens er trende Kilder, hvoraf den ene ved Strandbredden har været en Lægedoms Kilde, og kaldes en hellig Kilde; den anden ligger noget derfra ved Havbredden, og den tredje oppe i Marken, hvori er ypperlig Vand.

Provstie-Gaarden. Provste-Gaarden er af smuk Anseelse, og bygt af Margrethe Plag, Christen Jensen Enke, hvortil var en stor Deel Jorder; samme har tilhørt Joachim Legard. Commerce-Raad Steen Jörgensen. Hans Christensen Juul, i hvis Tid Jorderne kom fra Gaarden; siden Frue Generalinde Römer, fød Grevinden af Trampe, og nu Assessor og Herredsfoged Niels Lessøe. Hvem Gaarden fordum har eyet, vides ikke.

Raad-Huset. Raad-Stuen bestaaer af to Etagers Bindingsverk, ligger ved Torvet og er i god Stand; nu er dertil allene en Borgemester, som tillige er Byefoged, og en Bye- og Raadstue-Skriver. Byetinget holdes om Tiirsdagen. Der er og et Brand- og Arrest-Huus, samt en Kongelig Amt-Stue der i Byen

Private Bygninger. Private Bygninger er 260, hvoriblant er endeel store Gaarde, dog alle af Bindingsverk, som paa nogle Aar r meget forbedret og assecureret for 70300 Rdlr. i Brand-Cassen.

Indvaanere. Indvaanere ere 259, hvoraf 3 Fornemme, 5 Geistlige, 11 af Kongelige Betientere, 10 Kiøbmænd, 1 privilegered og 3 andre Vertshuuse, Haandverkere 103, Daglønnere 21 Familier. De, som have Borgerskab foruden Enker er 170; over tolv Aar findes der 820 a 830 Personer, foruden en Esquadron Dragoner. Haandverkere ere 5 Bagere, 1 Barberer, 1 Bogbinder, 5 Bødkere, (678) 2 Dreiere, Farver, 6 Feldberedere, 2 Giørtlere, 1 Glarmester, 1 Grovsmed, 1 Guldsmed, 7 Hanskemagere, 2 Hattemagere, 1 Hiulmand, 1 Kobbersmed, 1 Kleinsmed, 2 Malere, 2 Peruqvemagere, 2 Rebslagere, 2 Sadelmagere, 18 Skomagere, 16 Skrædere, 4 Slagere, 8 Snedkere, 2 Tømmermænd, 9 Vævere.

Handelen. Handelen har tilforn været anseelig, men har, formedelst Landprang med videre, Aar efter anden aftaget; Handelen er med Korn og fede Vahre imod Trælast, Jern, Tiere, Salt og andre grove Vahre.

Skibe og Havn. Byens Skibe ere fem Couffardie, som ere 18½ Læst, 6½ Læst, 4 ½ Læst, 3 Læst, en Jagt-Baad ½ Læst, nogle Baade paa 10 a 20 Tønder. Havnen er temmelig god, da et Rif fra Næsset skyder sig langt ud i Havet, og gjør, at Fartøyer kan ligge i god Behold for alle slags Vinde. Skibs-Broen er for faa Aar siden udbygget, og forlænget ved en aaben Træ-Broe, saa at Byens største Fartøyer derved kan losse: Færge-Fartøyerne, er to aabne Smakker til at transportere Hest og Vogn paa, desforuden en Post-Jagt og to store Baade,

Byens Jorder. Byens Jorder er 176 Tdr. 6 Skpr. 3 Fk. 1½ Alb. Hartkorn; dens Marker er inddeelt i Cappsels Mark, Brunebjerg Mark og Nye- eller Løy-Marken foruden en ä parre Indhegning kaldet store og lille Næs, som vise Eyere bruger for sig selv; Enhver driver noget af sin Eyendom, og noget udlegges til Tøring og Høe-Avling, men ingen Fælled; Bønderne har nogle Agre paa Byens Marker, og Byens Indvaanere igien paa Bøndernes Marker, som burde udskiftes, men de Udenbyes sette sig stedse derimod, hvilket dog synes efter seneste allernaadigste Forordning at burde exequeres, saa at Fælleskabet fra Byen kunde ophæves. (679) Der er to Korn- og Gryn-Møller, saa og en Stampe-Mølle til Feldberederie, som ere anlagt i en vandriig Bæk strax uden for Byen, og har sit Udløb Vesten for Byen i det lille Belt.

Byens Næring. Byens Næring bestaaer af liden Kiøbmandskab, men dens beste Nærings-Middel er Korn-Avling, lidet Næring af de Reysende, og lidet Strand-Fiskerie, endeel Hauger med Mad-Urter og Timian, hvis Frø importerer den endeel, og sælges i Jylland og Holsted paa Markederne; desforuden er den der i Byen indquarterede Esquadron Dragoner og til nogen Fordeel i Nærings-Sager.

Gaderne. Gaderne ere: 1.) Østergade, 2.) Ladegaards Gade, 3.) Præste- eller Adelgaden, hvilke ere de tre Hovedgader løbende fra Øster til Vester; de øvrige ere Tvergader, nemlig: 4.) Korsgaden, 5.) Ramsherredgaden, 6.) Strandgaden, 7.) Damgaden, 8.) Kindhestegaden, 9.) Provstiestrædet, 10.) Skolestrædet, 11.) Kirkestrædet, 12.) Barnestrædet, 13.) Kattesundet, Torvet er lige ud for Raad-Stuen. Portene ere: Øster-Port, Ladegaards-Port, Strand-Porten, Ramsherreds-Port og Kongens Port; de fire første ere af Grund-Muur. Over Øster-Port er et Munderings-Kammer for Guarnisonen, og over Strand-Porten to Arrest-Kamre og en Vægters Værelse.

Consumption. Byens Consumption var 1771 2830 Rdrlr.

Paa Cappels Marken findes to Rader med store Stene, som fordm maa have været enten et Ting-Sted eller Hedensk Begravelse, hvilke Stene er af stor Størrelse.

Markeder. Om Byens Markeder er anført i Atlas Daniae; Torvedag er ey fastsat om Ugen, men Bonden kommer til Byen, naar han finder det for got. (680)

Herre-Gaarde i Hindsgavls og Assens Amter.

1.) **Aalykkegaard** paa St. Hans Closters Grund ved Odense, blev 1765 en Herre-Gaard, opbyggt af Borgemester Holm, og fuldført af Sr. Möller.

2.) **Bannerslund** i Føns Sogn i Vends Herred, Bygningen er Bindingsverk, hører under Grevskabet Vedelsborg, og er tilforn kaldet Sparretorn efter Claus Sparre. Hoved-Gaards Taxt er 21 Tdr. 6 Skpr. 3 Fk. 2 Alb. Frihed, 20 Tdr. 4 Skpr. 2 Fk. Kirke-Jord, 5 Tdr. 1 Skp. 1 Fk. 2 Alb. Bønder-Gods, 219 Tdr., har hundrede Kiøer til Hollænderie. Den skønne Skov er for en 30 Aar siden afhugget, og af samme nu kuns lidet tilbage.

3.) **Barløsegaard** i Barløse Sogn i Vaag-Herred, er forglemt i Atlas Daniae; denne Gaard ligger ved Byen af samme Navn, og Eyerne have været Peder Brok og Frue Birgitte Giøe 1550. Morten Brok døde 1591. Anne Brok. Erich Norman, siden vides ikke Eyerne førend Grev Rantzau til Brahesborg, som døde 1771; nu hans Søn.

4.) **Billesbølle** i Fielsted Sogn i Vends-Herred. Lin. 12- Steen Bille døde paa Billesbølle 1672; Sønnen Otte Bille døde 1675; hans Søster Maren Bille fik Grev Holk; deres Datter Birgitte Bille fik Commandeur Christian Munk. 1701 blev den solgt ved Auction til Broder Landorf; hans Søn Hans Landorf 1717; han solgte den til Velbyrdig Envold Braes, som da han fik Kokkedahl efter sin Fader, solgte den til Hof-Junker Holger Sehested, som separerede Gaard og Gods ved Auction 1760, hvoraf Lars Lindegaard købte Gaarden; han solgte den 1765 til Justitz-Raad von der Maase, og han igien 1766 til Geheime-Raadinde Levitzau, fød von Einden. (681) Gaarden er opbyggt af Rigens Marsk Anders Bille 1652, har skøn Skov og Eyendom, holder 100 Kiøer og lidet Stuterie. Gaarden er nu ufrie.

5.) Billeshave i Veilbye Sogn i Vends-Herred. Gaarden er Bindingsverk. Hoved-Bygningen er to Etager Bindingsverk, som skal være bygt af Rigens Marsk Anders Billes Enke, dog gandske uvist; andre mene, at den er bygt 1655 af en Bille, hvis Datter fik Lands-Dommer Henning Povisk til Hollufgaard, som 1658 fik Skiøde paa Veilbye Kirke. Sigvard Urne og Frue Agathe Rodsteen 1660, og dernest deres Søn Sigvard Urne. I en ande Beretning staaer, at 1665 blev Gaarden for Gield udlagt til Knud Urne Siversen til Juulskou, som 1680 solgte den til sin Broder Sivert Urne, død 1712, hvis Søn Oberst-Lieutenant Sivert Urne, eyede Billeshave og Juulskou, han døde 1728; hans Datter Agathe Rodsteen Urne fik Major Børge Valkendorf, som døde 1747; hun giftede sig med Etatz-Raad Andreas von Raiser, som 1760 solgte Gaard og Gods separat ved Auction. Gaarden, Veilbye Kirke og noget af Godset købte Agent Christian Iversen i Medelfart, og solgte det 1763 til Capitain Melchior von Fisker, som 1764 solgte det til Geheime-Raad Peder Juel til Hverringe; han købte Bønder-Gods til Gaarden, gjorde den complet, og 1764 solgte det til Geheime-Raad Peder Juel til Hverringe; han købte Bønder-Gods

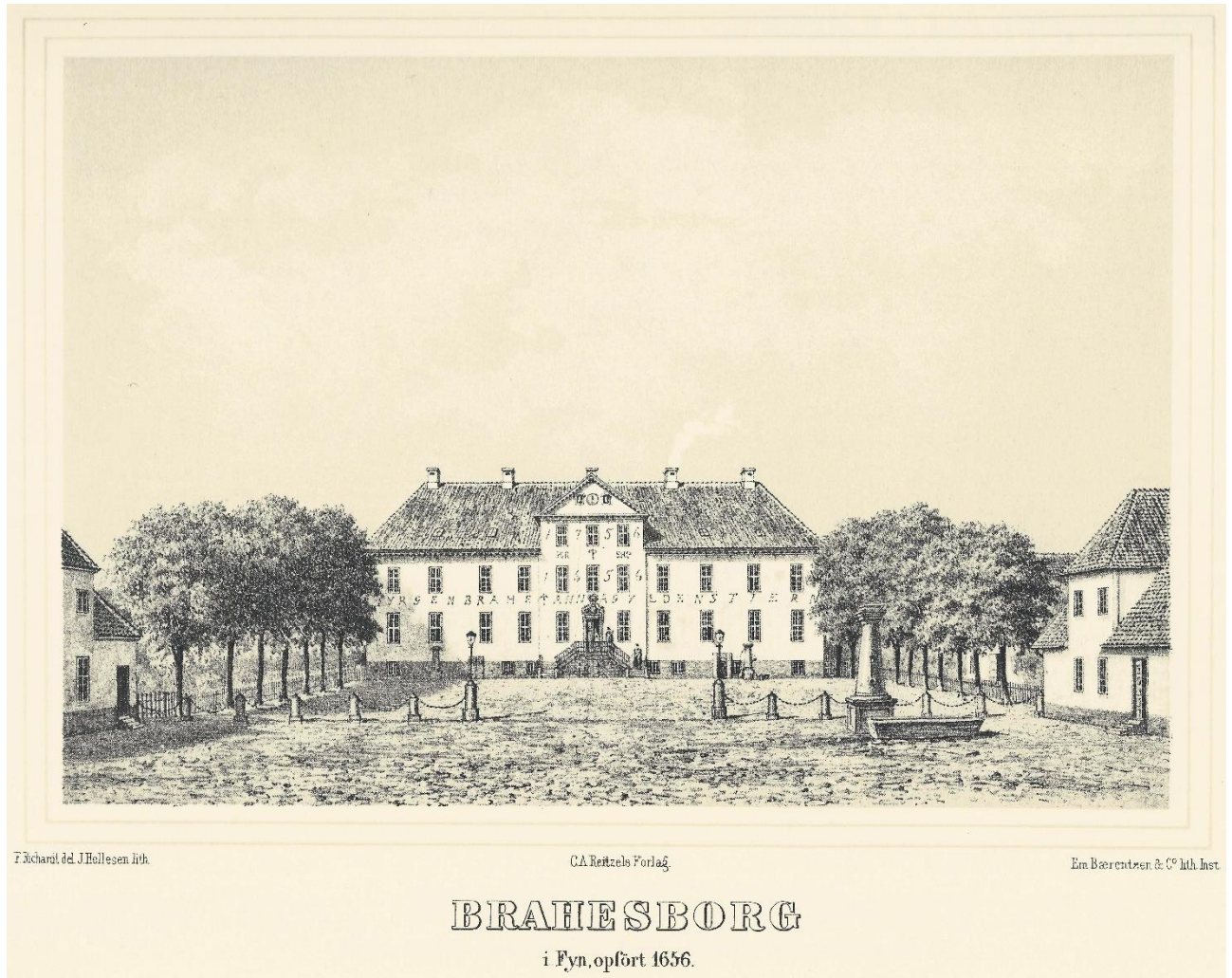
til Gaarden, gjorde den complet, og 1767 overlod den til sin Søn Cammmer-Herre Niels Krabbe Juel, som er ved Søe-Etaten. Hoved-Gaards Taxt er 25 Tdr. 4 Skpr. 3 Fk. 2 Alb. Hartkorn, og altsaa forandres dette i Atlas Daniae pag. 497 lin. 4. Til Gaarden er nu 30 Gaardmænds og 40 Huusmænd, et Hollænderie af 100 Kiøer og god Skov. Ved Bøgelund Skov ligger en aflang Plads 40 Alen i Længden oh 9 Alen i Breden, rundt om besat med store Kampe-Stene, som maa være en Reliquie af Hedenske Offer-Steder, men ere dog større og anseeligere (682) end de almindelige. Pag. 297 meldes: at Gaarden blev solgt stykvis, og Bønderne bleve Jordegne, men begge Deelee er urigtig; thi Hoved-Gaardens Eyendom blev solgt uden Separation, og de Bønder, som kiøbte sig selv, tilhører nu andre, undtagen nogle faa, som endnu eye sig selv.

6.) **Billeskou** i Kierte Sogn i Baag-Herred. Stue-Huset er to Etager Bindingsverk, bygt af Steen Bille 1577 paa en Holm med Graver om. Lade-Gaarden er for faa Aar siden af nye opbyggt; den har tilhørt Steen Bille Holgersen til Billeskou 1660. Lin 16 Farenhorst døde 1764 og Enken 1771.

7.) **Brahisborg** i Gamtofte Sogn i Baag-Herred. Pag 498 lin 13 Marcus Giöes Datter, som fik Mandrup Due, hede Charlotte Amalia Giöes, og var Grev Rantzaus første Frue, hans anden Frue var Eleonora Hedvig von Plessen, hun døde 1770 og Greven 1771; den tilhører nu deres Søn Baron Carl Adolph Rantzau, Amtmand over Kallundborg med tilliggende Amter. Herre-

Gaarden er af Grunden opbygget fra 1538 til 1657 af Jörgen Brahe, har en god Grund-Muur og tre Taarne, som Inscriptionen udviser, og siden af nu afgangne Grev Rantzau sat i anseelig Stand og moderne indrettet.

8.) **Brahishom** i Vedtofte Sogn i Baag-Herred. Lin 18 19 har denne Feyl indsneget sig: hans Søn Justitz-Raad og Lands-Dommer *Christian de Stokflet* døde 1740. Hvilken Linie udelades, saasom Stift-Amtmand Christian de Stokflet og Justitz-Raad Christian de Stokflet er én og den samme Person. Marie Dorothea Carisius var Geheime-Raad Morten Skinkels Datter, som var gift med Capitain Vilhelm de Stokflet, og hendes Søster Frue Oberstinde Kaphingst testamenterede Geheime-Raadinde Skinkel de tre Gaarde Barhisholm, Søeholm og Krengerup; efter deres Død arvede Stift-Amtmand Christian de Stokflet, som var først gift med Conferentz-Raad (683) Rostgaards Datter, og siden med Frue Margarethe von Heinen, fra Ulrichsholm, alle tre Gaarde, og efter hans Død tilfaldt Gaarden hans eneste Datter Christiane de Stokflet, som blev gift med Geheime-Raad Grev Holck 1768, men hun døde kort efter; han solgte alle tre Gaarde ved Auction 1770, da denne Gaard kostede 39000 Rdlr. og Søllested Kirke 1800 Rdlr., og blev købt af Forvalter Trolle, som nu eyer samme tilligemed Vedtofte Kirke. See videre ved Søeholt.

9.) Erholm i Rørup Sogn i Vends-Herred. Bygningen er Bindingsverk. Eyerne have været 1563 Rigs-Raad Claus Basse, 1678. Oberst-Lieutenant Povel U. Pertel, Raadmand Erich Nielsen i Assens. 1699 Jeremias Split. 1721 Krigs-Commissarius Anders Simonsen, og efter ham hans Broder. Gaarden blev først gjort complet 1720. Hoved-Gaards Taxen er anført urigtig p. 500 I 5. og er 18 Tdr. 2 Skpr. 1 Fk. 1 Alb. Skovskyld, 5 Tdr. 3 Skpr. 1 Fk. 1 Alb. Rørup Konge- og Kirke-Tiende er 46 Tdr. 4 Skpr. 1 Fk. Hartkorn, og har god Ege-Skov. Denne Gaard tilligemed Søndergade, hvorom herefter meldes, er i alt fri og ufri 843 Tdr. 1 Skp. 2 Alb. Hartkorn, og Skovskyld, 19 Tdr. 7 Skpr. 1 Alb. Mølleskyld, 5 Tdr. 4 Skpr. Begge Gaarder har Conferentz-Raad og Amtmand Simonsen ved sin Afgang 1768 gjort til er Stam-Huus, naar Gielden er betalt. Gaarden har en smuk Hauge, 7 Marker og 7 Indhegninger af Enge og Skove.

10.) **Fledenstofte** har og været en Herre-Gaard, dens Afgrøde føres til Løgismose, og har god Skov en halv Miil lang ved Stranden. Gaarden har en slet Bindingsverks Bygning, har tilhørt Povel Laxmann 1575 og er én af de ældste Gaarde i Landet.

11.) **Friderichsgave** i Sønderbye Sogn i Baag-Herred. Lim 16. Erich Hardenberg var ey Lehnsmænd paa Hagerskou 1605; thi han døde 1604, men var dermed forlenet 1575 til 1590. Lin. 24 efter (684) General Devitz kom hans Broder Oberste Joachim Diderich von Devitz, som

døde 1723; hans Søn Major Frantz Joachim von Devitz, som bygte et Hospital, see Hofm. Fund. Tom. V. pag. 358. Lin. Ult. Cancellie-Raad Otto købte Friderichsgave; hans Datter fik Etatz-Raad og Agent Ryberg i Kiøbenhavn, som nu eyer Gaarden. Pag. 501 lin. 2. Borge-Gaarden brændte 1741 og er ey endnu opbyggt, Graverne er begroet og har været en Fæstning, Skoven er vidtløftig, Bønderne i god Stand, og ved Gaarden en skøn Vand-Mølle. 1534 i Grev Christophers Krig blev Hagenskov Slot indtaget af en Bonde Hans Lunde, som siden kostede ham hans Hoved.

12.) Hindsgavl hører til Middelfart Sogn i Vends Herred. Lin 20 Eggert Frille af Hindsgavl, Ridder, 1457. Lin 22. Hans Johansen Lindenov, Lehnsmænd 1553. Pag. 503 lin. 13. Søndens for Herre-Gaarden ligger den siden 1766 tilkøbte Øe Fænø, der fra Nordvest strekker sig i Syd-Ost over en fjerdedel Miil, har i Omkreds over 16000 Danske Alen, staaer for Hoved-Gaards Taxt 38 Tdr. 3 Fk. 1 Alb., og har fire Beboere. Vesten for bemeldte Øe ligger Eylandet Fænø Kalv, som er matriculeret under Hindsgavl, men har ingen Beboere, og bruges alene til Græsning for ung Qvæg. Den der i Krigens Tid opkastede Skandse er endnu i Stand, og kan nedskyde baade den Slesvigske, Fynske og Jydske Strandbred. I Hindsgavls Eenemerker findes en mineralsk Kilde, som af de Syge St. Hans Dag besøges, der menes, at Vandet, naar det drikkes paa Stedet, gjør samme Virkning, som Pyrmonter Vand. Hindsgavl blev fordum kaldet

Grimborg, og derved er endnu en Mosse af samme Navn; siden blev den kaldet Helgenes, hvoraf endnu en Skov saaledes kaldes. Slottet var af Kong ERICH 1436 pantsat til Hertug Bugislaus af Pommern. I Marken er for nogle Aar siden funden i en Høy: to Horn af en Uhr-Oxe 1 Alen lang, 7 Leer-Potter, og er tyndt Arme-Skiold. (685)

13.) Holsegaard i Brenderup Sogn i Vends-Herred. Lin 15 Gaarden er af to Bønder-Gaarde 1657. opbyggt af Jomfrue Magdalene Akeleie, Jomfrue Mette Frises Søster-Søn Gabriel Bille, som solgte den til Erich Steensen, Amtmand over Assens, hvis Datter var Oberste Mogens Holkes Enke. 1728 Provst Anders Hvid. Cancellie-Raad Brun. 1744 Hans Bryde, og nu Krigs-Raad Vedel. Gaarden har god Eyendom, en stor og en liden Skov, og noget Fiskerie; den er opbyggt af Bindingsverk, dens Mark er med Kongelig Tilladelse deelt for sig selv og Søn udskaaren, alt i bemeldte Bruuns Tid.

14.) Kiersgaard i Brenderup Sogn i Vends-Herred. Denne Gaard bestaaer af to grundmurede og to Bindingsverks Huuse; de tvende første er opbyggt 1657 af Steen Bille, det ene Bindingsverk 1569 af Steen BilleKnudsen, og det sidste af Major Erich BillesEnke Frue Anne Trolle 1714. Nu er den igien reopareret og sat i Stand af Krigs-Raad Vedel 1771. Den grundmurede Lade er bygt af Steen Bille 1644. Førend de Bille, eyede de Acheleier Gaarden, som da var bygt i Haugen, kaldtes Samsgaard. Ved Cammer-Herre og Oberste Trolles Død er Gaaarden ved Auction 1770 solgt til Krigs-Raad Vedel til Holsegaard for 60000 Rdlr. Gaarden har god Hør- og Korn-Avling. God Hollænderie, en stor og en liden Skov. Pag. 504 lin. 6 Knud Bille fik Gaarden efter Faderen Syteen Bille. Knud Bille døde 1555, og hans Søn Sr'teen Bille døde 1590 Lin. 17 Erich Bille den yngre til Kiersgaard, døde 1674.

15.) Krengerup i Ørsted Sogn i Vaag-Herred, er gandske forglemt at anføres, formodentlig saasom den har været længe brugt under Brahisholm. Hovedgaards Taxt er 14 Tdr. 4 Skpr. 2 Alb. Skovskyld, 2 Tdr. 2 Skpr. 1 Alb. Eyerne have været: Gabriel Knudsen Acheleie 1589, som bygte Gaarden; siden Claus Daae, som (686) der blev skudt ihjel 1678, hans Frue Sophie Amalia Lindenov, derefter Skinkel, Stokflet og Grev Holk, som 1770 solgte Gaard og Gods for 44100 Rdlr til Bager, nu Baron Rantzau.

16.) Løisemose i Haarbye Sogn i Vaag-Herred. Gaarden er bygt 1575 af Peder Oxe til Giffenfelt og Frue Mette Rosenkrantz. Borge-Gaarden er tre Flygler to Etager Grund-Muur med Taarn, Slag-Uhr og Klokke, samt et smukt Capel med Positiv, Kalk, Disk og Brød-Eske givet af Anders Bille og Rosenkrantz 1641. Rundt om Gaarden er Lyst-Qvarterer, i General Trampes Tid var der Fontainer, og endnu er der skønne Alleer og et Orangerie-Huus; om Borge-Gaarden er Graver. Lin 23. anføres: at de Hardenberger, Rønnover og Urner har euyet Gaarden, med de Oxer eyede Gaarden førend de Urner; thi Johan Oxe, Ridder, døde 1534; hans Søn Eskild Oxe døde ugift 1569; hans Broder Peder Oxe til Giffenfelt arvede ham, og døde 1575; hans Enke beboede Gaarden til hun døde 1587, da den først med mere Gods blev skiftet imellem Peder Oxes Søstere og deres Søster-Børn. Pag. 505 lin. 3. Ved Svogerskab kom Gaarden fra de Urner til Capitain Alexander Durham. Lin. 8. Anders Bille den yngre døde 1693, og kort førend hans Død blev Gaarden solgt til General Grev Trampe. Eyerne ere da saaledes: Erich Tindhuus 1473. Jacob Hardenberg 1485. Marcus Rønnov til 1500. Albert Bydelsbak til 1519. Mogens Giøe, Rigens Hofmester 1544. Eskild Oxe døde ugift 1569. Peder Oxe bygte Gaarden døde samme

Aar 1575; hans Enke døde 1587. Johan Urne. Capitain Durham 1600. Holger Rosenkrantz 1629. Anders Bilde 1658. Erich Bilde døde 1659. Anders Bille døde 1693. Grev Trampe døde 1704; hans Søn Conrad døde 1735 ugift, nu hans Søster. (687)

17.) Marielund paa St. Hans Closters Grund ved Odense i Hedegaards Skov blev 1765 en Herregaard. Lade-Gaarden er opbyggt af Eyeren Sr. Eilskou.

18.) Søeholm i Kynd Sogn i Vaag-Herred. Efter Tradition skal von Heidensdorph først have byggt Ørelund i Sandager Sogn paa et høyt Sted. Hvor ey i Nærværelse var fornøden Vand, hvorfor han skal have byggt Søeholm ved Søen af Bindingsverk, siden er den mellemste Bygning ombyggt af Niels Skinkel og Hilleborg Afchersleben, den anden af Oberstinde Kaphingst 1744, og den tredje 1748 af Stokflet. Lade-Gaarden afbrændte 1719, som bemeldte Frue Kaphingst opbygte; hun testamenterede Gaarden bort til Godsets Fattige, men da Codicillet blev af indeholdt, paa Grund, at naar hun døde uden Arving, skulde Gaarden tilfalde Stokflet, saa blev samme ved Høyeste Ret underkiendt, og Stift-Amtmand Christian Stokflet tillagt Gaarden; efter ham, hans Datter, som fik Geheime-Conferentz-Raad Grev Holk; han solgte den ved Auction 1770 til General-Major Schöler for 28200 Rdlr. og Veringe Konge- og Kirke-Tiende for 9000 Rdlr; han solgte Godset fra Gaarden, som blev kiøbt af Bertel Pedersen Groth, tilligemed

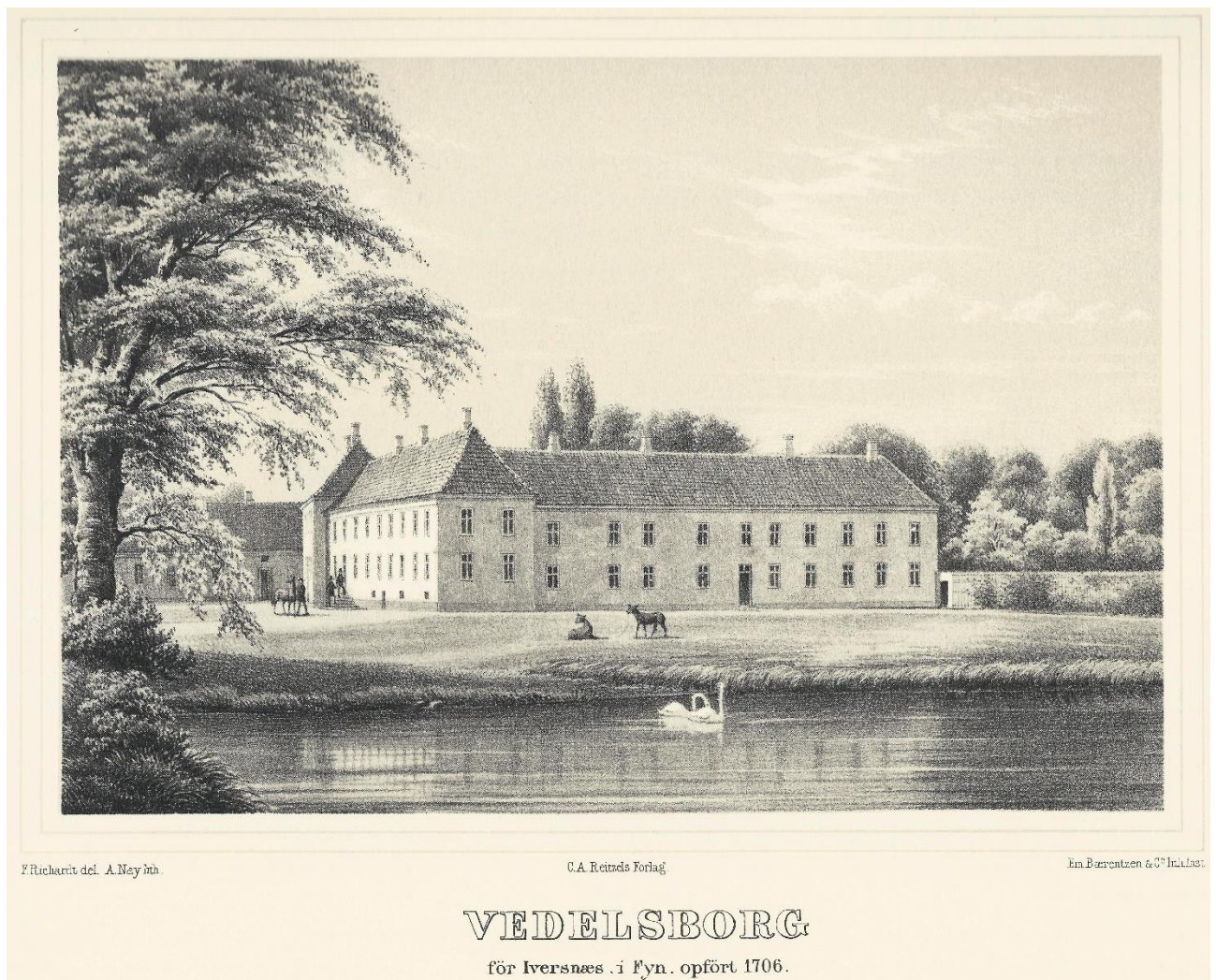
Glomborg Mølle og fire Huuse i Eenemerkerne. Gaardens Udjorder paa Kiøng Marker er ligeledes solgt derfra, saa at Gaarden nu er ufrie.

19.) Søndergaarde i Nørup Sogn i Vends-Herred. Lin. 2. førend Knud Ruds Tid har Søndergaarde tilhørt Eiler Brokkenhuus 1584. Henrich Brokkenhuus, Befalingsmand paa Vernøe Closter i Norge; hans Søn Claus Brokkenhuus. Lin 6. Hans Lindenov 1642 hans Søn den unge Hans Lindenov, som døde 1659; Trinitatis Kirke i Kiøbenhavn fik Gaarden for Gield, og 1681 solgte den til Conferentz-Raad og Amtmand Simonsen. Hoved-Gaards Taxten er urigtig anført, samme (688) er 36 Tdr. 3 Skpr. Hartkorn. Skovskyld, 9 Tdr. 1 Fk. Giested Konge- og Kirke-Tiende, 84 Tdr. 4 Skpr. Gaarden tilligemed Erholm, hvor hele Summen paa Hartkornet er anført, har afgangne Conferentz-Raad og Amtmand Simonsen indrettet til et Stam-Gods, naar Gielden er afbetalt.

20.) Skougaarde i Søebye Sogn i Vaag-Herred, er gandske forglemt. Gaarden er 1721 af Bindingsverk opbyggt af Oberstinde Holk. Eyerne have være: Henrich Norbye, de tvende Jomfrue Biller, som solgte den til Major Jörgen Hartvig; hans Enke fik Cancellie-Raad Erich Steensen, i hvis Tid den blev en Herre-Gaard; hans Datter Barbara Kirstine Steensen fik Oberst Mogens Holk; hun døde 1755, og blev da Gaarden ved Auction solgt til Grev Rantzau paa Brahisborg; nu hans Søn tilhørende.

21.) Tybring i Ørslev Sogn i Vends-Herred. Gaarden har tilforn været Grund-Muur, men er nu Bindingsverk. Der holdes Hollænderie paa 200 Kiøer. Efter Vifferts Familie skal Gaarden ved Arv være kommen til Kirstine Munk; hendes Datter med Kong CHRISTIAN IV., Elisabeth Augusta fik Rigens Raad Hans Lindenov, som døde 1659; hun forspillede alt det hun eyede, og levede af en Pension, som Kong CHRISTIAN IV gav hende; hendes Søsters Mand Hanibal Sehested, hans Datter fik Friderich Wilhelm Vedel, og saaledes er Gaarden kommen under Grevskabet. Tybring Hoved-Gaards Taxt er 76 Tdr. 5 Skpr. 2 Fk. 1 Album. Hoved-Gaards Frihed og fri Kirke-Jord, 21 Tdr. 2 Skpr. 3 Fk. 1 Alb. Bønder-Gods, 300 Tdr. 4 Skpr. 2 Fk. 1 Alb. Skovskyld, 9 Tdr. 4 Skpr. Paa Gaardens Mark, kaldet Flekken, gjorde de Svenske 1657 Landgang.

22.) Vedelsborg i Husbye Sogn i Vends-Herred, fordum kaldet Ivernes. Pag. 507 lin. 12 Henrich Gyldenstjerne havde først (689) Karen Bille, siden Berte Trolle; deres Søn Niels Gyldenstjerne og Frue Margrethe Straale; deres Søn Henrich Gyldenstjerne til Boltinggaard havde Margrethe Hedvig Buchvald; deres Børn døde smaa, saa at Niels Gyldenstjerne har ventelig overlevet sin Søn Henrich Gyldenstjerne. Lin. 18 den gamle Hans Lindenov, Ridder og Rigens Raad eyede Ivernes og sex Herre-Gaarde i Fyen, foruden endeel Jorde-Gods i Sieland og Jylland, han døde

1642; hans Enke-Frue Elisabeth Sophie Rantzau beboede Gaarden 1651, sidsen Sønnen den unge Hans Lindenov, Ridder og Rigens Raads, som døde 1659. Af Skiøderne, som findes paa Vedelsborg, sees af hvem Grav Vedel har kiøbt Ivernes og de andre Gaarde, nemlig: 1.) At Geheime-Raad Hanibal Sehested Aar 1665 har været Eyere af Ivernes, saavelsom Herre til Tybrind og Veylef Gaarde, beviser et Skiøde fra Hans Vilhelm, Kongelig General-Proviant-Mester i Odense, dateret den 21 Febr. 1665; det samme stadfæster et andet Skiøde fra Henrich Bielke til Ellinggaard den 28 Julii 1664. 2.) Otte Lindenov til Borrebye: hans Farbroder Hans Lindenov til Hundslund; hans Svoger Henrich Gyldenstjerne til Svanholm 1628. 3.) Lands-Dommer Jens Lassen til Dalum; Hanibal Sehested til Ivernes, Tybring og Veillegaard; Mogens Friis til Boller og Farskou; Erich Kragh til Braminge 1668. 4.) Niels Gyldenstjerne og Farbroder Gabriel Gyldenstjerne til Ivernes 1616. 5.) Christopher Gyldenstjerne til Ivernes 1558. 6.) Hans Lindenov til Ivernes skiødte 1653 Tybring Hoved-Gaard og Gods til sin Sviger-Moder Frue Kirstine Munk til Boller. 7.) 1664 skiødte Christian Urne til Sæbyeegaard sin Hoved-Gaard Ivernes med underliggende Gods til Hannibal Sehested til Tybring og Veilegaard, af hvem han igien ved Mageskifte bekom Lundegaard og Gods. 8.) Skiøde paa en Gaard i Emtiekier i Tanderup Sogn, som tilhørte Corfitz (690) Ulfeldt, og af Commissionen blev udlagt, og skiødet til Hannibal Sehested for hans Fordring, som havde hos Frue Hedeveg, dateret 1665 underskreven af fire Commissarier. Saavidt af disse Skiøder kan udledes følgende: Christian Urne til Sæbye Søegaard har tilkiøbt sig Gaarden af den Lindenovske Familie, som for Gield maatte afhende den, hvilken igien ved Mageskifte med Lundegaard 1664 afhendede baade Gaard og gods til Hannibal Sehested til Tybring og Veilegaarder, med hvis Datter Ivernes nogle Aar efter faldt i Baron Vilhelm Friderich Wedels Hænder, der havde tient, som commanderende General i Dansk Tieneste, hvilket hans Grevelige Patent udviser af 11 December 1672. Vedelsborg Hoved-Gaards Taxt er 70 Tdr. 4 Skpr. 1 Fk. 1 Alb. Frihed 9 Tdr. 6 Sk. 1 Fk. Friheds Hartkorn 400 Tdr. Contribuer. Bønder-Gods 254 Tdr. 6 Skpr 1 Fk 1 Alb. Hartkorn 10 Tdr. Mølleskyld. Paa Gaarden holdes 300 Kiøer og gives 2000 Rdlr. i Forpagtning. Minendahl Hoved-Gaards Taxt, 13 Tdr. 7 Skor. 2 Fk. Fri Kirke-Jorder, 3 Tdr. 2 Skpr. 1 Alb. Bønder-Gods, 278 Tdr. 7 Skpr. 2 Alb. Og 22 Tdr. Mølleskyld. Huusbye Konge- og Kirke-Tiende 37 Tdr. Tanderup Konge- og Kirke-Tiende, 51 Tdr. 4 Skpr. Ørslev Konge- og Kirke-Iende, 33 Tdr. Balslev Konge- og Kirke-Tiende, 72 Tdr. Føns Konge- og Kirke-Tiende, 22 Tdr. Ubye Konge- og Kirke-Tiende, 58 Tdr. 4 Skpr. Gamborg Konge- og Kirke-Tiende, 21 Tdr. Brandsøe hvorpaa en Bonde-Gaard, 15 Tdr. 1 Skp. 3 Fk. 1 Alb. Skovskyld, 2 Skpr. 2 Alb. Vaagøe, 16 Gaardmænd og 13 Huusmænd af Hartkorn 80 Tdr. 1 Skp. 3 Pk. Hartkorn. Tybring og Bannerslund Hartkorn er forhen anført ved Gaardene, og udgiør saa Grevskabet den Summa alt i alt 2026 Tdr. 1 Skp. 3 Fk. Birke-Tinget holdes hver Løverdag ved Kierlingberg i Ørslev Sogn, som 1665 blev først forundt Hannibal Sehested for fem Sogner, førend (691) det til et Grevskab blev erigeret. Hvad til Grevskabets til Skoler er henlagt, see Hofm. Fund. V. pag. 408.

Nyeborg Amt.

Nogle Anmerkninger om dette Amt. Om dette Amt, som er beliggende imellem Odense og Nyeborg findes i Atlas Daniæ pag. 5509 anført, at de udgiør en tredje Deel af Fyens Land, samt til hvilke Amter samme grændser, og at Grunden er meget god og frugtbar; Skoven er der nesten overalt til Fornødenhed; Fiskeriet i Beltet drives nogenledes, og siden der overalt findes

Aaer, og ved Herre-Gaardene Fiske-Damme, saa haves og nogen Forraad paa fersk Fisk; i disse fire Herreder findes Bønderne i temmelig god Stand, omendskiønt de fleste maae giøre Hoverie. Her vides ikke andet at tillegge, end hvad jeg forhen ved Begyndelsen af Odense Amt har anført, nemlig: at siden Byerne ere saa store og fast ligesaamange Huusmænd som Gaardmænd, samt mange Lods-Eyere i hver Bye, saa synes det meget vanskelig at udskifte deres Jorder; derimod synes, at Bønderne aarlig noget mere kunde sette deres Humle-Hauger, Bie-Avl og Frugt-Træer i Stand; thi udyrket Land skal der i Amtet ikke befindes. Bønderne ere vel stræbsomme og flittige, men alt for meget at give dem Tøylene, tiener ikke da de blive opsætsige; overalt kan man ikke see synderlig Forskiel paa Bøndernes Tilstand, hvorfor samme skulde være slettere i det Amt, som bestaaer nesten af Proprietair-Bønder, end i Odense Amt, hvor de fleste har været under Rytter-Districtet eller Selv-Eyere. Siden dette og forrige Aar har været haard for Bønderne i Almindelighed, saa vil det inden en kort Tid vise sig, om Selv-Eyere Bønder, som har ingen Hielp at vente, kan redde sig. Vil man eftersee de Forandringer med Jorde-Gods paa et hundrede Aar, nemlig fra 1646 til 1670 (692) fra 1690 til 1706, og endelig fra 1730 til 1742, da kan man tydelig erfare, at Jorde-Gods somme Tider har været i høy Priis, og andre Tider solgt for det halve; ligesom og at Selv-Eyer Bønderne i de haarde Tider har maattet give sig under Proprietairer, og hvor det ey laae beleylig, ere de blevne plat øde, og hiemfalden til Konge. Jeg for min Part af nesten 30 Aars Erfaring holder den Bonde lykkeligst, som ikke gjør mere Hof-Gierning, end han med de samme Folk og Bester skulde bruge, om han ikke gjorde Hof-Gierning; hans Udgift er mindre end dens, som er fri; mister han sit Qvæg eller anden Vandheld indtreffer, kan han dog vente sig nogen Hielp, men den arme Frier-Bonde kan ikke hielpe sig, og den mindste Vandheld eller Proces ruinere ham; Tiderne vil vise sig, hvorvidt dette er grundig. I midlertid har jeg vildet anføre dette ved Nyeborg Amt, hvor Bønderne har den Lykke, at nesten alle Proprietairerne ere selv nærværende og boende paa Gaarden; thi det er en stor Ulykke for Bonden, naar Eyeren er fraværende, og alle Ting dependerer af Fogden og Forpagteren, som til største deels ere to betydelige Personer for Eyeren og Bonden, men derimod meget nyttige Folk, naaer de selv bliver Eyere af Godserne, da de veed alle muelige Indretninger til Bondens Velgaaende, og bliver de beste Proprietairer til at sette Bonden i Stand.

Vinding-Herred i Nyeborg Amt.

Nyeborg en Kiøbsted, som herefter beskrives.

- 1) Vinding Sogn: (a) Vinding Bye, Præste-Gaarden og Degne-Boeligen, 19 G. 21 H. Holkenhavns Herre-Gaard. Roesilde, (693) 10 G. 3 H. Lamdrup, 6 G. 2 H. Sulkendrup Bye. = G. 7 H. og Møllen. Ragsbølle Bye, 29 G. 1 Mølle og (694) 24 H. Dyrehaven, 5 Huse, 2 Skovhuse, 2 Huse ved Stranden.
- 2) Frørup Sogn: (b) Frørup Bye, Præste-Gaarden, Degne-Boeligen, 36 hele og halve G. 25 H. Taarup, 33 G. 27 H. Lundsgaard, 1 G. Slude, 4 G. 1 H. Lang-Ebbe, 2 G. 1 H.
- 3) Ørbek Sogn: (c) Ørbek Bye, 25 G. 16 H. Ebbele, 4 G. 1 H. og Mølle. Sendtved, 5 G. Ørbeklunde Herre-Gaard. (695)
- 4) Herrested Sogn: (d) Herrested Bye, Præste-Gaarden, Degne-Boligen, Skolen, Hospitaler, 11 G. og 5 H. Ravnholt en (696) Herre-Gaard. Maare, 23 G. 11H. Villumstrup, 7 G. 2 H. Krogelund, 8

G. 7 H. Castel, 2 G. 1 H. I Raunholt (697) Lykke, 2 H. Maare Skou, 5 H. Ruerne, 1 H. Desuden i Hoved-Gaardens Skouløkker en Meier Gaard 1769 til 30 a 40 Kiøer opbyggt af Generalinde Juel, og kaldet Sophienlund.

- 5) Hellerup Sogn: (e) Hellerup Herre-Gaard. Havndrup bestaaer af 15 hele og halve Gaarde, 15 Huuse, og 4 Huuse i Hellerup Løkker samt en Græs-Mølle. (698)
- 6) Søllinge Sogn: (f) Søllinge Bye, 13 G. 13 H. Præste-Gaarden og Degne-Boeligen. Eskildstrup, 12 G. 8 H. Stubbedrupgaard en Bonde-Gaard af 11 Tdr. Hartkorn, har sine egne Løkker og hørrer til Hellerup.
- 7) Høierup Sogn: (g) Høyerup Bye, Præste-Gaarden og 13 G. Pederstrup, 8 G. (699)
- 8) Ellinge Sogn: (h) Ellinge Bye, 17 G. 11 H. Hospital og Skole. Paarup, 3 G. 1 B. 5 H. Vægstrup, 3 G. 3 H. Kielle-Mølle og Grøfte Mølle.
- 9) Revsvindinge Sogn: (i) Revsvindinge Bye. Aas-Mølle lille.
- 10) Kullerup Sogn: (k) Kullerup Bye. Julskou Herre-Gaard. Saaderup, deraf hører 9 G- og 5 H. til Skellerup Sogn.
I Steden for at Vedkommende skulde anføre, hvorledes samme nu befindes, er saaledes indberettet: 1572 den 21 Martii efter Herreds-Protocollen, Revsvindinge, Brydere 6, Landboer 24. Kullerup, Brydere 9, Landboer 17, i alt 56, men at der maae være nogle forgaaet, førend hans Tid.
- 11) Ullerslev Sogn: (l) Ullerslev Bye, 23 G. 25 H. (700)
- 12) Flødstrup Sogn: (m) Flødstrup Bye, 13 G. 19 H. Rørbek en Herre-Gaard. Riisinge en Sæde-Gaard, upriviligered. Kirsendrup, 10 G. 16 H. Mullerup, 6 G. 8 H. Hagendrup er afbrudt og lagt under Schousboe.Langtved, 4 G. 3 H. Karlund et Huus ved Stranden. Dinestrup en Bonde-Gaard imod Stranden.
- 13) Bogense Sogn: (n) Bogense Bye, 14 store og smaa Gaarde 13 Huuse. Lysemose en Gaard, Strandskou en Gaard, Strandved et lidet Sted, Brudløse et Huus, Glambek et Huus (701)
- 14) Aunslev Sogn: (o) Aunslev Bye, 25 smaa og store Steder. Skalkendrup, 12 store og smaa Steder, 6 Huuse. Aaskougaarde, 2 G. Grønholt, 1 G. 1 H. Agetved, 16 Boelsshuuse. Reystrup, 12 G. 3 H. Knurenborg, 1 H. Rystrup et Skovhuus. Kirkendrup, 9 G. 3 H. Schrøbishauge, 1 B. 1 H. Raskenberg Herre-Gaard henlagt til dette Sogn.
- 15) Skellerup Sogn: (p) Skellerup Bye, Præste-Gaarden, Degne-Boeligen, 10 G. 15 H. Hospitalet. En Andeel af Saaderup Bye, (702) 9 G. 5 H. Vistorup, 5 G. 1 H. Hindmaae Herre-Gaard, 4 Eenemerkes Huuse, Grøn Mølle.
- 16) Aarslev Sogn: (q) Aarslev Bye, 17 G. 1 B. 18 H. og Aaslefgaard af 15 Tdr. og 5 Skpr. Et Huus paa 1 Td. Hartkorn af Søebye Søgaards yderste Eenemerke. Et Huus imellem Næraa og Aarslev Marker, samt en skole imellem Aarslev og Høyerup, som hører til Høyerup Sogn.
- 17) Ellested Sogn: (r) Ellested Bye, Lykisholm Herre-Gaard, Lindeskov, Kallerup, Nye og gammel Mølle. (703)

- a) Kirken er en Kors-Kirke med Taarn og tre Klokker. Prædikestolen er af Billedhugger-Arbeyde. Alteret er smukt, med Kalk, Disk, Esken og en (693) emailered Viinflaske. For Herskabet er et Pulpitur. Stolene ere lukte i alt 32 paa hver Side med adelige Vaabner, som er Baron Holkes og Frue Elisabeth Höegs 16 Ahner. De Ulfelder haar tilforn her havt deres Begravelser, men da Jacob Ulfeld solgte Gaarden til Frue Ellen Marsvin blev Ligene og Monumenterne ført til Qverndrup Kirke. Et Epitaphium over Jacob Ulfeld, død 1593 og Frue Anne Fleming, død 1570,

see Marm. Dan. Tom. pag. 246. Kirken er 1769 ind- og udvendig sat i Stand af Cammer-Herre Erich Rosenkrantz Baron af Holk til Holkenhavn, som og har givet et Uhrverk i Taarnet; den er den smukkeste og største nest Nyeborg Kirke der i Herredet. I Kors Bygningen er det Friherrelige Begravelse med en ziirlig Indgang og med de Holkers Vaaben, deri hviler: General Major Eiler Baron af Holk, død 1696, hans Symbolum var: Frygt Gud, far sagt, Kiend dig selv, ingen foragt; deres Søn Oberst Friderich Christian Baron af Holk, død 1708; hans Søn Cammer-Herre og Jægermester Christian Friderich Baron af Holk, død 1760. I Kirken er tre Epitaphier over præster, nemlig: Herr Niels Poulsen Vellejus, Herre Johan Vandal og Søn Herre Peder Friis Vandal. En Liig-Steen over Oberst Lieutenant Müller, som gav aarlig til Sognets Fattige til Juul 4 Rdlr. 2 Mk. 2 Skill. Hvilke Nyeborg Fattige Forstander aarlig udbetaler. Paa en Tavle staaer: Hir vard St. Mathæus von dem Altar dot gestoken. Til samme Altere var 1302 lagt Land-Gilden af en Gaard, see Hofm. Fund. Tom. V. oag. 418. Der var og et Alter til St. Nicolaus 1182, som Biskop Jacob Madsen lod nedbryde 1554; Godset er henlagt til Nyeborg Skole, see Hofm. Fund. Tom. V. pag 418. Herr Niels Poulsen Præst, gav ved sin Afgang 100 Slettedaler til Sognets Fattige, som staae i Præste-Gaarden, og deraf svares aarlig fem Slettedaler. Om Skolen see Hofm. (694) Fund. Tom- V pag 569. St. Madses Kilde ligger paa Kogsbølle Mark ved Aaen, og har forud været en hellig Kilde. Ved Vindinge Bye meenes at have staaet et Slot, hvor Kong WALDEMAR IV udgav et Brev, dateret Vindinge 1355.

- b) Kirken er med Taarn og to Klokker, den ene med Munke-Skrift fra 1439, den anden givet af Anker til Voermarkgaard 1720; han gav og Klak og Disk 1699. I Kirken var tre Catholske Altere, som 1590 bleve nedbrudte. Alter-Tavlen er af smuk Billedhugger-Arbeyde. Stolene lod Jacob Ulfeld, Befalingsmand i Nyeborg, og Frue Birgitte Brokkenhuus bekoste 1612, da hele Byen afbrændte, og Kirken sex Aar tilforn tog Skade. En Liig-Steen over tvende Præster, Biörnskou kaldet, 1563. I Byens Mark imod Svindinge findes Regitze Sundheds Kilde, hvorved forud har været et Capel, samme Kilde besøges endnu St. Hans Aften, desforuden er tvende Kilder i Frørup Bye. Paa Frørup Mark imod Taarup Bye er en Plads 50 Alen lang og 10 Alen bred, indhegnet med Steendige, og paa Pladsen mange Stene opreiste; desforuden findes paa Marken endeel Offer-Steder og Hedenske Begravelser.
- c) Kirken ligger paa en høj Banke med Taarn og to Klokker givet af Rosenvinge 1692. I Kirken er en smuk Alter-Tavle, for Choret er et Gitterverk. Stolene er lukte, malede og bekostet af J. R. Rosenvinge, hvis Enke 1737 gav en Lyse-Krone, og Sogne Præsten Herr Christen Luja en dito 1709. Prædike- og Skrifte-Stolen er bekostet af Velbyrdige Niels Friis. Sølv-Kalk og Disk, og Messing-Stager af Jesper Frises Enke 1661. (695) Viin-Flasken af Herr Luja 1709. For faa Aar siden har Stift-Amtmand Hein ladet Kirken forbedre med store Vinduer, Flise-Gulv og Maling. I Begravelset hviler: Oberst Jesper Friis, Niels Frises Søn af Hesselager til Ørbekslunde, død 1543, 50 Aar, han havde meget reyst og været i Palestina og Egypten; hans Frue Elisabeth Ulfeld døde i Svendborg 1676, 67 Aar. Deres Børn: Major Niels Friis til Ørbekslunde, død 1689, 59 Aar; hans første Frue Clara Gyldenstjerne Henrichs Datter, død 1676. Matthias Rosenvinge, Henrich Rosenvinges Søn til Ørbekslunde, som han købte 1688; han var af de Rosenvinger og Mulers Slægt, havde studeret, reyst udenlands, været Secretair, Assessor i Hof-Retten, General-Fiscal, Lands-Dommer i Fyen og Justitz-Raad, død 1714, 59 Aar; hans Frue Anne Margrethe Volf, død 1752, 88 Aar; hendes Moder Frue Margrethe Ellinger, Assessor og Bryg-Huus Forvalter Johan Vulfes Enke, død 1708, 77 Aar. Frue Helvig Banner Johan Skinkels, død 11680. Paa Ørbekgade eer en rindende Kilde hvorved er en Fattig-Blok. Igennem Byen og Marken løber en Aae, som forud har været bredere, hvoraf Byen har sit Navn; thi Øre betyder

efter gammel Dansk fiin Sand. I marken er endeel Hedenske Begravelser. I Ørbek Bye er et Hospital og Skole, see Hofm. Fund. Tom. V. pag. 546 og 552. Svindinge Sogn har været Annex til dette og er 1554 fraskilt og anordnet, at Tiende skal deles i to Deele, halvparten til Kirken og halvparten til Præsten, saa og de Valkendorfer, som boe paa Glorup, skal have Svindinge Kirke i Befaling. Paa Ørbek Mark findes ved en udgravet Søe Kiendetegn af en Herre-Gaard, fordum kaldet Ulfsborg, hvoraf endnu sees Graver.

- d) Kirken er med Taarn og to Klokker, den ene givet af Geheime-Raad Christian Sehested 1705. Alter-Tavlen er med en Kobber-Plade fra 1703. To Sølv-Lysestager, en Messing Lyse-Krone, Sølv-Kalk, Disk, Eske og (696) Kande er givet af bemeldte Geheime-Raad Sehested. En Sølvbeslagen Alter-Bog givet af Friderich Gersdorf og Frue Elisabeth Sophie Scheels. Over Chors-Døren staaer disse Navne: Niels Bild, Frue Berte Ulfeld, Evert Bild, Vibeke Podebusk, Niels Bild og Margrethe Urne. Frue Generalinde Juel har nyelig ladet Kirken reparere, og bekostet en lukt Stoel i Kirken og et Uhrverk i Taarnet. I Begravelset under Choret hviler: Niels Bilde, Otto Banners til Ringstedgaard, død 1646, 61 Aar Vivike Podebusk, Evert Bilds Frue, død 1596. En Liig-Steen med Vaaben og Positur over Niels Bild til Raunholt 1540 og Frue Berte Eggers Datter Ulfeld. Et Epitaphium hvorpaa læses: 1594 lod *Niels Bild Everts Søn* til Raunholt, og *Frue Margrethe Urne* Christophs Datter af Rygaard dette Epitaphium forfærdige. I det udbyggede Begravelse ligger: I en Tin-Kiste, General-Feldt-Marschalk Henrich Rigs-Greve af Holk, hans Søn Henrich Ditlev Greve af Holk til Skaføgaard og Billesbølle, Etatz-Raad, tilforn Oberst-Lieutenant, død 1681, 50 Aar, og Frue Mette Bille Steens Datter, fød 1639, død 17-, og en Søn, død 1669, 4 Aar. Frantz Povisk til Raunholt, som havde Frue Hilleborg Krause; han 1663, 41 Aar. Agathe Rodsteen Banner, som havde Commandeur Hans Kaas, døde 1733 35 Aar. Oven over er af Frue Generalinde Juel 1770 indrettet et Begravelse med Jern-Døre for, malet og forgyldt med Vaabner, inden for hviler hendes Herre General-Lieutenant Ove Juel og deres sex Børn, som ere døde smaa. Ved Kirken er Hospitalet, som Geheime-Raad Christian Sehested og Frue Charlotte Gersdorf har funderet, see Hofm. Fund. Tom. V. p. 552 og 556. Derudi var tilforn ikkun 6 Lemmer, men blev siden, nemlig 1764, af General Lieutenant Ove Juel og Frue Sophie Hedvig Grevinde af Friis formeret med nok en Lem, som nyder ugentlig 1 Mark (697) ligesom de andre, og i øvrigt er Fundatzen indrettet ligesom Geheime-Raad Sehesteds. Efter Foundationen skal hver Søndag staae tolv Dreng i Choret som nyder arlig en sort Vadmels Kiøle. Midt i Kirken er et aabet Begravelse til Præsterne. Paa Ravnholt staaer 300 Rdlr. Hvoraf Renten uddeles til Sognets Fattige. Præste-Enken Madame Seidelin har givet 100 Rdlr. Af hvis Rente hendes Epitaphium skal holdes vedlige, og naar dette ikke dertil behøves, uddeles Renten til de Fattige; Capitalen staaer i Herrested Præste-Gaard imod pro Cento, see Hofm. Fund. Tom. VI. Pag. 327. I Sognet har været en Sæde-Gaard, kaldet Lindholm, af hvis Bygning findes endnu levninger og Fiske-Parker i Haugen, samme er nu tre Bønder-Gaarde. Dette Sogn har 1643 været annecteret til Ellested, men nu er Christi Capel paa Raunholt annecteret til Herrested. Foruden adskillige Hedenske Begravelse er tvende Høyer, nemlig: Marsk Høy og Svenne Høy. Sognet er vel 390 Tdr. Hartkorn, men Eyendommen er maadelig med rød-blænt Gruus og Leer, da det meste har været Skov-Jord.
- e) Kirken er ved Herre-Gaarden ned Taarn af smuk Anseelse samt Klokke og et Uhrverk. Af en Inscription paa Vaaben-Huuset sees: at Kirken er istandsat af Geheime-Raad Johan Christopher von Kiörbitz til Hellerup, Ridder, og Frue Christiana Lutzau 1678, og blev da kaldet Vor Frelsers Kirke; tilforn skal have staaet i Kirken et St. Nicolai Billede, og 1430 skal der være givet Aflad til denne Kirke, see Hvitfeldt pag. 759. Her er en Liig-Steen over Jeppe Lerke i

Haudrup 1592. Herredsfoged Peder Lerke i Haudrup, død 1609. Paa den nordre Side har Justitz-Raad Salomon Lindegaard 1748 ladet opbygge et grundmuret og (698) rummelig Begravelse med Gitterverks Døre fra Kirken, deri er en sort teen med Inscription, forfattet af Professor Hee. Choret er adskilt fra Kirken med et malet og forgyldt Gitterverk. Alter-Tavlen er af Billedhugger-Arbeyde. Prædikestolen og Daaben i Choret er ligeledes indlukt, alt malet og forgyldt, og bekostet af bemeldte Kiörbitz. Den gamle Alter-Tavle, som forestiller Tre-Eenigheden og Jomfru Marie er sat i Taarnet. Dette Sogn er Annex til Søllinge.

- f) Kirken er med Taarn og en Klokke: om Aflad til dens Bygning 1407, see Hvitfeldt pag. 630 og 759, saa og i Atlas Dan. Pag. 511. Kirken er 1769 ud- og indvendig sat i smuk Stand af Etatz-Raad Christopher Otto Schmidt til Hellerup. Paa den nordre Side af Taarnet er Indgangen til Skolen, som holdes neden i Taarnet, stiftet 1693 af Frue Christiane Lutzau, Kiörbitzes Enke. Alter-Tavlen er af Billedhugger-Arbeyde. I Choret er et Epitaphium af Steen over Præsten Peder Lykkesen, som døde 1727. Prædikestolen er af Billedhugger-Arbeyde fra 1654. Neden i Kirken er en Tavle, som viser, at fra Reformationen til 1701 har været tre Præster og tre Degne, og at den tredje Degn døde 1701, som er noget merkværdigt. Hvad til Skolen er henlagt, see, Hofm. Fund. Tom. V. pag. 566 Annexet er Hellerup.
- g) Kirken er med et Taarn af Bindingsverk, og har en lille Klokke. Kirken er 1770 repareret af Frue Oberstinde Volfrath. Paa Kalken staaer: 2 V. P. B. H. J. Gyldenstjerne, 1671. Ved Pederstrup er en Banke med Rudera af Graver, hvor der siges at have staaet en Herre-Gaard. Sognet har sit Navn af dens høye Situation. Annexet til dette Sogn er Giestelev i Salling-Herred. (699)
- h) Kirken er med Taarn og to Klokker, den ene givet af Friderich Gedde og Frue Sophie Amalia Löwenhielm 1694, den anden af Hagedorn 1733. Dette Sogn er 1555 ved Kongelig Bevilling annecteret til Skellerup Sogn. I Naarup Bye, som var en Gaard, hvor Velbyrdig Otte Emiksen 1598 boede, og findes endnu Rudera af Kielderens. Bægstrup Bye skrives og Beistrup. Hvad til Skolen er henlagt, see Hofm. Fund. Tom. V. pag. 573.
- i) Kirken er med Taarn og to Klokker, og nyelig istandsat af Cammer-Raad Bager; den skal være indviet St. Dionysii til Ære. Ved Kirken er et Hospital til fire Lemmer oprettet af Sigvard Urne, see Hofm. Fund. Tom. V. pag 540 og 545.
- j) L
- k) Kirken er med Taarn og to Klokker, den ene er givet af Cammer-Raad Bager, som og har ladet Kirken sette i Stand. Alter-Tavlen, hvorpaa Pilatus forestilles ridende paa en hvid Hest, er fra 1604 og smuk malet. Et aabet Begravelse, hvori hviler Kallagger og Familie. Et Epitaphium over Præsten Herr Christen Larsen. Annexet er Revsvindinge.
- l) Ullerslev Kirke er med Taarn, Klokke, Slagverk, og et lidet Spiir over Choret. Kirken er i god Stand og hører til Raskenberg. Kalk og Disk er givet af Sogne-Præsten Herr. Frantz Bagnegaard 1693. (700)
- m) Flødstrup Kirke er med Taarn og har to Klokker, paa den ene staaer: Gregers Höeg til Rørbek 1656. Kalk og Disk er givet af Dito og Frue Anne Urup 1665. I Choret er en Liig-Steen i Væggen med Vaabner og Portraits over Christian Qvitzau til Rørbek, som døde 1587, og Frue Margrethe Höeg Justes Datter. Strax ved er et Epitaphium smukt malet med Portraits over Henning Qvitzau til Agisbøl, døde paa Rørbek 1601, og Jost Qvitzau til Rørbek, døde 1603. Under Choret er et Begravelse, hvori hviler de sidste Rørbeks Eyere. Endnu et aabet Begravelse til Præsterne. Kirken er i meget god Stand. Riisinge er en stor Sæde-Gaard paa 32 Tdr. Hartkorn, giver Skatter og Tiender, ligger imod Stranden ved Lande-Veyen fra Nyeborg og

Kierteminde, har gode Marker, god ung Elle- og Eske-Skov, og fem Bønder-Gaarde, den har tilhørt Key Pram 1697; hans Søn Hugo Pram; hans Sviger-Søn Eskild-Ebbesen; blev siden solgt til Cancellie-Raad Engelsted til Rørbek for 16000 Rdlr. Og tilhører nu hans Enke. Hvad der er givet til Fløstrup Sogn Fattige er anført i Hofm. Fund. Tom. V. pag. 573. Annexet er Ullerslev.

- n) Kirken er med Taarn og har to Klokker, den ene er givet 1699 af Claus Rask. Kirken er 1753 sat i Stand af Cancellie-Raad Dreyer til Raskenberg, samt malet og med en nye Alter-Tavle. Prædikestoel og Daab forbedret. En Fane over Lieutenant Johan Arent Noholt, død 1735, 70 Aar. Sognet er liden og Markerne maadelige, da jorden falder siid og kold. (701).
- o) Kirken ligger ved Landsbyen paa Marken med Taarn og to Klokker. 1752 har Cancellie-Raad Dreyer ladet giøre ny Stole, samt ladet de tvende Pulpiturer, Herskabets Stoel, Alteret og Prædikestolen male og stafere. Kalk og Disk, og en Brød-Eske er givet af hans Frue. I Choret er et Epitaphium over Præsten Knud Olufsen Lerke, død 1711, 53 Aar, foruden endeel Liig-Stene over Præsterne ved Kirken er et Hospital indrettet af Cancellie-Raad Dreyer og Frue. Kirken skal være kaldet efter en Kiæmpe, som ingen har tordet vove sig imod, og derover bleven kaldet Avin eller Misundelse, han er der begravet i en Høy, vid. Wormii Monum. Pag. 245. Annexet er Børgense.
- p) Kirken er med Taarn og tre Klokker, den ene er givet 1679 af Stift-Amtmand Baron Vinterfeld, den anden af Admiral Hagedorn, og den sidste har Cancellie-Raad Petersen ladet omstøbe. I Kirken er to Lyse-Kroner. Kalken er givet 1706 af Admiral Friderich Gedde til Hindmaae, Ridder. Sølv-Esken af Sogne-Præsten Herr. Hans Philip Plesner. Sølv-Flasken af Admiral Hagedorn og Frue Elisabeth Birgitte Rantzau. Den liden Klak og Disk af samme. Kirken kaldes St. Cathrine Kirke, hvis Billede findes paa Alteret. Til Kirken er bygt et Begravelse af Admiral Seneca Hagedorn 1748, han døde 1750 og er der indsat; hans Søn Palle von Hagedorn, Fændrik ved Grenadeer Corpset, døde 1751, og Sviger-Søn Oberst-Lieutenant de Tönsberg. Hvad til de Fattige er henlagt, see Hofm. Fund. Tom. V. pag. 569. Af Saaderup Bye hører den øvrige Deel til Kullerup Sogn. Annexet til dette Sogn er Ellinge. (702)
- q) Aarslev Kirke har et lidet Taarn, paa Klokken stod Peder Hovenbek, men samme blev omstøbt 1767 af Capitain Vincentz Steensen til Torpengaard. Stolene bekostet 1605 af Velbyrdig Jens Krukov til Aarslevgaard. Paa Kirke-Døren staaer: Jeg glæder mig ved det, som mig sagt, at vi skulde gaae i Hærrens Huus, 1675. Alter-Tavlen er fra de gamle Catholske Tider, af smuk Billedhugger-Arbeyde, som 1743 tilligemed Kirken er renoveret af Lands-Dommer og Borgemester Simonsen, her er og en anseelig Sølv-Kalk og Disk forgyldt med Vaabner. Der meenes: At Sognet har sit Navn af den Aae, som løber igiennem Byen, men der er alene en liden Bæk, som løber noget uden om Byen, og er nesten tør om Sommeren, saa det ikke synes, at Sognet deraf kan have Navn. Aarslevgaard, som bemeldte Krukov har beboet, er 1770 købt af Oberst-Lieutenant Kiörbitz til Lammehave, som har ladet Gaarden smukt opbygge, og Markerne, saa meget mueligt var, for sig selv inddeele. Næraae i Aasum-Herred er Hoved-Sognet og Aarslev er Annex.
- r) Kirken ligger alene paa Marken, har et Taarn og en Klokke, er indvendig meget ziirlig malet med gudelige Vers og Inscriptioner, som af Krigs- og Land-Commissarius Erich Sehested til Lykisholm og Frue Margrethe Ramel 1693 er bekostet. I Kirken har været Mariæ Magdalænæ, Cathrinæ, Nicolau og Laurentii indviende Altere 1416. Der har og 1588 været en Bog i Kirken, kaldet Elle-Bogen, som i Pavedømmet blev brugt (703) til at læse over besatte Mennesker; Biskop Doct. Madsen vilde have havt den, men den var bortkommen og solgt til Herr Niels i Nyeborg. Ellested er Annex til Gierslev i Gudme-Herred.

Gudme-Herred i Nyeboerg Amt.

- 1) Svindinge Sogn: (a) Svindinge Bye. Glorup Herre-Gaard. Anhof, som ligger under bemeldte Gaard. Landerup. Lund Mølle (704) Tangaae Mølle. Sognet bestaaer af 12 hele og halve Gaarde, 6 Boel og 4 Møller.
 - 2) Gislev Sogn: (b) Gislev Bye, 17 G. 23 H. Gislef Holme, 16 G. 24 H. Sandager, 15 G. 15 H. Starupgaard er nu alene 2 Huusmænd. Ramdrup, 5 G. 14 H. Fiellerup, 7 G. 6 H. Gislef Lamdrup, 8 G. 3 H.
 - 3) Ringe Sogn: (c) Ringe Bye, 9 G. 8 H. Boltonggaard Herre-Gaard med Bolting Mølle og 5 Huusmænd. Lammehave en (705) Herre-Gaard med en Vand-Mølle og 5 Huusmænd. Rynkebyegaard en Herre-Gaard. Kielderupgaard. Vrangstrup, 6 G. 6 H. (706) Kallerup, 5 G. 3 H. Volstrup, 9 G. 8 H. Bolteskou, 5 G. 1 H. Boltinge, 4 G. 3 H. Sødninge, 17 G 7 H. Rynkebye, 17 G. 16 H.
 - 4) Oure Sogn: (d) Oure Bye, 24 G. 9 H. Albiorg, 14 G. 14 H. Narve Vand-Mølle. Luneborg, 7 H.
 - 5) Veystrup Sogn: (e) Veystrup Bye, 29 G. 25 H. Tidselholt Herre-Gaard, Veystrup Herre-Gaard og Veystrup Mølle. (707)
 - 6) Oxendrup Sogn: (f) Oxendrup Bye, 25 G. 16 H. Tangaae, 2 G. 1 H.
 - 7) Ryslinge Sogn: 8G. Ryslinge Bye, 15 G. 12 H. Dahlhuuse ved Ryslinge, 4 H. Tøystrup Herre-Gaard. Krumstrup (708) Herre-Gaard. Lørup 10 G. 15 H. Ved Krumstrup er Lørup Mølle og 2 Huuse i Løkkerne. Paa Bogbiorgs Hede 1 Huus.
 - 8) Gudbiorg Sogn: (h) Gudbiorg Bye, Præste-Gaarden mwed 7 Huuse, 21 G. 13 H. og en Mølle. Mullerup Herre-Gaard. Ellerup, 24 G. 16 H. Lakendrup, 14 G. 5 H. Brenstrup, 7 G Brendskou, 2 Gaarde, som forudm hørte til Kirkebye Sogn.
 - 9) Bruager Sogn: (i) Bruager Bye, 23 G. 15 H. (709)
 - 10) Gudme Sogn: (k) Gudme Bye, 33 G. 14 H. Broeholm Herre-Gaard. Galtebiorg, 11 G. 6 H. Broeholms Mølle og Tangaae Mølle.
 - 11) Hesseager Sogn: (l) Hesselager Herre-Gaard. Hesseager Bye, 33 G. 30H. Vormark Bye, 27 G. 10 H. Fiskerholt, 3 G. 1 H. (710) Refsøere, 3 G. 4 H. Boeholt, 4 G. Boesøer, 4 G. 1 H. Stokkebech, 2 H. Luneborg 3 H.
 - 12) Langaee Sogn: (m) Langaee Bye, 27 G. 13 H. Rygaard Herre-Gaard. (711)
- a) (703) Kirken er med Taarn og et med Kobber tækket Spiir 73 Alen høyt, opsat 1578 med tre Klokker, den store er givet af Christopher Valkendorf til Glorup og Sødskende 1572, de tvende andre af Christian Ludvig von Plessen 1724. Alteret er af sort og hvid Marmor, og forestiller Christi Fødsel og Opstandelse. Paa Alter-Foden staaer: Christopher Valkendorf 1578. Prædikestolen er af graat Marmor, givet 1620 af Henning Valkendorf til Glorup og Frue Anne Brøkkenhuus. I Muren er en høy Steen med Portraits og Vaabner over Henning Valkendorf til Glorup, død 1532 og Frue Sidsel Friis, død 1562. En Steen sex Allen høy med Portraits over Jacob Christopher Valekendorf, og neden under: Christopher Walkendorf, D. de Glorup cum hoc sibi destinasset monumentum &c. see Marm. Dan. Tom. I pag. 238 hvor samme Ord til andet er indført. I Choret sees Christopher Valkendorfs Essigies med en Ordens-Kiæde af Elephant-Ordenen, og en Kiæde med Kong CHRISTIAN IV. Portrait. En Tavle af Marmor med Inscription: At Christopher Valkendorf har opbyggt Kirken, Glorup, samt sat Steendiger om Marken, see Marm. Dan. Tom. I pag. 237 og 238. Paa den Nordre Side ved Alteret er en stor

Steen med tre Personer i fuld Harnisk, derover staaer: Jacob Valkendorf, Christopher Valkendorf og Axel Valkendorf. Et Epitaphium med Skilderie over Præsten Magister Joh. Laurentius Synderborg, død 1658, og et ligeledes over Præsten Magister Friderich Brandt med tre Hustruer. Kirken har tilforn staaet paa en Banke i Kirke-Løkken. Hans von Ahlefeldt har 1677 givet noget til Svindinge Sogns Fattige, see Hofm. Fund. Tom. VI. Pag. 38 og 49 (704) Ved Præste-Gaarden var en Høy med et Hedensk Begravelse, som er bortført. Kirken er dediceret St. Simon, var før 1554 Annex til Ørbek i Vinding-Herred. I Svindinge Bye er to Kilder, og ved røde Mølle Rise-Kilde, som er en Sundheds Kilde og besøges St. Hans Dag, derved er en Blok til de Fattige. Anhof hører under Glorup. I Sognet har været en Gaard, kaldet Brunmosegaard, beboet af Eggert Kromstrup og Frue Bølle, som ere begravne i Faaborg Closter-Kirke.

- b) Kirken er med Taarn og to Klokker, den ene med ulæselige Munke-Bogstaver, den anden fra 1624. Alteret og Prædikestoelen er Billedhugger-Arbeyde. Paa Muren er et Catholsk Billede med et Sverd. Choret er afdeelt fra Kirken og ziret med gudelige Inscriptionen. Geheime-Raad og Amtmand Adeler lod 1739 bygge et Capel til Kirken, saa at den nu er en Kors-Kirke. Et Epitaphium over Sogne-Præsten Broderus Riisbrich, død 1674, 63 Aar. Annexet til dette Sogn er Ellested i Vinding-Herred.
- c) Kirken er med Taarn, som 1614 er tilbygt af Christian Thott, i samme er to Klokker, den ene givet 1588, den anden 1688. Kalk og Disk af Peder Vinding og Frue. Sølv-Flasken og Brød-Esken af Henrich Gyldenstjerne og Frue Helvig von der Kuhla. To store Sølv-Lycestager og smuk Alter-Tøj af General Henrich Bielke Kaas og Frue Anne Vind von der Kuhla 1744. Seierverket i Taarnet 1745. Et smuk Orgelverk og Pulpitur til Herskabet, hvorpaa er malet de 16 Ahner, givet 1754 af bemeldte General Kaas og Frue Baronesse af Gyldenkrone, se Hofm. (704) Fundat. (705) Fundat. Tom. VI. Pag. 20 og 22. Ved Alteret er en stor Liig-Steen med Portraits og Vaabner over Jörgen Skinkel til Lammehave, død 1560 og Frue Margrethe Valkendorf af Glorup; derunder er nedsat endeel af de Skinklers og Pogrels Familie, General-Lieutenant Beenfelts og Oberst-Lieutenant Kiöbitzes Børn fra Lammehaven. I det aabne Begravelse med den dobbelt Dør mod Norden i Kirken, staaer paa en Steen-Tavle en Inscription over Henrich Thott til Boltinggaard, Befalingsmand paa Dronningborg, døde 16-, med Fruer Lisbet Hvitfeldt, død 1638, 22 Aar, Frue Mette Rosenkrantz, død 1647, 39 Aar, og Frue Berte Friis, død 16-, Et Epitaphium over Christian Thott til Boltinggaard, Peder Thott og Frue Birgitte Skrams Søn, død 1617, 49 Aar; hans Enke-Frue Sophie Belov lod dette opsette. Et Epitaphium over Sogne-Præst Lars Gorm, død 1632. Ligkisterne er over Frue Sophie Belov Henrichs Datter Christian Thottes Enke, død 1650, 60 Aar; hendes Mand Christian Thott, Befalingsmand paa Skivehuus, Herre til Boltinggaard, død 1617, 49 Aar. Frue Birgitte Skram Peders Datter, Peder Thottes Frue, død 1590. Frue Birgitte Skram Peders Datter, Niels Gyldenstiernes Enke af Ivernes, død 1675 80 Aar. Frue Margrethe Helvig von Buchwald Jochums Datter af Langesø, Henrich Gyldenstjerne til Boltinggaard, Niels Gyldenstjerne fød og død 1671. Frøken Sophia Amalia, Oberst Claudius de Place og Beate Helvig Kaases Datter, død 1752, 22 Aar; bemeldte hendes Moder Oberstinde Beatee Helvig Kaas, de Places Enke, død 1769. Hans Christopher Kaas, Ritmester, General Henrich Bielke Kaases Broder, som mordisk viis blev myrdet og skudt i Stubbekiøbing paa Falster 1723, 28 Aar. Anne Helvig von der Kuhla Arents Datter, Henrich Gyldenstiernes Enke, død 1709, 56 Aar. Anne Vind von der (706) Kuhla, General Henrich Bielkes Kaases første Frue i en Steen Kiste. Endnu en Steen-Kiste til Hans Excellence Herr Henrich Bielke Kaas, Stift-Amtmand Hans Kaas og Sophie Amalia Bielkes Søn, Ridder af Elephanten, General af Cavalleriet, Herre til Boltinggaard og Rynkebyegaard. Hvad han har givet til Begravelset,

Hospitalet of Skolen ec. See Hofm. Fund. Tom. VI. Pag. 11 til 29, dertil er byggt to grundmurede Huuse ved Kirke-Gaarden. Ved Ringe Bye er en fiskerig Søe 500 Skridt lang. Sødinge har været Søer, som ere udgravede og er nu tørre Moser og Heder. Magister Hans Leth, Rector i Sorøe, blev her Præst 1656 og Hof-Prædikant 1658. Sogne-Præsten Herr Thor Simonsen døde 1565, og Jacob Ulfeld til Glorup lod Degnen anklage for at have myrdet ham.

- d) Kirken er med Taarn og to Klokker, paa den ene stod: St Michael 1462, men Peder Pultz og Frue Edel Margrethe Gyldenchrone til Ryegaard lod dem omstøbe 1738; paa den anden staaer Aarstallet 1624. Alter-Tavlen er givet af Peder Pedersen Lerke 1681; her ere tvende aabne Begravelser til Præsternes Liig. Kirken kaldes St. Michels. Hvad Præsten Herr Hierild Juul har givet til de Fattige, see Hofm. Fund. Tom. VI. Pag. 29. Annexet er Veystrup.
- e) Kirken er med Taarn og en Klokke fra 1556. Kirken er ud- og indvendig istandsat, og har en smuk Alter-Tavle om Christi Lidelse i Urte-Gaarden, opsat 1764 af Krigs-Raad Plum. Der er begravet tvende Valkendorfer af Tidzelholt, Frue Jytte Banner til Veystrupgaard. I et aabet Begravelse hviler Assessor Brink og Frue. I Kirken er et Træ-Billede, kaldet Katrina Sancta. Paa Kirke-Vinduerne staaer Vincents Lerkes Navn 1686. (707)
- f) Kirken er med Taarn og to Klokker, paa den ene staaer Peder Lerkes Navn; den er 1770 ud- og indvendig istandsat af Hans Høy-Grevelige Excellence Grev Adan Gotlob Moltke. Alter-Tavlen er af Billedhugger-Arbeyde. Under Alteret er et aabet Begravelse, hvori hviler Oberste Hans Friderich Pultz og Frue, med endeel af Familien. Et Epitaphium over Præsten Herr Jörgen Madsen Fynboe, død 1588 hvor han og Hustrue er afmalet. I Oxendrup har været en Gaard, hvor Velbyrdige Claus Hundermark og Frue Dorothea Daae 1588 boede; deres Sønner, Peder døde 1611, og Erich 1615 uden Børn.
- g) Ryslinge Kirke er med Taarn, en Klokke givet 1715 af Riborre Helvig, Baronesser af Holk, Oberste Ahlefeldts Enke til Nørskou. Alter-Tavlen er givet 1751 af General H. Bielke Kaas til Boltingaard. Prædikestolen 1685 af Boe Jacobsen, Forpagter paa Krumstrup. Pulpituret af Ritmester Ahlefeldt til Nørskou 1738. De to store Lystestager af Michel Sandberg 1594. Viinflasken, Brød-Esken, Kalk og Disk af D. Luja til Tøystrup 1682. Der har været et Epitaphium over Michel Sandberg til Tøystrup, død 1616, 38 Aar, men samme er nu borte. Et Epitaphium over Frue Anne Cathrine von Hatten, gift 1677 med Ritmester Claus Beenfeldt, han døde 1728, og hun paa Lammehauge 1741, 93 Aar. Ved Kirkens Østre Side købte Oberste Grambov til Tøistrup 1762 en Plads for 100 Rdlr. Af General Kaas, og opbygte et grundmuret Begravelse til sig og Familie, deri hviler Frøken Margrethe Henriette von Grambov, død 1762. Capitain Hans Nicolai von Grambov, død 1763. Oberste Adam Diderich von Grambov, død 1766. I Lørup Bye var St. Annes Capel, som var berømt i de Catholske Tider, hvortil blev givet Lam naar nogen blev helbredet, og disse Lam blev sat paa Græs i en Eng-Hauge der ved Stedet; Klokken til Capellet kom til Ryslinge (708) Kirke, og derfra til København. Murene lod Jacob Höeg afbryde og føre til Krumstrup; der meenes, at Ryslinge Kirke er først byggt, da Capellet 1589 blev afskaffet af Claus Hvitfeldt. Der findes nu et Huus paa Stedet, kaldet Capel-Huuset.
- h) Kirken er med to Klokker, den ene givet af Casper Friis til Ørbeklunde 1624, den anden af Anders Scheel og Sophia Amalia Vind 1701, derved er et Slag-Verk. Alter-Tavlen er af gammel Billedhugger-Arbeyde, som Anders Scheel har ladet stafere og male, samt givet en Lyse-Krone. Kirken er 1589 af Niels Friis forbedret. I Capellet hviler Capitain Anders Scheel og Frue Sophia Amalia Vind med tvende Børn og flere af Familien, og Liig-Kisterne staaer oven paa hverandre. Hvad Capitain Anders Scheel 1718 har givet til Skolen, see Hofm. Fund. Tom. VI. P. 25. Hvad Tondboes Enke 1710 har givet til de Fattige. Ib. P. 27 Geheime-Raad Holger Scheel haver ved

Fundatz af 1 Januarii 1764 ladet opbygge et Skole-Huus lige over for Kirken og dertil henlagt 200 Rdlr. Ligeledes under samme Dato ved Foundation givet 400 Rdlr. Hvoraf Mullerup Godsdes Fattige nyde 20 Rdlr. Aarlig Rente.

- i) Kirken har to smaa Klokke, og skal være bygt af Johan Friis til Hesselager. Paa Prædikestolen staaer Niels Friis og Vibike Gyldenstiernes Navne. Et aabent Begravelse med endeel af den Drevitske Familie. Alter-Tavlen er af Billedhugger-Arbeyde, taget fra en Svensk Kirke, og af de Friser her opsat. Brunagergaard har 1588 været beboet af Velbyrdige Jörgen Prip. Bygningen er smuk, og af Broeholms nu værende Eyere Herr Oberst-Lieutenant Anders Sehested indrettet til en fornemme Familie. I Markerne er store Tørve-Moser, som kunde udskiæres. (709)
- j)
- k) Kirken er med Taarn og to Klokke, den store blev omstøbt 1737 af Oberst-Lieutenant Niels Sehested og Frue Elisabeth Scheel; den mindre er fra 1595. En Sølv-Kande, Kalk, Disk og Abelat-Eske til Alteret. I Choret er opsat en stor og vidtløftig Stam-Tavle over Jörgen Scheel og Frue Elisabeth Bilde 1693, see Marm. Dan. Tom I pag 240 tvert over for Prædikestolen strax neden for Broeholms Stoel er en Tabel over de Bilder, deres Generalogie see i Hofm. Fund. Tom II pag. 270. I Begravelse hviler: Jörgen Scheel, død 1696. Frue Elisabeth Bilde 1714. Otto Scheel, død 1690. Christopher Scheel 1708. Albrecht Scheel 1709. Jörgen Scheel, død 1704. Christen Scheel 1708. Mogens Scheel 1729. Jens Sehested, død i Stokholm 1754. Oberst-Lieutenant Niels Sehested til Broeholm, død 1745 og Frue Elisabeth Scheel, død 1760; hendes anden Mand Admiral Casper von Wessel, døde 1768. Endnu syv Børn af den Sehestedske Familie. Annexet er Bruager.
- l) Hesselager Kirke er med Taarn og to Tilbygninger, saa at Kirken er en Kors-Kirke, og 1770 ud- og indvendig istandsat af Commerce-Raad Niels Baggesen til Hesselagergaard. Af en stor Steen i Muren erfares at Cancellier Friis 1557 har ladet Kirken tilbygge og forbedre, samt at Hesselagergaard har været hans Forfædres Sæde. I Choret er en fire Alen høy Steen med Positurer og Vaabner over Henrich Friis Jespers Søn til Ørbeklunde, død 1571, 75 Aar, og Frue Margrethe Bild Niels Datter af Raunholt, død 63 Aar gammel. En Steen af samme Høyde over Johannes Friis, som har tilhørt det hele Sogn, og var dette Steds Patron 1550. En Marmor-Steen, hvoraf sees, at Johannes Friis lod sette denne Steen, fordi hans Fader, Farfader, Oldefader og Oldemoder med Hustruer ere her begravne 1540. Inscriptionerne angaaende de Friser, (710) findes alle i Marm. Dan. Tom. I pag. 238 og 239. En Marmor-Tavle er opsat i Choret af Commerce-Raad Niels Baggesen 1770 til Minde over hans Forældre, hvis Liig ere nedsatte i Chorets aabne Begravelse. Veed Kirke-Gaarden er to grundmurede Huuse, af hvilke det eene er et Hospital med fire hvelvede Værelser til aatte Lemmer; det andet er til en Sogne-Skole indrettet, see Hofm. Fund. Tom. VI pag. 30, 33 og 39. Commerce-Raad Lauritz Baggesens Arvinger har 1765 ladet et Grundmuret Huus bygge i lige Linie med Skolen, og funderet samme til 4 Fattige af Hesselagergaard Godsdes Fattige, hvorpaa er oprettet en Foundation. Ved Lunneborg, som er en Fisker-Leye, paa dens Mark fandtes 1585 ved Opgravning en Skat af Guld, see Danske Magazin Tom II pag, 130. I Hesselager Mark er en Steen kaldet Dames, med den ene halv oven og den anden halv Deel under Jorden. I Sognet er Vermarkgaard, hvilken i Atlas Dan. Pag. 596 er anført som en Herre-Gaard, men er det nu ikke mere. Frue Ingeborg Parsberg til Hesselager orettede den af tre Bønder-Gaarde, og solgte den 1664 til Justitz-Raad Henrich Lange til Ryegaard, derefter tilhørte den Cammer-Junker Vincentz Lerke, Hans Ancher, Cancellie-Raad Lund, Herr Anders Hvid, Sogne-Præst til Brenderup, og Peder Bek, Byeskriver i Svendborg, som solgte Godset separat, og det meste til Veystrupgaard, som derved

blev completeret; Herre-Gaarden blev solgt til Oberst-Lieutenant Ciginon til Nachebølle, som solgte den igien til Frue Commerce-Raadinde Baggesen til Hesselagergaard; hun log den indrette til tre Bønder-Gaarde, ligesom forhen under Hesselagergaard, og følgelig er den nu ikke mere en Herre-Gaard.

- m) Kirken er med Taarn, og har to Klokker, den ene givet af Ritmester Peder Pultz til Ryegaard 1751. Hans Høy-Grevelige Excellence Herr Adam Gotlob von Moltke har 1770 ladet denne Kirke ind- og udvendig sette i (711) meget smuk Stand. Alteret er af Billehugger-Arbeyde. Klak og Disk givet af Peder Pedersen Lerke 1623. I Alter-Gulvet er en Liig-Steen med Vaabner over Johannes Urne 1573 og Frue Anne Rønnov 1537, Frue Christine Lykke og Niels Bild. Et Epitaphium af Steen over de Urner, uden Inscription, med Aarstal 1594. En Liig-Steen over Sogne-Præst Hans Hansen, død 1585. Langaar har Oxendrup til Annex.

Sunds-Herred i Nyeborg Amt.

Svendborg Kiøbstæd, som herefter beskrives. Annexet er Thurøe.

- 1) Søerup Sogn: (a) Søerup Bye, 21 G. 22 H. Rødschebølle, 7 G. 3 H.
- 2) St. Jørgens Sogn: (b) St. Jørgens Gaard, 1 G. 1 H. og Præste-Gaarden. Brydegaard, 1 G. Kogtved, 10 G. 9 H. Strandhuusene, 9 H. (712)
- 3) Egense Sogn: (c) Egense Bye. Hvidkilde Herre-Gaard. Lindskou. Skousboe. Hvidkilde Mølle. (713)
- 4) Kirbye Sogn: (d) Kirkebye, 5 G. 1 B. 5 H. Slæbek, 4 G. 8 H. Naarup, 5 G. 3 H. Dongshøirup, 10 G. 9 H. Eggebjerg, 9 G. 12 H. Tinghuuset for Sunds- og Gudme-Herreder. (714)
- 5) Ollerup Sogn: (e) Ollerup Bye, 19 G. 3 B. 24 H. Nielstrup Herre-Gaard. Nielstrup Mølle Veierholm, 1 G. Hemedrup, 1 H. (715) Skousgaard. Stagerup, 9 G. 4 H. Aæhuuset ved Øster Skierning.
- 6) Steenstrup Sogn: (f) Steenstrup Bye, 16 G. 14 H. Loigtvedgaard Herre-Gaard. Skioldmose Herre-Gaard. Ullebjerggaard ligger udi Skioldmose Løkker. Høyrupgaard er 4 H. (716) Hyllebjerg Mølle. Hee Mølle. Høyerup Mølle. Rudme, 7 G. 4 H. Hundtofte, 12 G. 8 H. Lille Løigved, 5 G. 3 H. Skouhuuse i Løigved, 4 H. Staugerup, 2 H.
- 7) Lunde Sogn: (g) Lunde-Bye, 6 G. 7 H. Høye, 13 G. 13 H. Boelbjerg, 6 G. 3 H. Konenborg, 1 G. Ellehauge, 1 G. Langkilde, 1 G. Vandmose, 1 H.
- 8) Qverndrup Sogn: (h) Qverndrup Bye, 24 G. 17 H. Egeskou Herre-Gaard. Egeskou Bye, 14 G. 8 H. Trunderup, 16 G. 9 H. Sultved, 6 G. 1 H. (717)
- 9) Øster Skierninge Sogn: (i) Øster Skierninge, 21 G. 12 H. Ullemose, 1 G. Nørregaard, 1 G. Vallan, 8 G. 12 H. (718)
- 10) Tved Sogn: (k) Tved-Bye, 19 G. 12 H. Biørnemose Herre-Gaard. Øverste Ørkels Mølle. Nederste Mølle. Haldager, 7 G. 16 H. Stevninghuuset. Skovhuuset. (719)
- 11) Skaarup Sogn: (l) Skaarup Bye, 28 G. 21 H. Øster-Aabye, 21 G. 13 H. Holmdrup, 13 G. 22 H. Klingstrup (720) Herre-Gaard. Skaarup Øers Huuse, 13. Malgaard, 1 G. Skov-Møllen. Klingstrup Mølle. (721)
- 12) Thurøe Sogn: (m) Marsvinsholms Lade-Gaard, 6 G. Turøe Bye, 22 G. 32 H. Foged-Gaarden, 2 G.
- 13) Strynø Sogn: (n) Paa Strynø 45 Gaarde. Paa Strynø Kalv 3 Gaarde.

14) Dreyøe Sogn: (o) Dreyøe, 26 G. 15 H. Skarøe Bye, 12 G. 4 H. Hiortøe, 4 G. 2 H. Birkholm, 7 G. 2 H.

- a) (711) Kirken er liden med et Taarn og en Klokke. Ved Kirke-Døren ligger en Steen med ukiendelige Figurer og Rune-Bogstaver; fra 1660 til 1663 blev der ingen Gudstieneste holdt, da Stole og alle Ting i Kirken var ruineret, og Byen af de Svenske opbrændt. Kirken ligger tet ved eb dyb Søe, som har givet Anledning til Kirkens og Byens Navn; til dette Sogn er St. Jørgens Sogn annecteret.
- b) St. Jørgens Kirke er med Taarn. Alter-Tavlen og Lysestagerne er givet af Erich Hardenberg og Frue Anne Rönnov 1599. Paa nogle Ruder staaer: Velbyrdig Jacob Pedersen og Mette Rönnov 1594. Nogle Liig-Stene over Præsterne. Til denne Kirke hører ingen Meenighed, thi Kogtved og Strandhuusene gaaer vel der i Kirke, men hører til Søerup Sogn, saa at dertil hører alene Hospitalet, som nu er Grund-Muur, først til 24 Lemmer indrettet, siden af Velbyrdige Johan Lehn til Hvidkilde af nye opbygget 1738, og dertil lagt sex Lemmer med Brændsel, hver af disse sidste nyder aarlig 20 Rdlr. Al den Efterretning der haves om dette Hospitals Begyndelse er denne: 1372 findes et Aflads-Brev, som er givet til dette Syge-Huus for Spedalske, see Pont. Annal. Tom. II. Pag. 229 (712) og Tom. III. Pag 528. Men hvem der har bygget og oprette denne St. Jørgens Gaard vides ikke. Siden 1486 er det funderet af Claus Rönnov og Frue Birgitte Claus Datter, en Svensk Dame, som havde først en Svensk Ridder Erich Tuesen, hans Broder Johan, havde en Søn Erich, hvis Søn var Kong GUSTAV ERICHSEN I Sverrig; hun stiftede dette Hospital til 18 Lammer, hvortil hendes Mand gjorde Tillæg. Siden har de Qvitzaer forbedret Hospitalet med sex Lemmer, og endelig har bemeldte Lehn dertil lagt sex Lemmer, Foundationen findes i Hofm. Fund. Tom. VI. Pag. 58 til 76. 1638 brændte Hospitalet og Præste-Gaarden af, og 1712 brændte Præste-Gaarden atter af og af Hospitalet de Giöers Længde. Præsten skal fordum have boet i Søerup Østen for Søen, men i det sextende Seculo har han allerede boet ved Hospitalet, ved hvad Leylighed vides ikke, men 1647 fik de ved Mageskifte med Falck Giöe paa Hvidkilde først Indhegninger til Præste-Gaarden, i steden for tre Boeliger i Søerup. Hospitalet med Kirken og Præste-Gaard ligger ikke i nogen Bye, men nogle Skridt fra Stranden ved der Sund, som løber imellem Taasinge og Svendborg, en halv fierding Vej fra det sidste Sted. Forsvar og Herlighed hører til Hvidkilde. Ved Præste-Gaarden er en skøn Kilde med godt Vand. Ved Søerup er en Søe med Giedder, Aborrer, Skaller, Aal og Brasen. Paa Skiellet imellem St. Jørgens Gaard og Svendborg Mark staaer et Kors. I Atlas Dan. Tom. III. Pag. 535 er dette Hospital confunderet med et saare lidet, som er i Svendborg, hvorom ved Svendborg er meldet. Ved Søerup er 1768 af Conferentz-Raad Lehn indrettet en Fabriqve til Bomulds-Tøy. Strømmen i Sundet imellem Fyen og Taasinge afvexler ordentlig hver 6 Time frem og tilbage, undtagen i meget uroeligt Veyrligt.
- c) Kirken er med Taarn. Paa Klokken staaer: 1634 Falk Giöe Henrichsen og Frue Karen Bille Marcus Datter, Frue Jytte Brok Jörgen Scheels til Estrup. Paa Stolene og Vinduerne staaer: Marcus Bille 1597. (713) Susanne Brokkenhuus 1608. Alter-Tavlen er givet 1617 af Johan Ruds til Vidtofte og Anne Hardenberg. En Liig-Steen med Vaabner og Portraits: 1565 døde Eiler Rönnov, 1543, 1543 hans Frue Anne Krabbe. En Dito ligeledes med Vaabner og Portraits: 1565 døde Bent Norbye til Lindskou, 1572 døde hans Frue Kirsten – Bent Norbyes. I Begravelset hviler den berømte Jörgen Kaas, død i Krigen 1657 ved. Marm. Dan. Tom. I pag. 242. Niels Kaas, Amtmand. Major Henrich Giöe til Brandholm, død 1668. Major Hans Lövenhielm, død

paa Hvidkilde, Nielstrup og Lindskou, død 1760, og hans Frue Edel Margrethe Lövenhielm, død i Odense 1766. Paa Kalken staaer med Munke-Bogstaver: Baltasar, Casper og Melkior. Kirken meenes at have havt Navn efter bemeldte Tre Konger. Skousboe hører under Hvidkilde: Eyerne have fordmum været: Eiler Hardenberg, død 1565 Ditlev Qvalen og Frue Riborre Valkendorf.

- d) Kirken er med Taarn og en Klokke fra 1705, og er sat i Stand af Etatz-Raadinde Kragh. Kalken er givet af Mads P. Lerke og Elisabeth Skefer. Paa Lysestagerne: Niels Juel, død 1559, Jörgen Jepsen. I Choret er en Curasse med Inscription: Capitain-Lieutenant Hans Anton Curitus, død 1729, 53 Aar, og Frue Bolette Cathrine Nors. Kirken meenes at være én af de ældste i Landet, og skal der i Kirken fordmum have været holdet Landsting for omliggende Districter og Øerne Taasinge og Langeland. Kirkebye var tilforn Hoved-Sognet, som havde Lunde til Annex, men efter Kong CHRISTIAN IV Befaling 1637 blev Lunde til Annex, men efter Kong CHRISTIAN IV Befaling 1637 blev Lunde 1646 efter den sidste Præstes Død i Kirkebye lagt til Steenstrup, og Kirkebye lagt til Ollerup, hvorved Sogne-Præsten i Ollerup fik en besværlig Kirke-Vey, og maa passere over en Aae, hvorover Conferentz-Raad Lehn har ladet slaae en Broe. I Reformationstiden var Kirkebye og Lunde annecterede til St. (714) Nicolai i Svendborg, men Sogne-Præsten Herr Christian Skrock gjorde Ansøgning, at bemeldte tvende Sogne Kirkebye og Lunde maatte igien faae en Sogne-Præst, som de af Arilds Tid havde havt, siden de ey med St. Nicolai Menighed af en Præst forsvarlig kunde forsynes. Efter Tradition fra de Catholske Tider foregives, at to Klokker skal være nedsiunkne i en Eng noget fra Kirken, men der reer befunden 1769 ved at grave i Engen, at det er alene en Legende og Tradition, som den gemene Mand fra de Catholske Tider har havt. I Sognet er Herreds-Tinget for Sunds og Gudme-Herreder, sammenlagt 1688.
- e) Kirken er med Taarn og i god Stand. Klokken er støbt 1606 med Inscription: Verbum Domini manet in æternum. Paa Vindues Ruderne er endeel Vaabner med disse Navne: Iver Lunge 1588 og Frue Maren Biörn, Ditlev von Qvalen og Sophie Lunge, med Munke-Skrift Riborre Valkendorf 1506. Alteret og Prædikestolen er af Billehugger-Arbeyde given af Ditlev von Qvalen til Nielstrup 1606. Prædikestolen lod Just Höeg til Biørnholm 1617 male paa Kirkens Bekostning. Kalken er givet 1694 af Laurtitz Achtonius. Brød-Esken af von Hoben 1705. En rød Fløyels Messehagel givet af Conferentz-Raad Lehn. Paa Stolene ere Vaabner og Navn: Ehler Höeg og Frue Else Krag 1652. En Liig-Steen med Portraits og Vaabner over Johan Biörnsen til Nielstrup, Ridder, død paa Østrup 1534 og Frue Gertrud Parsberg, død 1552. En Liig-Steen med Portraits og Vaabner over Iver Lunge, Oves Søn, død paa Tirsbek 1588 og Frue Maren Biörns Datter af Nielstrup, død paa Tirsbek 1561. Eiler Höeg til Dalunde Frue, døde 1655, 47 Aar. Velbyrdig Jörgen Ernst von Hoben til Nielstrup, død 1749 83 Aar, og første Frue Anne Cathrine Nissen, som var Niels Lauritsen til Nielstrup, Borgemester i Svendborg hans Datter, død 1713, 59 Aar. Hans anden Frue Edel Margrethe Lövenhielms Datter, (715) deres Datter Ide Sophie von Hoben, døde 1728. Ved Alteret er begravet Oberste Ditlev von Buchvald, død 1735. I et aabet Begravelse ligger Præsten Lars Jacobsen Archtonius, død 1709, 68 Aar. I Ollerup ligger en Gaard, kaldet Slottet, hvor én Navn Oluf skal have boet, og er begravet i Ollerup Koe-Hauge. Kirken meenes i de Catholske Tider at have havt Navn efter St. Oluf, ligesom og meenes: at Sognets Navn deriveres af Olle og kaldes Ollerup. Ved Bierholm gaaer en Bek med Broe over, som ikke alene skiller Ollerup fra Vester Skierninge Sogner, men endog Sunds- og Salling-Herred fra hverandre. Annexet er Kirkebye.
- f) Kirken er med Taarn og to Klokker, paa den ene staaer: Maria 1504, og paa den anden: Niels Kragh til Egeskou 1691. Kirken skal være bygt 1372, see Pont. Annal. Tom. II pag. 220. Paa en

indmuret Steen staaer: at Absolon Giöe til Kielstrup, Befalingsmand paa Dalum lod Kirken bygge, dog meene der, at han alene har ladet Taarnet tilbygge, og Kirken, som er 56 Alen lang, reparere. Alter-Tavlen, Prædikestolen og Lysestagerne givet af Absolon Giöe og Frue Else Lindenov 1601 og 1619. Kalken af Benedictus von der Kuhla 1668. Abelat-Esken af Niels Kragh og Frue 1734. En Tavle med Marie og Christus af Allebast, givet af Corfitz Hardenberg til Skoillemse. I Choret er et Begravelse med Absolon Giöe og Frues Else Lindenovs Liig, samt et balsomeret Liig. En Fane over Cornet Mogens Lund. Hvad Doct. Peder Jespersen Kongelig Confessionarius, som her først var præst har 1688 givet til Enker og Fattige er anført i Hofm. Fund. Tom. VI. Pag. 92 og 94. Steenstrup har sit Navn af de mange Stene, som findes paa Marken; paa Steenstrup, Hee og Rudme Marker samt Horup Skou-Løkker findes Hedenske Altere og Begravelser. Annexet er Lunde. (716)

- g) Kirken er med Taarn og en Klokke, givet af Niels Kragh og Sophie Juul 1715. I Choret er en Inscription over Herreds-Foged Morten P. Skelde, død 1699 og Sviger-Søn Herreds-Foged Christen Jörgensen Sölling, død 1729, 85 Aar, samt Datter Sophie Marie Sölling, død 1724, hun var gift med Herreds-Foged Niels Brink; denne Inscription er opsat 1745 da Qvæg-Sygdommen første gang var der i Sognet. Kirken har været annectered til St. Nicolai Kirke i Svendborg, men nu til Steenstrup. I Lunde Bye er en smuk Gaard opbyggt af Cancellie-Raad og Herreds-Foged Bekker.
- h) Kirken er med Taarn og to Klokker fra 1579 og 1589 samt et Seyer-Verk. Kirken ligger paa en Banke, er en Kors-Kirke, kaldet St. Laurentii Kirke, og i de Catholske Tider givet megen Aflad, da Landets Indvaaner for samme ofrede Honning, Smør og Gryn, see Pontop. Annal. Tom. II. Pag. 240 243 og 250. Viinflaske, Kalk, Disk og Brød-Esken givet af Lauritz Brokkenhuus til Vrangstrup og Frue Karen Skram 1590 og 1620. Jacob Ulfeld og Birgitte Brokkenhuus 1602. En Lyse-Krone af Jens Madsen Vardes Enke 1690. En Billedhugger Alter-Tavle og to Malmstager givet 1598 af Lauritz Brokkenhuus og Frue Karen Skram. I Choret er et Epitaphium og Liig-Steen over Frantz Brokkenhuus, Michel Brokkenhuuses Søn til Vrangstrup, som blev skudt for Varbjerg 1569 og Frue Anne Tindhuus Lauritz Datter, død paa (717) Egeskou 1565. Lauritz Brokkenhuus, Frantzes Søn til Vrangstrup og Egeskou, død 1604, 52 Aar, og Frue Karen Skram, Peders Datter af Urup, død 1625, 81 Aar, med nogle af deres Børn, som døde smaa. Frue Riborre Brokkenhuus Lauritz Datter til Nybøllegaard, død 1641 63 Aar. Capellet er prydet med Vaabner og tretten Marmor-Tavler, hvoraf erfares: At de Ulfelder fra Koxbølle ere førte fra Vinding Kirke hertil, nemlig: Erich Ulfeld Andersen, død 1420, Frue Marie Abildgaard, død 1425. Anders Ulfeld Erichsen, død 1456, Frue Mette Sverin, død 1485. Ebbe Ulfeld Andersen, død 1506, Frue Kirsten Biöstrup, død 1505. Knud Ulfelds Ebbesen, død 1540, Frue Anne Hardenberg, død 1566. Jacob Ulfeld Knudsen, død 1593, Frue Anne Flemming, død 1570, 26 Aar. Frue Anne Juliana, Anne Flemmings Moder, død 1580. Jomfrue Dorthe Ulfeld Jacobs Datter, død 1613. Rigens Cancellier Jacob Ulfeld og Frue Birgitte Brokkenhuus lod 1616 dette oprette. To Grav-Stene med Portraiter og Vaabner samt Inscriptioner, men de fleste af de øvrige ere med Munke-Bogstaver over: Anders Erichsen til Koxbølle, Kongens Vaabendrager, døde 1453. og Frue Mette Palnons Datter Sverin, død 1485. Ebbe Ulfeld og Kirstine Biöstrup Ottes Datter, død 1505. Knud Ulfeld af Koxbølle, død 1540 og Frue Anne Hardenberg, død 1566. Jacob Ulfeld til Koxbølle og Selsøe, Kong FRIDERICH II Cancellier, død 1593, (han havde været Dansk Ambassadeur i Moscau) og Frue Anne Flemming, død 1570, 26 Aar; dette er en konstig Steen med Portraits og Vaabner. Deres Søn Rigens Cancellier Jacob Ulfeld til Urup, død 1630, 63 Aar, og Frue Birgitte Brokkenhuus Lauritz Datter, død 1656, 79 Aar; de

havde 11 Sønner og 6 Døttre, hvoraf i Begravelset findes: Knud Ulfeld Jacobs Søn til Urup, Rigs-Raad og Befalingsmand på Dronningborg Slot, blev bleseret paa Orlogs-Skibet Tre-Enigheden, imod de Svenske 1644, 46 Aar. Frantz Greve af Ulfeld (718) til Urup, Herre til Ørebyegaard, Hermanitz og Grøblitz, Keyserlig Rigs-Greve, Cammer-Herre, General- Feldt-Vagtmester og Oberst over 1500 Mand Curasserer, døde i Hirtzfeldt i Hessen-Land 1636, 35 Aar. Ritmester Jacob Ulfeld til Urup, blev skudt ved Brunsvig 1625, 24 Aar. Peder Ulfeld, død 1621. Eiler Ulfeld, Befalingsmand paa Børghlum-Closter, blev i Søe-Bataillen imod de Svenske paa Orlogs-Skibet Femeren, død 1644, 31 Aar. Tyge Ulfeld til Ørebyegaard, død i Soer 1637, 17 Aar. Et Epitaphium over Lauritz Ulfeld til Urup, død i Odense 1659, 54 Aar., derved staae begge hans Fruer: Sophie Rantzau Cays Datter, og Else Parsberg, død 1684, 60 Aar; deres fem Børn døde smaa, men den siette, Frøken Anne Sophie Ulfeld, overlevede dem, og gjorde et Vers over sin Forældre; hun har givet et broderet Messehagel til Kirken, døde i Kiøbenhavn 1741, 94 Aar, og er her nedsat. Geheime-Raad Niels Kragh til Eggeskou og Frue Sophie Juel med fem smaa Børn. Et Epitaphium opsat 1763 over Niels Kragh, Geheime-Raad Niels Kraghs til Eggeskou og Frue Sophie Juel med fem smaa Børn. Axel Juel, Gouverneur i Vestindien, med tvende smaa Børn. Et Epitaphium opsat 1763 over Niels Kragh, Geheime-Raad Niels Kraghs Søn til Eggeskou, Løgtved, Skioldmose og Flintholm, Etatz-Raad og Deputered ved Søe-Etaten, død 1740, 41 Aar; han staaer i en Kobber-Kiste, med hans Børn: Edel Sophie Kragh, død 1739, 7 Aar. Sophie Magdalene Kragh, døde 1737, 1 Aar. Cammer-Junker Friderich Christian Kragh, døde i Paris 1763, 37 Aar; hvilket er bekostet af Enke-Fruen og Moder Sophie Juel. Et Pulpitur til Herskabet med de Kragers og Juelers Vaaben. I et andet Capel er Præsternes Navne paa en Steen-Tavle, som Sogne-Præsten Herr Steenstrup har ladet opsette 1763. Ved Kirken har Frue Sophie Juel Sal. Kraghs 1770 opbyggt et Hospital til fire Lemmer. Der holdes og aarlig et Marked, kaldet Eggeskou Marked. Neden for Præste-Gaarden er for nogle Aar siden i en Hedensk Begravelse fundet Leer-Potter, Stykke af Rustninger og Kaarder. (719)

- i) Kirken er med Taarn og to Klokker, givne af Lehn til Hvidkilde 1731. Alter-Tavlen er opsat 1599 af Raadmand Povel Pedersen. Prædikestolen 1599. En Liig-Steen over Sogne-Præsten Bager Jacobsen, død 1629. Et Epitaphium over Magister Mogens Lucoppidan, død 1727, 75 Aar. En Liig-Steen over Herreds-Foged Lauritz Jacobsen. Kirken er dediceret St. Martinus. Til dette Sogn er Hundstrup i Salling-Herred Annex. Hvad der er givet de Fattige, see Hofm. Fund. Tom. VI. P. 200. Langs ved Byen gaaer Ollerup Sø, hvorfra en Aae har sit Udløb, som gaaer til Vester Skierninge Mølle. I Marken ved Stihoved er en rindende Kilde. Ballen er en Bye ved Stranden, hvortil hører nogle Steder, kaldet Holmen.

j)

- k) Tved Kirke har et Taarn med to Klokker, den ene givet 1707 af Annee Beate Valkendorf og Erich Scheel, den anden 1664 af Frue Elisabeth Sophie Urne med to Vaabner. Prædikestolen er givet 1707. Alter-Tavlen forstiller Christo Lidelse, og er opsat 1703. Kalken og Fadet er med gudelige Inscriptioner fra 1660. To Messing-Stager og en Lyse-Krone. Over Kors-Døren og Pulpituret findes endeel af de Urners, Valkendorfs og Scheelers Vaabner. Kirken er en Kors-Kirke, i hvis Søndre Udbygning er af Etatz-Raad Erich Scheel til Arreskou indrettet et anseelig Begravelse med Jern-Gitterverk for og med Marmor-Fliser belagt. Paa et Epitaphium staaer Etatz-Raad Knud Urne og Etatz-Raad Eric Scheel i fuld Corpus med deres Frue Valkendorfs Bryst-Billede, imellem og der omkring 16 Ahner; samme er af Ege-Træ med hvid Farve. I Begravelset hviler: Frue Anne Beate Valkendorf Hennings Datter til Faareveile, død 1720, 58 Aar, med begge bemeldte hendes Mænd. Etatz-Raad Knud Urne Sivesen til Juulskau,

Faareveile, Rønninge-Søegaard, Sanderumgaard og Biørnmose, død 1705, 71 Aar. Erich Scheel Jörgensen til Areskou, Faareveile, Biørnmose og Thurøe, som tiente i Krigen fra 1688 til 1707, var først Major, siden Etatz-Raad, og døde (720) paa Areskou 1729, 59 Aar. Frue Elisabeth Sophie Urne Sigverts Datter til Juulskou, død 1693, 66 Aar. Jomfrue Elisabeth Sophie, Tim Banner og Sophie Urnes Datter, som havde Henning Valkendorf til Klingstrup, død 1703, 74 Aar. Adolf von Holstein, Major Sigvard von Holstein til Gielskou og Frue Ide Scheels Søn, død 1720, 18 Aar. Frue Ide Scheel, Jörgen Scheel og Frue Elisabeth Billes Datter, Major Volf Sigvard von Holsteins Frue til Arreskou, Gielskou, Nyeboelle og Biørnmose, død 1749, 73 Aar; hendes Mand Major Volf Sivert von Holstein til Arreskou, og Frue Ide Ratleus Søn, død 1719, 47 Aar, Frue Sophie von Holstein til Biørnmose, død 1753, 48 Aar; hendes Mand Oberst-Lieutenant Erich Christian Sehested til Biørnmose, døde 1757, 50 Aar. I den anden Udbygning imod Norden er et Begravelse, hvori er nedsat: Capitain Claus Rønnov, gift med Anne Cathrine von Mylheim, død 1674, 53 Aar. Et balsomeret Liig indsat 1707, men vides ey af hvad Stand eller Kiøn. I et muret Begravelse lige for Kirke-Døren er nedsat: Hans Kellinghuusen til Veistrupgaard og Tidselholt, og Hustrue med den Datter, død 1732, 12 Aar. Paa den Vestre Side af Taarnet er udvendig at see i en stor Kampe-Steen et lang Kors-Gevehr udhugget. 1554 blev befalet at denne Kirke skulde nedbrydes, og Beboerne at gaae til Svendborg Kirke, men Sognemændene satte sig derimod, dog blev to af Klokkerne tages af Taarnet, og ført til Svendborg. 1558 blev efter Kongelig Bevilling dette Sogn annectered til Skaarup, hvorved det forblev til 1680, da de blev adskilt, og hver Sogn fik sin Præst til 1696; saaledes blev disse to Sogner igien samlet til 1738, da de igjen blev separeret, og Tvede fik en Præst for sig selv.

- l) Skaarup eller rettere Skovrup, kaldet af den meget Skov, som der forud har været. Kirken er med Taarn og tre Klokker, hvoraf de tvende (721) med Munke-Bogstaver. Alter-Tavlen er med Billedhugger-Arbeyde og forestiller Christi Lidelse. Prædikestolen er ligeledes af Billedhugger-Arbeyde. Et skønt Orgelverk givet 1755 af Frue Oberst-Lieutenantinde von Valkendorf, ligesom hun og har ladet bygge et Pulpitur til Herskabet. Fonten er givet af Jomfrue Anne Beate Valkendorf 1694. Kalk og Idsk af Johannes Buchholt 1588, forsynet af Jörgen Henrich Valkendorf, Frue Mette Bille og Helle Trolle, som og 1694 gav en Lyse-krone til Kirken. Paa en Tavle læses, at Peder Lykke, Jacob Lykkes Søn, Ridder, død i Kiøbenhavn 1564 og er begravet i Nicolai Kirke sammesteds. Denne Tavle har hans Frue Elisabeth Urne, Johans Datter med 8 Børn ladet opsette; det øvrige kan ikke læses. Et Epitaphium af Steen over Herr Knud Hansen Trochman, død 1732, 75 Aar, havde der været Præst i 57 Aar, og tillige i Tvede Sogn 26 Aar. 1754 har Frue Valkendorf ladet opbygge en Udbygning til Kirken. I Kirken er tre Begravelser, det ene er en Udbygning til den Valkendorfske Familie, bygt 1708, deri hviler: Jörgen Henning Valkendorf og Kirstine Kruses Søn, død 1724, 64 Aar, og Frue Elisabeth Margrethe Bilde til Broelykke, Knuds Datter. Det andet er under Choret, hvori er indsat Oberst-Lieutenant Henning Christopher Valkendorf til Klingstrup, død 1740, og hans Broder, død 1742, med ham er Mand-Linien uddød. I det tredje hviler Skovrider Ole Hansen. Til denne Kirkes Opbyggelse blev 1317. Gregorius var her Præst fra 1515 til han døde 1568, og altsaa Præst i 53 Aar. I Byen Skaarup har været en Gaard beboet af Claus Hundermark 1590, Jörgen Orning og Frue Sophie Basse, som skrev sig til Skaarupgaard 1638. I Klingstrup Løkker findes to Hedenske Altere, og i Øster Aabye Mark ligeledes to med høye Stene. Angaaende Skolen og Hospitalet, see Hofm. Fund. Tom. VI pag. 82, de Fattige pag. 85 (721)
- m) Kirken er bygt af Frue Ellen Marsvin 1639 uden Taarn med et lidet Spiir paa den Vestre Ende. Klokkeren er støbt 1639. Kalk og Disk er givet af bemeldte Frue 1640, da Kirken blev indviet.

Abelat-Esken 1678 Alter-Tavlen er smuk Arbeyde fra de Catholske Tider, og ført hertil en andensteds fra. Lysestagerne og Daaben givet af en Rosenkrantz og Podebusk. Landet er en halv Miil lang fra Øster til Vester i Omkreds en Miil, og formedelst en Viig, som gaaer ind i Landet, ligner en Hest-Skoe. Paa Landet er mange Kilder, og én ved Skoven, kaldet Steen Kilde, som er meget skøn Vand. Turøe har tilforn lagt til Breininge paa Taasinge, men er nu annecteret til St. Nicolai Kirke i Svendborg. Paa Landet er i alt 329 Siele; de fleste unge er euroullerede under Søe-Etaten hvor de henhøre, saa de bruge foruden Avlingen, ogsaa Tømmerhug og Fiskerie, og ofte er 10 a 12 Mile borte at fiske. Landet er matriculeret for 102 Tdr. 5 Skpr. 2 Fk. 1 Alb Hartkorn. Paa Marken er en stor Steen, hvor den Kiæmpe Rune ligger begravet, see Helvaderus pag. 264.

- n) Kirken er med Taarn og Klokke, givet 1595 af Erich Hardenberg til Matterup. Alter-Tavlen og Prædikestolen er af Billehugger-Arbeyde fra 1618, ziret med adelige Vaabner. Daaben er givet 1690 af Cammer-Herre Gabel til Hvidkilde. Til Kirken er 1729 sat en tilbygning af Johan Lehn til Hvidkilde. En Liig-Steen over Præsten Herr Jörgen Johan Lehn til Hvidkilde. En Liig-Steen over Præsten Herr Jörgen Clausen Sebbelau, død 1724, 89 Aar. Indbyggerne søgte tilforn Rudkiøbing Kirke, men 1589 fik de denne Kirke, see Helvad pag. 280. Kong FRIDERICH II gav 1584 Præsten 21½ Orte Byg og Kongens Anpart Tiende. Landet er en Miil i Omkreds og bestaaer af 112 Tdr. Hartkorn og 45 Beboere foruden Præsten. Paa Øen er et grundmuret Huus, hvor Grev Ahlefeldt opholder sig, naar han forlyster sig med Jagten. Rotter kan ey leve der. Indbyggerne ere duelige til Søvæsen og Agerdyrkning. Fiskeriet bruges mere af omliggende end dem selv. (723) Vandet er brak og usund, som foraarsager Udslet. Øen Strynkallv ligger tre fierding Vey derfra, og har tre Beboere paa 6 Tdr. Hartkorn; der har tilforn været Skov, men nu høre Øen til Strynøe, ligesom og fem ubebygte holme, nemlig: Brandeholm, Vandeholm, Bredeholm, Greneholm og Græsholm; de bruges om Sommeren til Græsning, undtagen Bredeholm, hvorpaa slaaes Høe.
- o) Kirken er med Taarn og en Klokke, givet af Herr Lehn paa Hvidkilde. Beboerne skal selv 1535 have ladet Kirken bygge, hvori er et Epitaphium over Præsten Christen Henrichsen Frörup. Øen er tre fierding Vey lang og en fierding Vey bred, og bestaaer af noget over 43 Tdr. Hartkorn. Indbyggerne lever af Agerdyrkning og Fiskerie. De tre følgende Øer af 74 Tdr. 4 Skpr. Hartkorn er lagt til Sognet 1555. Skarø laae tilforn til Øster Skierning, Hiortøe til Bierbye, Birkholm til Rudkiøbing, og Drejøe til Ærritskiøbing. Skarø er af 18 Tdr. Hartkorn. Hiortøe af 8 Tdr. Birkholm 5 Tdr. 2 Skpr. Paa disse Øer findes endeel usædvanlige Hav-Fugle, Hav-Giæs og Harer, og paa Hiortøe voxer endeel vilde Asparges. (724)

Taasinge Land i Sunds-Herred.

Er en Øe paa 900 Tdr. Hartkorn, to Mile lang og én Miil bred, og har fordum tilhørt de Catholske Biskopper, see Hvitfeldt p. 1180. Denne Øe kaldtes fordum Thorslaand af Thor. 1629 lod Kong CHRISTIAN IV. Nedbryde Kierstrup og opbygge Woldemars Slot til sin Søn med Frue Kirstine Munk, Woldemar Christian. 1677 solgte Kong CHRISTIAN V. Øen til den berømmelige General-Admiral Niels Juel. See Marm. Dan. Tom. II pag. 328, og er nu et Stam-Huus for hans Descendenter, undtagen tre Bønder-Gaarde paa Landet, som tilhører Faareveile Gods paa Langeland, og ligger i (724) Bierrebye Sogn, men Resten ligger under Stam-Huuset.

Paa Øen, som bestaaer af skøn Ager-Land og er én af de beste Øer i Dannemark, er følgende trende Sogne:

- 15) Bregninge Sogn: (p) Woldemars Slot Herre-Gaard. Breigninge, 4 G. 7 H. Nyebye, 12 G 11 H. Vindebye, 5 G. 5 H. (725) Frønse, 98 Huuse. Knudsbølle, 7 G. 6 H. Viernemark 8 G. 11 H. Møller i Sognet: 4 Veyr- og 4 Vand-Møller.
- 16) Landet Sogn: (q) Strammelse, 28 G. 20 H. 6 Skov-Huuse. Meilbye, 3 G. 2 H. Lundbye, 21 G. 22 H. 2 Skov-Huuse (726)
- 17) Bierrebye Sogn: (r) Bierrebye, 20 G. 14 H. Sæbye, 11 G. 11 H. Helløv, 4 G. 2 H. Stioul, 10 G 3 H. Vaarøe, 9 G. Skovballe, 7 G. 6 H. Vemmenes, 21 G. 13 H.

- p) Kirken ligger høyt og har et Taarn med en Klokke, givet 1590 af Jacob Rosenkrantz og Moder Helvig Hardenberg. I Kirkens Muur er udhugget adskillige Figurer med Rune-Bogstaver, og en Liig-Steen 1376 see Marm. Dan. Tom. I pag. 259; den er repareret 1753 af Cammer-Herre Juel. Paa Alteret er to Malmstager givet af bemeldte Rosenkrantz og Frue Hardengerg, samt en forhen meget prægtig Guldbroderet Messehagl af Frue Kirstine Munk og Datter Frøken Helvig, med de Munkers og det Holsteenske Vaaben; paa den ene Side staaer: Kirstine Munk, Grevinde til Slesvig Holsteen 1656; paa den anden side: Hedeveg, Grevinde til Slesvig Holsteen, Frue til Thorsinge 1661. I et aabet Begravelse hviler: Frue Margrethe Juel, død 1736, 35 Aar. Lene Cathrine Juel, Claus Juels af Vorborg Datter, død 1689 i Amalienborg Ildebrand den 21 April, 21 Aar. Frue Georg. Cathrine Seefeld Lauritz Datter, død 1700, 78 Aar. Etatz-Raadinde Jens Juels til Lundgaard. Stam-Herren General-Admiral Niels Juel og Frue med Afkom ere mesten alle hensatte i det prægtige Begravelse i Holmens Capel i Kiøbenhavn. Sogne-Præsten den lærde Peder Jensen Lucoppidan er her begravet. Paa Kirke-Gaarden er en Steen med forslidte Rune-Bogstaver. Kirken er fordum dediceret til St. Andreas; den ligger paa den Nordre Part af Øen ved Svine-Sund, og blev 1575 annecteret med Landet Sogn, men 1738 blev det skilt derfra og i det Sted henlagt til Woldemars Slots-Kirke. Thurøe har fordum lagt til dette Sogn, men hører nu til Svendborg. I Sognet er Rudera af Kierstrup, som har været med Graver og Volde omkring, og blev nedbrudt 1629. Ligeledes har der været i Sognet en Sundheds Kilde, men besøges nu ikke mere. Ved Breininge Bye (725) er en Sand-Banke, som fordum havde den Kraft, at hvor Sandet af samme blev strøet, kunde Rotter ikke opholde sig. Men nu vrimler Landet saaledes af dette Utøy, ligesom Sandet kunde være bleven til Rotter forvandlet. Nordost paa Landet ligger en liden Holm, kaldet Kigholm, hvorpaa kan græsses til Faar. Nordvest ligger Egholm hvorpaa kan græsses nogle Høveder, der voxer og vilde Asparges. Ved den Bye Frønse er en tryk og sikker Havn, og Beboerne har Frihed at seyle.
- q) Kirken er den første, som der paa Landet er opbyggt; den er af en underlig Bygning, opført af store Kampe-Steen, og Taarnet 1634 forhøyet. Paa Klokken staaer: 1590 Hedeveg Hardenberg til Arreskou, og Søn Jacob Rosenkrantz til Kierstruppe. Alter-Tavlen og Prædikestolen er af Billedhugger-Arbeyde fra 1619. Kalken og Stagerne givet af Præsten Jens Hosum 1667. Brød-Esken af Præsten Lucoppidan 1692. Alter-Tøyet af General-Admiral Niels Juel 1683. En Lyse-Krone 1765 har Cammer-Herre Juel ladet Kirken reparere og med store Vinduer forsyne. Under Taarnet er et anseelig gibset Begravelse. En Liig-Steen over Axel Juel, Gouverneur i Ostindien, død 1720, 64 Aar, og Frue Sophia Amalia Parsberg, død 1740. Provsten Jens Hosum, død 1679, og Præsten Niels Skandorf til Sandbye i Lolland, død 1679. Ved Choret har Munkene havt en

Dør, hvorved er et Menneske-Hoved og en Leopard udhugget. Ved Kirke-Døren sees et Dyr og en tredobbelt kronet Pave. Kirken ligger midt i Landet og er dediceret St. Jørgen. I Bylles Vang sees Rudera af St. Olufs Capel, hvorved er en Kilde af samme Navn. Bønderne bare i de Catholske Tider St. Olufs Billede om paa Marken, naar Kornet var saaet; eengang kom Bonden sildig hiem, og derudover satte Billeder i Bager-Ovnen, for at bære det om Morgen en til Capellet, men Pigen gjorde Ild om Morgen tidlig i Bager-Ovnen, og saaledes opbrændte (726) den gode St. Oluf. I den eene Mark til Præste-Gaarden lod Herr Niels Lucoppidan aabne et Hedensk Begravelse, og fandt deri Urner, Offer-Knive og en stor Guld-Ring. Ved Havet bag Vernisse Skov lod Cammer-Herre Juel 1743 gjøre en Demning med Stiborer for en Eng, at holde Vandet ude fra Havet, som kostede ham 1500 Rdlr., med derpaa avles nu aarlig hundrede Læs Høe.

- r) Kirken er med Taarn, et lidet Spiir og en Klokke fra 1636. Kirken skal være bygt 1136 og kaldet St. Mortens Kirke. 1634 er dertil sat en Tilbygning, saa at det er en halv Kors-Kirke; deri St. Mortens Billede, og en curieus Inscription over Sogne-Præsten Hans Henrichsen, død 1552, som er gjort paa Latinske Vers af Sogne-Præsten Herr Peder Philosoph, og anført i Marm. Dan. Tom. II pag. 258. En Tavle med Biskop Absolons trede Broder-Sønner udhugget i Træ: den ene skal have boet i Sieland, den anden i Lolland, og den tredje paa Taasinge, som meenes at have bygt Kirken. Hoved-Gaards Marken ved Vemmenes, som hørte til Woldemars Slot, er indrettet til 21 Avlsmænd og 13 Huuse. Østen for Byen ligger to ubeboede Holme, store og lille Kalm kaldet, hvorpaa kan græsses ti Heste, derpaa voxer endeel Medicinske Urter saavelsom og paa mange Steder i Sognet. Ved Vemmenes er Færgestedet, hvorfra Transporten skeer til Langeland.

Paa denne Øe har forud været to befæstede Slotte, det ene kaldet Holse ved Holse Skov, og det andet Puls, tvert over for Thurø, af begge findes alene Rudera af Grave og Volde. Eyerne til Taasinge have været: 1298 til 1311 Herr Niels Olufsen og Herr Peder Nielsen af Taasinge. 1313 Johannes Nichelsen af Taasinge. 1387 var Henning Verg af Kierstrup med at hylde Dronning MARGRETHE, og var Kierstrup Kongens og Kronens Gaard. 1396 (727) har Dronning MARGRETHE foræret Taasinge Land til Odense Biskop-Sæde. men siden var den bekiendte Fyenske Biskop Jens Andersen Beldenak trodsig imod Kong CHRISTIAN II og ville ikke afstaae Landet til Kronen, men ved Reformationen kom Øen igien til ROTHEA til Livgeding. Derefter blev Øen udlagt til Erich Rosenkrantz Ottesen, Herre til Kierstrup og Næssøe, Rigs-Raad og Statholder i Norge, død paa Arreskou 1575, 55 Aar; hans Frue Helvig Hardenberg; deres Søn Jacob Rosenkrantz til Kierstrup, Lehnsmand paa Nyeborg, død i Norge 1616; Frue Pernille Gyldenstjerne, død 1622; deres Søn Erich Rosenkrantz, døde ung, men førend han døde, solgte han Gaard og Gods til Frue Ellen Marsvin, som afstod det til frue Kirstine Munk, og hun igien til hendes Søn Grev Woldemar, hvorover Kong CHRISTIAN IV samlede alt Godset paa Landet, lod Kierstrup nedbryde, og Woldemars Slot opbygge. Resenius kalder det Woldemarsborg, og andre Taasinghuus. Om denne bygning at fuldføre, samt angaaende det kiøbte Gods, har Kong CHRISTIAN IV. Skrevet mange Breve fra 1627 til Manuscript beretter at have seet, og ere samme Breve fra 1627 til 1642. Imidlertid Kongen var i Verk med Indretningen og Bygningen, kom Grev Woldemar med stor Besværighed 1645 fra Rusland, med døde kort derefter i Pholen; ved hans Død kom Taasinge igien til hans Moder Frue Kirstine Munk, og efter hendes Død til Frøken Helvig, Ebbe Ulfelds Frue, som boede paa Slottet fra 1661 til 1664, da Creditorerne faldt hende paa, men det meste af Godset var

pantsat til hendes Svoger Corfitz Ulfeld, ved hvis Fald det kom igien til Kongen, derefter fik Hertug Ernst Gynter Godset var pantsat til hendes Svoger Corfitz Ulfeld, ved hvis Fald det kom igien til Kongen, derefter fik Hertug Ernst Gynter Godset i Forlening, men omsider blev det udlagt til Rytter-Gods. 1678 solgte Kongen sin Part af Landet til General-Admiral Lieutenant Niels Juel, (728) som tilforhandlede sig efterhaanden de øvrige Proprietairers Andeel, saa at han nesten blev Eyere af hele Øen. Beskrivelsen paa Taasinge Slot er anført i Atlas Dan. Tom. III. Pag. 598. og Inscriptionen paa samme er anført i Atlas Dan. Tom. II. Pag. 328. De Embeds-Mænd, som fordum have været paa Øen ere følgende: 1459 Holger Munk. Ridder, Høvedsmand paa Kierstrup, og Jep Hansen, Herredsfoged. 1499 Jep Jensen, Tingsfoged, Laurs Thygesen, Huusfoged. 1518 Thomas Grim, Tingfoged, Hans Madsen, Huusfoged. Bemeldte Thomas Grim var af Adel, efter denne Familie er Grimsted en Herre-Gaard i Lolland kaldet; Thomas Grim boede der paa Landet paa en Gaard, kaldet Stougaard, som nu er en Bondeggaard. 1525 Anders Jensen, Tingfoged. 1536 Jens Smed, Tingfoged, Morten Nielsen, Huusfoged. 1511 Hans Grim til Stougaard, Tingfoged, Jens Henrichsen i Bierbye Præst og Tingskriver. Om bemeldte Betientere, førend Reformationen, vare satte af Kongen eller Bisperne, saasom man finder, at de satte Høvedsmænd paa Ørkel Slot, som og hørte under Bisperne. Paa Landet findes menage Lægedoms Urter frem for paa andre Steder i Landet. Øens Segl var fordum trende Hornfisk i et Skildt, hvoraf den mellemste vender sig fra de to andre, med Inscription: Sigillum Insulæ Tosingensis. I det Danske Magazin Tom. II pag. 9 meldes om Peder Axelsen Thott, at han 1460 var én af de mægtige Brodre, hvoraf nogle har taget Anledning, og meener, at de Thotter har eyet denne Øe, hvilket dog ikke deraf kan udledes; maaske de Thotter har eyet Øen (729) førend 1300, thi siden den Tid er forhen anført, hvem den haar tilhørt. Da Kong CHRISTIAN IV samlede Godset paa Øen til Grev Woldemar afkiøbte dem. Slottet er 1650 forandret og ombyggt med skønne Logementer og et Capel, da Kongen samme Aar var der. 1749 brændte Lade-Gaarden af, men blev igien opbyggt 1754, af Cammer-Herre Niels Juel.

Salling-Herred i Nyeborg Amt.

Faaborg en Kiøbstæd, som herefter beskrives, Annexet er Dernisse.

- 1) Dernisse Sogn: (a) Dernisse Bye. Katterbye, 12 G. Kallekoe, 4 B. Kalleboe Mølle, i Sognet 50 Huuse. Holstenshuus Herre-Gaard (730)
- 2) Svanninge Sogn: (b) Svanninge Bye. Østerbye. Millinge. Falsled. Steensgaard Herre-Gaard. Grubbe Mølle. Nørre Mølle.
- 3) Brahetrolleborg Sogn: (c) Brahetrolleborg Herre-Gaard. Haagerup. Vrendelyndinge. Kundinggaarde. Nyboe. Fagsted. (731) Gronderup. Nybygtgaarde. Gierup. Flemminge. Eneste Steder: Egneborg, Solberg, Kieldeholm, Teilgaarden, Rugehuuset (732) Hobbet, Silkehuuset, Lygtehuuset, Boebierghuuset, Lydingborghuuset. (733)
- 4) Krarup Sogn: (d) Krarup Bye. Søfelde Bye. Kokkenhuus, 1 G. Rosseberghuus, 1 G. Groftebierrggaard, 1 G. Ripergaard. 1 G. Fiskerupgaard, 1 G. Snarup Bye. Lydinge Bye.
- 5) Vesteraaebye Sogn: (e) Vesteraaebye, 24 Gaarde smaa og store 39 Huuse, og en Gaard Piilegaard. Brendegaard en Herre-Gaard. Kragegaard, 1 G. Peirup, 11 G. 2 B. 7 H. Gialdebreddwgaard, 1 G. Bremerhuus, 1 B. ved Skjoven. Lindevads Mølle.
- 6) Aastrup Sogn: (f) Aastrup Bye. Nakkebølle Herre-Gaard og Mølle. (734)

- 7) Haastrup Sogn (g) Haastrup Bye. Østrup Herre-Gaard. Østrup Bye, 2 G. Trende Mølle. En eenlig Gaard i Marken af 3 Tdr. Hartkorn, og tre Huuse i Marken.
- 8) Ulbølle Sogn: (h) Ulbølle Bye. Rødkilde Herre-Gaard. Strandhuse eller Oure. Ulbølle Bye har 30 hele og 9 halve Gaarde og 22 Huusmænd. (735)
- 9) Vester Skierninge Sogn: (i) Vester Skierninge Bye, 32 G. 30 H. Syttemaen, 2 H. og en Vandmølle.
- 10) Øster Hæsinge Sogn: (k) Øster Hæsinge. Arreskou Herre-Gaard. Den Gaard Vilholmsgade. Odelund, 2 G. Kielstruphuse, 6 H. Haubenshuus, 1 H. Arreskou Mølle.
- 11) Sandholts Lyndelse Sogn: (l) Sandholts Lyndelse. Sandholt en Herre-Gaard. Søllerupgaard. (736)
- 12) Vester Hæsinge Sogn: (m) Vester Hæsinge Bye. Stenderup. Kistrup et Skov-Huus.
- 13) Veile Sogn: (n) Veile Bye, 17 G. 3 B. 18 H. Veirum et Boel under Søbyesøegaard. Veilegaard en Herre-Gaard. Vestergaard, 2 G. Tegelgaard 1 G. Veile Mølle. (737)
- 14) Alsted Sogn (o) Alsted, 26 G. hele og halve, 8 H.
- 15) Espe Sogn: (p) Espe Bye, 16 Hele 4 halve G. 20 H. Agerup, 1 G 1 H. Skousgaard en Sæde-Gaard af Fjellebroes Hoved-Gaards-Taxt. Staurlundgaard, 1 G. Lundsgaard, 1 G. Findinge, 6 halve G. 5 H.
- 16) Vantinge Sogn: (q) Vantinge Bye, 15 G. 1 B. 14 H. en Vand- og en Stampe-Mølle. Hillerslev. Gielskou Herre-Gaard. Nybøllegaard og Bye. Salling Bye. Høyerupgaard. Sallinglund Bye.
- 17) Heringe Sogn: (r) Heringe Bye, 8 G. 16 H. Fiellebroe Herre-Gaard. Rudme Bye, 4 G. 1 H. (738)
- 18) Jordløse Sogn (s) Jordløse Bye, 20 Gaarde, en Mølle 3 Huuse om Skoven. Damsboe Herre-Gaard. Søeboe-Herre-Gaard. Trunderup Bye, 7 og en halv G. 6 H. (739)
- 19) Horne Sogn: (t) Horne deles i tre Deelee: Kirkeballe, Nørreballe, Vesterballe. Hvedholm Herre-Gaard. Horne Mølle. (740) Bøyden Bye. Bierned Bye. Dyreborg nogle Fisker-Huuse. (741)
- 20) Sønder Broebye Sogn: (u) Sønder-Broebye, Præste-Gaarden, 19 G. 7 H. en Vand-Mølle. Broebye Herre-Gaard. (742) Allerup 5 hele 2 halve G. 3 H. Østerbye, 10 G. 2 B. 9 H. Østergaard en ucomplet Herre-Gaard. Tøringe, 8 hele og 1 halv G. 3 H. Broebyverk, 14 H. (743)
- 21) Nørre Broebye Sogn: (x) Nørre Broebye, Præste-Gaarden, Degne-Boeligen, 17 hele, 10 halve Gaarde, 33 Huus- og (744) Boelsmænd. Voystrup, 8 Hele Gaarde, 7 Huus- og Boelsmænd. Stoby, 10 Hele G. 2 H. Vittinge, 6 Hele Gaarde, 7 Huus- og Boelsmænd. Tomerholt, 1 G. Lundegaard en Herre-Gaard. Lunde Mølle. Tre Huuse i Markerne. (745)
- 22) Auernakke er en Øe (y) Munkebye. Korshavn.
- 23) Lyø et Eyland af 24 Gaarde (z)
- 24) Giesteløv Sogn: (a) Giesteløv Bye, 16 G. Pallishave, 3 G. Nørskou en Herre-Gaard (746)
- 25) Heden Sogn: (b) Hedenbye.
- 26) Hundstrup Sogn: (c) Hundstrup Bye, 17 G. 10 H. Flintholm Herre-Gaard. Mynderup, / G. 1 H. Gundestrup, 6 G. 2 H. Eeneste Gaarde: Eskebiørggaard, Piilhuus, Saltbierghuus. Elleskovens Mølle, Høyrupgaard, hvorved et er Teglblænderie.
- 27) Hillerslev Sogn: (d) Hillerslev Bye. Gielskou Herre-Gaard. Nyebøllegaard og Bye. Sallinge Bye. Sallinglundbye. Høyerupgaard. Lunde Mølle. (747)
De fire Sogne Dalbye, Mesinge, Stubberup og Vibye ere anførte ved Bierge-Herred, hvor disse fire Sogne, som kaldes Hindshom, egentlig henhøre.

- a) (729) Sognet er 1540 som et Annex tillagt Faaborg Kiøbstæd af Kong CHRISTIAN III. Og Kirken skal være bygt af Knud Venstermand til Findstrupgard. I Taarnet er to Klokke, den ene givet af Jörgen Schult 1641. Orgelverket af Cammer Herre von Holstein. I Begravelset hviler Niels Banner, død 1622 og Broder Christian Banner. Jörgen Schultz til Findstrup, død 1652, og Søn Stift-Amtmand Diderich Schultz og Fruer, samt Amtmand Friderich Schultz. Under Taarnet er et anseelig Begravelse med Jern Gitterverk for, deri tvende prægtige Marmor-Kister, hvori hviler: Oberste Gotske Ditlev von Holstein til Holsteenhuus og Langesøe, Adolf Hans von Holstein Amtmand i Toudern og Frue Ide Ratlovs Søn fra Frauenland, tiende længe i Braband i Krigen, arvede sin Broders Gods i Fyen, giftede sig 1709, og døde 1745, 72 Aar; Hans Frue Elisabeth Sophie Knuth, Geheime-Raad Eggert (730) Christoffer Knuths Datter, død 1742, 57 Aar; efter deress sidste Villie er Holstenshuus og Langesøe oprettet til et Stam-Huus. I Begravelset staaer tvende af deres Søns, Cammer-Herre og Amtmand Holsteins Børn. I Findstrup nu Holstenhuus Eenemerke findes Rudera af en Kirke, fordum kaldet Findstrup Kirke, Ved Kirken er et Hospital stiftet af Geheime-Raadinde Schultz. Om Skolen, see Hofm. Fund. Tom. VI. Pag. 188 og Frøken Holsteins Gave, ibid. Pag. 191, Ved Kalleboe er en skøn Kilde, som udspringer af en Sand-Banke.
- b) Kirken er en Kors-Kirke med Taarn og en Klokke, givet af Oberste von Holstein 1744, og er istandsat af samme. I Muren er en Steen over Anders Ernichsen Ottes Søn, død 1566 og Frue Agnete Reventlau Jacobs Datter af Søeboe, død 1568. 1583 lod Jomfrue Magdalena og Jomfrue Margrethe Emichs Datter denne Steen bekoste over deres Forældre. Alter-Tavlen er givet af Erich Bild til Kiersgaard 1641. Om Præsten Hans Madsen underlige Fata i Grevens Feide, see Danske Magazin Tom. IV. Pag. 45. Millinge har fordum været beboet af Jomfrue Margrethe Emichs Datter 1589. Karen Brahes Legatum til Skolen, see Hofm. Fund. Tom. IV. Pag 194 og til Hospitalet, ibid. Pag 200. I Søeges Marken ligger et høyt Bierg, hvorfra man kan see 5 a 6 Mile; der i Marken er en Kilde, kaldet St. Olufs Kilde med flere, som fordum har været besøgt, desuden endeel Bakker og en Høy, kaldet Leer-Bierg. I Sangsted Mark er en Kiæmpe-Begravelse, og en meget god Kilde.
- c) Brahetrolleborg skal fordum have været et Nonne-Closter, og har ligger nest ved Gaarden og en Søe, kaldet Nørre Søe. Paa de Tider blev det kaldet Holme-Closter, paa Latin, Sedes Dei eller Insula Dei, som ofte (731) forekommer i Landets Geistlige Historie. Om dette Holme-Closter gjør Bircherod i hans Manuscript følgende Beskrivelse: Kong Swerche af Sverig og Erke-Biskop Eschild af Lund forskrev 1150 Bernhardiner Munke ind i Danmark og Sverrig. 1161 kom atter flere herind og besatte Essserum og Harridsvad Closter, derfra fik Holme Closter i Fyen Befæstning, blev fra den Tid kaldet Insula Dei, fik tillige sin Abbed og maatte svare Afgift til Sorøe. Den første Abbed var Thomas, som 1175 bivaanede en Forsamling i Odense. 1180 var han med at underskrive Kong WOLDEMARS Gave til Benedictiner Munkene. 1238 confirmerede Biskop Tueno af Slesvig Holme-Closters Privilegier og har været Munk sammesteds. 1247 blev Closteret opbyggt paa et andet Sted, da det tilforn stod ved et fiskerigt Kiær kaldet Svends Kiær. 1288 confirmerede Hertug Woldemar, Kong ERICH MENDVEDS Formynder, Holme-Closters Privilegier. 1325 skienkede Hertug Erich af Slesvig endeel Gods og anden Rigdom til Closteret. 1324 har Hertug Woldemar af Slesvig givet Closteret nye Privilegier. 1405 fik Abbed Svend, Johannes Scarpenberg sat i Band fordi han gjorde Closteret Uret. 1414 har Biskop Lykke i Ribe bevilget Closteret Aflad. 1418 var Ingermannnus Abbed, efter ham Turo Abbed. 1446 Jacobus Abbed og 1447 var Tycho Abbed. Kirken er høy og anseelig med Hvelving, har et Spiir med tre Klokke og et Slaae-Uhr, er 1756 sat i god Stand af

Grev Christian Ditlev Reventlau, og atter 1765 af den nu levende Greve. Stolene ere nye og Pulpituret dobbelt, som alt sammen er maalet. En nye Kirke-Stoel er indrettet i et af Gemakkerne, saasom Kirken er i den fjerde Længde paa Gaarden Alter-Tavlen og Prædikestolen er smuk gammel Billehugger-Arbeyde givet af Claus Rantzau og Frue Anne Lykke – 1619. Til Alteret er prægtige Alter-Klæder, Sølv Lysestager, Viin-Kande, Klak og Disk. Daaben er en stærk forgyldt Engel med et Sølv Fad. Et Orgelverk. Kirken er med store Vinduer forsynet. I Begravelser under Choret, er to balsomerede (732) Liig, men vides ey hvem de ere, et lidet Barn af Lauritz Ulfeld og Frue Sophie Rantzau til Rantzausholm, fød og død 1633. Fire andre Kister uden Plader. En stor Kiste hvori er nedlagt Breide Rantzaus Søn til Breidenborg, Statholder i Holsteen, fød 1556 død i Kiøbenhavn 1618. I den Vestre Ende af Kirken er et aaben Begravelse, hvori er følgende Liig: Mandrup Brahe til Torbenfelt, Otte Brahe og Mette Rosenkrantzes Søn, død 1666, 38 Aar; hans Frue Fri-Herrinde Birgitte Trolle, Niels Trolle og Mette Ruds Datter, død 1687, 57 Aar. Friderich Trolle, Baron til Brahetrolleborg og Brendegaard, Corfitz Trolle og Birgitte Rantzaus Datter til Sandholt, død 1700, 35 Aar. Niels Trolle, Baron af Brahetrolleborg, Brendegaard og Ottestrup i Sielland, Corfitz Trolle til Sandholt og Birgitte Rantzaus Søn, død 1722, 55 Aar. Frue Anne Cathrine Valkendorf, Axels Datter, Baron Friderich Trolles Frue, død 1719, 47 Aar. Frue Birgitte Rantzaus, Geheime-Raad Corfitz Trolle til Sandholt, Rigens Raad Niels Trolle til Trolholm og Frue Mette Ruds Søn, død 1684, 56 Aar. Et Epitaphium over Sogne-Præsten Ramus Smed, han var der Præst i 58 Aar, død 1682, 84 Aar. En Liig-Steen med Munke-Bogstaver over Thuro, Prior ved Closteret. Ved Fleming By findes Rudera af en Kirke. I Haagerup By skal og fordem have staaet en Kirke. Om Skolen, see Hofm. Fund. Tom. VI. Pag 142 og 149. I Choret er en Tavle med et Skilderie over Henrich Rantzau, død 1586, 61 Aar. Sognet kaldtes fordem Haagerup eller Hagerup. Annexet er Krarup. (733)

- d) Kirken er uden Taarn, ligger paa en høj Bakke, med to Klokker i Træverk ved den Østre Ende. Alter-Tavlen, Daaben, og Stolene er nye, malet, og givet af Christian Ditlev Greve af Reventlau. Choret er tilbygt 1650 af Cai Lykke. Dette Sogn er Annex til Brahetrolleborg.
- e) Kirken er en Kors-Kirke med Taarn og to Klokker, den ene givet af Byemændene. Alter-Tavlen er ziirlig. Kalk og Disk og et mindre dito er givet af Grev Christian Ditlev von Reventlau, som og har bekostet nye Stole med Maling. I Kirken er en lukt Stoel til Herskabet. Kirken kaldtes fordem Oubye, og er nu Annex til Aastrup. Pilegaard har 1588 været beboet af Godske Brøkkenhuus. Annexet er Aastrup.
- f) Aastrup Kirke er ligeledes en Kors-Kirke med Taarn. Kirken er og nyelig forsynet med nye Stole og Maling af Grev Christian Ditlev von Reventlaau. Ved Alteret er en Liig-Steen over Jacob Brøkkenhuus til Damsboe og Nachebøllegaard, og Frue Susanne Bølle, død 1552. Eilert Bølle. Michel Brøkkenhuus. I Taarnet er en Begravelse for Nachebølle Eyere med Jern-Gitterverks Døre og tre Steen-Kister. I den første hviler: Oberst Lieutenant Johan Friderich von Cicignon til Nachebølle, i den anden hans Frue Baronesse af Holck, og den tredje er indsat til hans anden Frue den endnu levende Frue Sophie Amalia Sehested, Baron Trolles Gave til Skolen, see Hofm. Fund. Tom. VI. Pag. 171 og 174. (734)
- g) Kirken er med Taarn, og paa Klokken staaer: Baron Niels Trolle. En nye Prædikestoel givet af Frue Etatz-Raadinde Hein, den gamle var given af Iver Lunge til Tirsbek, og Fruer; Maren Biörn, Andersens Datter, og Karen Bryske Gerts Datter af Dalum 1582. En rar gammel Liig-Steen med Inscription; Ode og Ade Filiæ Domini Palimarsch Militis de Östrupgaard, hic sunt sepultæ sub: 1470 En Steen over Jomfrue Karen Brahe, død 1736, 79 Aar, og Jomfrue Birgitte

Brahe til Østergaard, fød 1664, Preben Brahes Døttre af Engelsholm, hun døde 1745 81 Aar. I Taarnet er et aabet Begravelse med Jern-Gitterverk, hvorudi staaer i to Steen-Kister: Etatz-Raad Friderich Hein til Steensgaard og Grubisholm, og Frue Susanne Brahe til Østrupgaard; de erigerede Steensgaard, Østrupgaard og Hvedholm til et Stam-Huus, han døde uden Livs-Arvinger 1751, 51 Aar, og hun 1760, 61 Aar. Til Skolen i Haastrup Bye har Baron Friderich Trolle givet noget, derom see Hofm. Fund. Tom. VI pag. 135.

- h) Kirken er med Taarn og Klokke fra 1652. Prædikestolen er af smuk Billedhugger-Arbeyde, givet da Kong FRIDERICH III eyede Kirken. Én med Portraits udhuggen Liig-Steen med Vaabner over Velbyrdig Knud Hvide Ottesen af Rødkilde, død 1537, og Frue Kirstine Thymss Datter, død 1552, deres Datter Margrethe Hvide, Claus Hvitfeldts Frue Anne Hvide. En dito over Jomfrue Margrethe, Jesper Friis Datter, død 1562, hun gav den stærk forgyldte Kalk. En dito Steen over Claus Ulfeld til Rødkilde, død 11566, og Frue Margrethe Hvide 1595 med (735) 16 Ahner, hun gav Stagerne til Alteret 1579. Et Røgelses-Kar med Rune-Bogstaver. Paa Alteret sees Margrethe Hvide Henrichs Datters Navn med Aarstallet 1575.
- i) Vester Skierninge Kirke er med Taarn. Kalken er givet af Provst Gregorius Knudsen Kragh 1645. En mindre til de Syge, i Foutteral, af Magister Christopher Wieland, Provst og Præst sammesteds. Annexet er Ulbølle.
- j)
- k) Kirken er med Taarn og to Klokker med Inscription. Alter-Tavlen er indvendig af sort Marmor, med tvende Steen forgyldte Pillere uden om, givet 1653 af Helvig Lindenov, Mogens Höeg og Christen Rosenkrantz. Pulpituret 1656 af Rigens Raad Mogens Höeg til Kiergaardsholm, Befalingsmand paa Odense Gaard. I det aabne Begravelse hviler: Frue Pernille Gyldenstjerne, Jacob Rosenkrantzes til Kierstrup, død 1622, 46 Aar. Rigens Raad Erich Rosenkrantz til Kierstrup paa Taasinge, død paa Arreskou 1575, 56 Aar, og Frue Helvig Hardenberg Jacobs Datter, døde i Odense 1595, 59 Aar. Trende Liig-Stene over Præsterne ved Stedet, see Marm. Dan. Tom. I pag. 251. Tvende af Major Volf. Sig. Holsteens og Frue Ide Scheels Børn, hvoraf det ene døde 1708 og det andet 1709. Angaaende Hospitalet til sex Fattige og Skolen ec. Stiftet af de Rosenkrantzer og Scheeler, see Hofm. Fund. Tom. VI. Pag. 148 Annexet er Hillerslev.
- l) Kirken er med Taarn, hvorpaa er udhugget i en Steen de Ruders og Hardenbergers Vaaben. Kirken har to Klokker, den ene er givet af Corfitz Rud (736) og Birgitte Rosensparre 1639. Choret skal Erich Rud have ladet tilbygge 1576. Kirken er 1754 sat i Stand af Stam-Herren Nobel. Kalk og Disk givet af Corfitz Trolle og Frue Birgitte Rantzau til Sandholt 1664. Stagerne og Døbe-Fadet af Oluf Rosensparre og Frue Elisabeth Gyldenstjerne, Corfitz Rud og Birgitte Rosensparre. I Begravelset er nedsat Frue Birgitte Rosensparre Olufs Datter til Skarholt, Corfitz Ruds Frue til Fugelsang, død 1645, 59 Aar; hendes Mand Corfitz Rud, død 1630, 57 Aar, deres Søn Otte Rud, død 1630, 19 Aar. Jomfrue Hilleborg Bilde Erichs Datter til Lindved, død 1627, 77 Aar. Etatz-Raad Nobel den første Stam-Herre med Frue, Justitz-Raad Nobel og Broder Capitain Nobel. De Ruders Legatum til Skolen og de Fattige, see Hofm. Fund. Tom. VI pag 137 og til Præsten ibid 140. I Sognet er en Avlsgaard, kaldet Sollerupgaard, opbyggt af General-Major Bryen, siden afbrændt, og igjen smuk opbyggt af Nobel, den hører under Stam-Huset; paa denne Gaard har endnu ikke været Qvæg-Svaghed. Fra Brahetrolleborg Skove løber en Aae igiennem denne Bye. Hvad til Skolen er henlagt, see Hofm. Tom. VI pag. 136. Annexet til dette Sogn er Vester Hæsing.

- m) Kirken er med Taarn og to Klokker fra 1715, givet af Christian Corfitz Rosenkrantz til Damsboe, den er istandsat 1747 og 1755. Alteret er Billehugger-Arbeyde. Paa Pulpituret staaer Aarstallet 1586. Annexet er Sandholts Lyndelse.
- n) Kirken er med Taarn. Der er et aabet Begravelse med mangfoldige Liig fra Veilegaard, sat oven paa hverandre, saa at Inscriptionerne ey kan læses. Kirken skal være bygt i Kong CHRISTOPHER af Bayerns Tid, thi førend den Tid gik Veile Sogns Beboere til Alsted Kirke. Vestergaard skal forðum have været beboet af Adel. 1388 boede der Velb. Peder Egersen. (737)
- o) Kirken er med Taarn, men har ellers intet merkværdigt. Alsted eller Allested er nu Hoved-Sognet og Veile Annex, men i gamle Documenter forefindes, at Veile har været Hoved-Sognet og Allested Annex.
- p) Espe Kirke er med Taarn og to Klokker, den er indvendig smukt malet. Alter-Tavlen er af Billehugger-Arbeyde med de tolv Apostle og tre store Corpora, malet og forgyldt. Sølv-Kalk og Disk er givet af Præben Brahe of Susamme Giöe 1667. Et Epitaphium med Latinske Vers over Sogne-Præsten Lars Jespersen, som døde 1604, 84 Aar, han var der Præst 53 Aar og Provst 42 Aar. Et Epitaphium over Præsten Anders Christensen, Præst 45 Aar, og døde 1731, 72 Aar. I Sognet er en stor Gaard, kaldet Schousgaard, som har sine Marker for sig selv, hører under Fiellesbroe Hoved-Gaards Taxt, men er matriculeret for sig selv. Annexet er Vantinge.
- q) Kirken er med Taarn og en Klokke; den har 1769 faaet Fløyels Alter-Tøy med Galuner, samt Kalk og Disk, givet af Conferentz-Raad Holstein til Arreskou. Ved Kirken skal forðum have været et Closter.
- r) Kirke har et Taarn med to Klokker; paa den ene staaer Aarstallet 1594. Alter-Tavlen og Prædikestolen er smuk, den sidste er givet af Cort Henrich Merner og Magdalena Rhode 1676. Kalken af Peder Luxdorf og Frue (738) Anne Margrethe Helverskou 1689. I Choret er en Liig-Steen over Ebbe Munk, og Hustruer Marie Claus Datter og Birgitte Tonnes Datter, som døde 1560, men der er ingen Spor til hvor de ere begravede. Paa Kirkedøren staaer: 1608 lod Ebbe Munk til Fiellesbroe denne Dør giøre; denne Munk har givet en Gaard i Herringe til sit Begravelses Vedligeholdelse, endskiønt ingen veed, hvor han eller de andre Munkere ere begravne. I den søndre Side er et Capel med følgende Liig: Jomfrue Margrethe Luxdorf til Fiellesbroe, død 1703. Anne Margrethe Helverskou, var først gift med Peder Hansen Hovenbek til Handstedgaard i 7 Aar, og siden med Peder Luxdorf i 23 Aar, død i Svendborg 1713. Tre Sønner af Conferentz-Raad Pentz, som alle tre havde det Navn Gotfried. Herman Friderich de Beenfeldt til Lammehauge, Ridder og General-Lieutenant af Cavalleriet, død 1761. Jens Friderich Sehested, Oberste Sehested til Rodsteenseie hans Søn, død 1767. Anne Margrethe Holsteen, Conferentz-Raad Pentzes Frue, død 1770. Conferentz-Raad Friderich Ludvig Christian Pentz til Fiellesboe, død 1770. Herninge Hospital er først stiftet til sex Lemmer af Ebbe Munk og Sidsel Höeg 1621 med Capital 1000 Rdlr. Luxdorf nedbrød Bygningen 1686 satte den op af Grund-Muur 1693, og forøgede Capitalen med 200 Rdlr. See Hofm. Fund. Tom. VI pag. 156, 158 og 160. 1753 gav Frøken Öllegaard Cathrine Holsteen dertil 100 Rdlr. 1764 gav Conferentz-Raad Pentz dertil 700 Rdlr., udvidede Hospitalet til 20 Lemmer, og lod tillige indrette aatte Kammere neden under, og fire oven over; dertil har hans Arvinger 1771 lagt 400 Rdlr. Saa at Hospitalets Capital er nu 2400 Rdlr., som Fiellesbroe med 5 pro Centre Rente hver Paaske og Michels-Dags skal udbetale og til de Fattige uddeeles. Til Begravelset ved (739) Choret lader Arvingerne giøre fire Jernverks Døre, og giver 100 Rdlr. Capital, af hvis Renter Begravelset skal vedligeholdes. Heringe Sogn har tilforn været Annex til Ringe og blev derfra skilt 1669. Nu derimod er Fiellesbroe Capel Annex til Herninge, om hvilket Capel herefter ved

Fiellebroe meldes. Da man 1765 paa Rudme Mark lagde en nye Vey blev der funden en Urne med to Hanker fyldt med Aske.

- s) Jordløse Kirke er med Taarn og to Klokker, den ene med Inscription: 1526 Jesus, Marie, Anne. En Alter-Tavle fra de Catholske Tider, og forved Frue Margrethe Reventlau, Erich Krabbes 16 Ahner med Vaabner og Navne, samt Aarstallet 1601. Paa Kirke-Døren staaer: 1409 Pax huic domni & omnibus habitantibus in ea. Kirken er en Kors-Kirke, den ene Udbygning er til Damsboe Eyerens Begravelse, som er med Jern-Døre for, deri hviler: Cancellie-Raad Lund til Damsboe, Bøttigersholm og Vormark, død 1754 og Frue Sophie Christians Datter Fogh, død 1737; deres Søn Christian Fogh Lund, og Cancellie-Raad Lunds Fader Henrich Lausen. En Enke-Frue Pultz fra Odense. I Chorets Muur er en Steen over Anders Reventlov til Sødeboe, som blev slagen for Assens i Grev Christophers Tid 1535; hans Frue Sidsel Lange, død 1553. med Børn: Jacob Reventlov, som var i Tieneste i Cancelliet, og døde 1564. Capitain Knud Reventlov, som 1560 druknede under Gulland med flere af Adelen. Niels Reventlov, som døde ung. Jomfrue Berete Reventlov, død paa Sødeboe 1588. Jomfr. Eline og Jomfr. Johanne døde smaa. Anders Holk som var i Kong FRIDERICH II Tieneste, død i Svendborg 1595. Tyge Krabbe, døde 1547 hos hans Mor-Moder fire Aar gammel; disse forbenævnte, undtagen Knud Teventlau, som blev begravet paa Gulland, ligger under denne Steen, som Frue Sidsel Lange Lange lod bekoste Anno 1535. Frue Margrethe, Erich Krabbes og Frue Magdalena Henrich Holkes de sidste af de Reventlauer, lod denne Steen opsette ec. 1597. En (740) træ-Tavle Messing-Plade over Jomfrue Anne Revetlov til Sødeboe, Anders Reventlov og Frue Sidsel Langes Datter, død 1587, 65 Aar. En Steen udhuggen med Positurer og Vaabner over Henrich Holk og Fure Magdalene Reventlou til Rouhave 15- og liden Søn Erich Holk, see Marm. Dan. Tom I pag 248. En stor Steen midt i Choret over Anders Reventlov og Cicilie Lange 1535. Endnu en Steen i Choret over Henrich Holk til Rouhof, død 1543. neden under: 1522 døde Bertel Holk til Rouholt. I Begravelset ligger Steen Bilde til Tirsbek, Henrich Bilde til Tirsbek og Elisabeth Bryskes af Dalunds Søn, gift 1661 med Jomfrue Karen Bilde, Rigens Marsk Anders Billes og Sophie Rosenkrantz Datter, døde paa Tirsbek 1671. Frue Margrethe Marie Franck havde først Friderich Christian Munk i Trundhiem, siden 1725 Commerce-Raad Johan Eskild Falsen til Sødeboe, død 1729 hans anden Frue Johanne Tommerup, Magister Knud Tommerup, Præst til Helliggiestes Kirke i Kiøbenhavn hans Datter, død 1740 30 Aar. Commerce-Raad Johan Eskild Falsen til Sødeboe, død 1758. Kirken er dediceret St. Just. Om Skolen, see Hofm. Fund. Tom. VI pag 185. Paa Jordløse Kirke-Gaard er et Hospital stiftet af Frue Etatz-Raadinde Hein til fire Lemmer, som faaer hver aarlig 12 Rdlr. Annexet er Haastruup.
- t) Horne Kirke ligger høyt, og kan sees i Søen, har et høyt Taarn og Spiir med en forgyldt Hane og Kugle, samt to Klokker fra 1556 og 1513. Kalk, Disk og Viinflasken er givet af de Bilder og Gyldenstierner 1639 og 1679. Paa Alteret er en Bog med de fire Evangelister, skrevet paa Pergament med Munke-Skrift, Bindet er med et Cricifix af Sølv, samt Sølv-Plader med Stene, givet 1656 af Prebiörn Gyldensstjerne og Frue Mette Hardenberg. Én af Palladii Alter-Bog med Sølv-Beslag. Messe-Klæderne er med Sølv-Plader og Crucifix. To store Metal-Stager og et Skab fra de Catholske Tider med mange Rum. Ved Orgelverket er (741) optegnet Eyernes Navne til Hvedholm. Til Daaben er et stort udpoklet Messing Fad. Et Epitaphium over Frantz Bilde og Edel Hardenberg. Et stort Epitaphium med Portraits over Rigens Raad Jörgen Brahe og Frue Anne Gyldenstjerne; der sees og den Fane, som han tog fra de Svenske 1613. Inscriptionen see Hofm. Fund. Tom. I pag. 315. To Epitaphier over Sogne-Præsterne Hr. Mauritz Isaesen og Jörgen Pougdahl. Om denne Kirke see Pont. Ann. Eccl. Tom. III pag. 713. Under Choret er det

Hvedholmske Begravelse; Inscriptionerne findes alle i Hofm. Fundat. Tom. I pag. 315 ec. Men Ligene ere følgende :Rigens Raad Jörgen Brahe til Hvedholm og syv andre Gaarde, død 1661, 76 Aar; hans Frue Anne Gyldenstjerne, død 1677, 81 Aar. Søn Preben Brahe til Engelsholm, død 1708, 81 Aar; hans Frue Susanne Giøe en lærd Frue, død 1683, 49 Aar. Deres Søn Falk G. Brahe død i Bryssel 1676, 21 Aar. Broder Etatz-Raad og Lands-Dommer Jörgen Brahentil Engelsholm, død 1708, 81 Aar. Søn Preben Brahe, død 1716 54 Aar; hans Frue Anne Hedvig, Knud Thottes Datter, død 1741. Søster Frue Sophie Brahe, gift først med Major Bauditz, og anden gang med Major Tyge Seefeldt. Capitain Henrich Brahe Jörgens Søn til Engelsholm, død 1725, 55 Aar; hans Frue Henrica Sophie Bilde, død 1731, 60 Aar; deres Søn Lieutenant Jörgen Brahe, døde af et uforvarende Skud 1737, 29 Aar. Hornøe Sogn en Peninsel, og ligner et Horn. Paa Eyendommen er endeel Banker med Hedenske Begravelser, hvoriblant skal være én, hvor den Kiæmpe Torste eller Toste er begravet. Paa Bøyden han været en Kilde, som nesten er tilstoppet. Paa Klinten Dyreborg meenes at have staaet en Fæstning, og da Klinten der for nogle Aar siden faldt ned, fandtes en stor Deel Steen-Kugler store og smaa, saa maa have været der indkastet, men hvordan det er skeet er ikke let at begribe. I Grunden fandtes nogle Rudera af en Bygning. Hospitalet i Horne er af Jörgen Brahe stiftet til fem Lemmer, se Hofm. Fund. Tom. IV pag. 180. (742)

- u) Kirken er med Taarn og to Klokker, paa den store staaer Jacob Ulfelds Navn og Aarstallet 1597. I Kirken er en smuk Alter-Tavle, Prædikestoel, Stole og Pulpitur, som for faa Aar siden er istandsat, og til Alteret nye Messe-Klæder af Fløyet med Galuner givet 1769 af Geheime-Raad Scafilisky og Frue. Det forrige er givet af Börge Trolle til Trolholm og Frue Pernille Bilde 1663. Sølv-Kanden og en stor Sølv forgyldt Kalk og Disk, givet af General-Major Vindtz 1764. En dito til de Syge, og en Sølv Abelat Eske af Erich Knudsen 1630. I Begravelset hviler: Börge Trolle, Niels Trolle til Trolholm, Rigens Raad og Statholder i Norge, og Frue Helle Rosenkrantz Søn, død paa Snedinge i Sielland 1676, 38 Aar; hans Frue Pernille Bilde Anders Datter, død 1684, 44 Aar. Deres Søn Cammer-Junker Niels Trolle, død 1697, 32 Aar. Broder Oberst Anders Trolle til Hellestrup, gift med Frie Charlotte Amalia Vind, død 1715, 550 Aar; desforuden fem af Börge Trolles Børn, som døde smaa. Christian Reetz, Jörgen Reetz og Frue Mette Trolles Søn, død 1676, 6 Aar. Capitain Jens Erich Himmelstrup til Ølstedgaard, død 1738, og Frue Anne Hedvig Fogh, død 1748, og hendes anden Mand Oberste Johan Sigismund Ehrenfeldt til Ølstedgaard, død 1768. I det andet Begravelse hviler: Cammer-Raad og Amtsforvalter Christian Nielsen Fogh til Broebyegaard, død 1716, 64 Aar; hans Frue Birgitte Fugl, død 1741, 76 Aar; deres Søn Niels Fogh til Broebyegaard, døde ugift 1747. Søster Dorthe Sophie Fogh, død ugift 1735, 44 Aar. Søster Anne Fogh, død ugift 1760. Broder Cancellie-Raad Marcus Fogh til Broebyegaard, død 1762; hans Frue Christiane Sophie Ernst, Etatz-Raad Ernstes Datter, som giftede sig anden gang med General-Major Vintz, og tredje gang med Ridder og Geheime-Raad Scafiliski de Mokadelle, 1769, hun døde 1771, 59 Aar, og ved Testamente gav 2000 Rdlr. Til Broebyegaards (743) Fattige, hvoraf de aarlig skal nyde Renten 4 pro Cento. Bemeldte Geheime-Raadinde er nedsat i de Trollers Begravelse hos hendes anden Mand, Ridder og General-Major Hans Friderich de Vintz, død 1765, 63 Aar. En Liig Steen over Erich Knudsen, død 1631; han var Stam-Fader til de Pontoppidaner, og er anført i Marm. Dan. Et Epitaphium over Mauritz Christensen, Forpagter paa Broebyegaard, død 1703, 53 Aar. Et dito over Sogne-Præsten Matthias Nielsen Gudme, død 1728. Det bekiendte Broebye Verk, som ligger ved Broen over Aaen, var af Rigens Marsk Anders Bille oprettet til en Gevehr-Fabriqve, men blev af de Svenske 1658 ruineret, dog staaer der endnu Teglhængte Huuse, og en god

Vand-Mølle. Gammel Broegaard skal have lagt der i Sognet, og været beboet af Bild Krukov 1571, men hvor samme har staaet, vides ikke. Ligeledes skal der have været et Capel, kaldet Dyrehøi, Østen for Sønder Broebye, men nu vides ikke videre derom.

v)

w)

- x) Kirken er med Taarn og to Klokker, og sat i Stand af Eyeren Conferentz-Raad Holsteen til Arreskou. Alter-Tavlen er af konstig Billedhugger-Arbeyde, overalt forgyldt, og kan tillukkes; efter Tradition skal samme være ført fra Skaane. Et par Sølv-Lysetager givet af Cancellie-Raad Schmidt. Paa Stolene staaer: Ludvig Munk og Frue Ellen Marsvin 1620. Et Skab fra de Catholske Tider med mange Rum. I et aabet Begravelse hviler: Ludvig Munk til Nørlund, død paa Lundegaard 1602, 65 Aar; hans Frue Ellen Marsvin Jörgens Datter, død paa Ellensborg 1649, 78 Aar. Knud Rud Erichs Søn til Sandholt, død i Odense 1611, 55 Aar. Cancellie-Raad Peder Schmidt til Lundegaard, død 1711, 38 Aar; han gav sin Søster Gaard og Gods, men efter hende og Afkoms Død, skulde Gaard og Gods høre til Fyens Stiftes Fattige; hans Søster Else Cathrine Schmidt fik Commerce-Raad Lorentz Pedersen; deres Datter Frue Anneke Petersen, døde 1753 uden Børn, havde til Ægte Ridder og General-Lieutenant Adolf von Neuberg, (744) som havde været med i mange Batailler i Brabrand, var Herre til Veilegaard og Lundegaard, døde 1749, 63 Aar. Over ham er tre Faber. Paa Væggen ved Prædikestolen sees, at Bent Vesterman er fød og død paa Lundegaard 1582. Endeel Liig-Stene over Præsterne hvoriblant Provsten Magister Michel Hansen, Biskop Doct. Hans Michelsens Søn, død 1653, 33 Aar. Provsten Magister Henning Actonius. Provsten Magister Claus Michelsen, død 1712, 63 Aar. Søn Herr Michel Clausen, død 1743, 60 Aar. Søn Herr Michel Clausen, død 1743, 660 Aar. Et Epitaphium over Herr Hans Prig. Kirken kaldes St. Nicolai Kirke. I Kirken er 1690 ved en Gravs Opkastelse funden en Tin-Kande med gamle Engelske Sølv-Penge, som blev sendt til Kiøbenhavn. Til Lundegaards Fattige har Cancellie-Raad Schmidt 1711 givet 500 Rdlr., hvoraf 8 Fattige nyder Renten, see Hofm. Fund. Tom VI pag. 162. I Byen er af Frue Kirstine Munk opbyggt et grundmuret Hospital til 6 Fattige, men intet dertil lagt, saa at Huuset bortleyes af Odense Hospitals Forstander, see Hofm. Fund. Tom. VI. Pag. 285. En fierding Vey Nordvest fra Nørre Broebye er en liden Holm eller ophøyning, kaldet Rannisholm, hvor Ranild Jonsen, som var Marsk Stigs Tilhænger, siges at have havt sin Boelig, og der at være bleven fangen i sin Hule. Situationen og nogle Navne paa de der omkring liggende Pladser giver i det mindste tilkiende, at der haver været en Fæstning, og kaldes Stedet endnu Ranildshom. Endnu haves i Egnen en Viisen kaldet: De Ridere holder paa Giedebierg og seer de Ranild at ride ec. Dette Giedebierg ligger paa Marken lige for bemeldte Ranisholm. Paa Stoby Mark er en Høy, kaldet Stakkarle Høy, hvor der har været et Hedensk Begravelse. Den store Aae gaaer fra Brendegaards Søe, Arreskou Søe og Fleminges Søe forbi Gielsjou igiennem Sønder Broebye, derefter skiller den Nørre Broebye i to Deelee, løber saa ned til den store Bellinge Brøe igiennem Dalum forbi Odense. (745)
- y) Kirken er uden Taarn med en Klokke i Gavlen fra 1575. Bønderne skal selv have ladet bygge Kirken, og repareret den 1686, da Jens Bang var Præst. Ved Munkebye er en rindende Kilde, i samme Bye-Mark er funden sex Guld-Skaaler, som findes paa Konst-Kammeret i Kiøbenhavn. Paa Landet er nogle Hedenske Begravelser. Korshavn henger vel sammen med Auernakke, eller Munkebyes Begravelser. Korshavn henger vel sammen med Auernakke, eller Munkebyes Grund ved en lang smal Hvas, er en sextendeel Miil lang, men ey bredere end to Vogne, dog kan

ved høye Vande samme overskylles saaledes, at det ey er mueligt at komme derover uden med Baade. Bemeldte smalle Hals kaldes Dreyet.

- z) Kirken er med Taarn og to Klokker fra 1592, og 1679. Den var først af Bindingsverk, men siden ombyggt af Kampe-Steen og Muur, som blev færdig 1645. Et Epitaphium over Præsten Sören Jensen. En Lyse-Krone, og et stort Christophers Billede paa Væggen. Fordum gik Beboerne til Kirken i Faaborg. Præsten er 1555 tillagt den halve Konge- og halve Kirke-Tiende, see Hofm. Fund. Tom pag. 188. Landet er en halv Miil lang og en halv Miil bred af 96 Tdr. Hartkorn. Paa Landet er to Søer, nemlig Østre og Vestre Søe, samt en god Havn ved Revets Krog. Øen har sit Navn af Lye og Læe, der findes og Lytters Grav, som efter Tradition meenes at have været den første Beboere. Paa et andet Sted er Lille Kong LAURITZ Grav, kong SVENDS Grav, og en stor Steen der giver Lyd som en Klokke, nar man slaar paa den. Kong WALDEMAR II blev 1223 her fangen af Grev Henrich af Sverin ved en Kilde, kaldet Kongens Kilde, see Hvitfeld pag. 188.
- a) Kirken er med Taarn og en Klokke, er i god Stand og har smukke Ornamenten. Alter-Tavlen er af forgyldt Billehugger-Arbeyde. En Sølv forgyldt Kalk og en Sølv-Kande, paa Bunden staaer: Benedictus Blome (746) 1681, og uden om: Frölich blühende Vergnugung, alle Glück und Diensamheit, wunsch anitzo dein Herzens-Freund. Midt i Kirken henger en sort og en hvid Fane, hvis Inscription kan ikke læses.
- b) Heden Kirke er med et Taarn af Muur- og Bindingsverk, og er Annex til Søebye i Aasum-Herred.
- c) Kirken er med Taarn og to Klokker, den ene givet 1562 af Claus Bryske. Alter-Tavlen af Knud Bille til Lindved, Berete Banner til Flintholm 1590, Claus Bryske, Berte Banner og Claus Banner. Prædikestolen af Claus Bryske og Berte Banner 1566. I et aabte Begravelse ere følgende Liig: Oberste-Lieutenant Rubek Kaas til Lindskov og Veistrup, Erichs Søn, gift med Jytte Banner, han døde 1689, 46 Aar; hans Frue Jytte Banner, Geheime-Raad Niels Banner og Frue Anne Cathrine, Rubek Kaases Datter, død 1685, 9 Aar. En Søster fød 1680, som døde strax. En Kiste uden Inscription. Et Balsomeret Liig, som meenes at være Frue Berte fra Flintholm. Frue Charlotte Rasch, Etats-Raad Schouboes Enke, død paa Flintholm 1759. Hundstrup er Annex til Øster Schierninge i Sunds-Herred. I Hundstrup er en Gaard, som vel er en Bonde-Gaard, men har fordum været beboet af Frue Kirstine Kaas og flere, den har sine Jorder for sig selv.
- d) Hillerslev Kirke er med Taarn og en Klokke, givet 1639 af Erich Qvitzau, Anne Krabbe og Riborre Brokkenhuus. I et aabte Begravelse er endeel (747) Liig-Kister uden Inscriptioner. Kirken blebv fordum betient af Munkene paa Holme Closter. Hvad til Skolen er givet af Baron Friderich Trolle 1693 findes anført i Hofm. Fund. Tom. VI pag. 151. I Sognet er en Gaard, kaldet Høyrupgaard, smuk opbyggt af Bachman, og tilhører nu Conferentz-Raad Holsteen paa Arreskou; den har fordum været beboet af Hartvig Kaas fra Møllerup, Broder Jörgen Kaas og Frue Anne Juel. Af Sallinge Bye har Herreder sit Navn. I Egnen findes mange Kilder. Hillerslev Sogn er Annex til Øster Hæsing Sogn. Den store Aae, som har sin Udspring fra Brahe Trolleborg Skove, løber under Hillerslevbroe, og skiller Sandholt og Lyndelse Byes Marker fra Gielskou og Broebyegaards Eenemerker, derefter løber den igennem Nørre Broebye til Dalum Mølle, omkring Odense til Stege, hvor den faldet i Stranden. Salling Herreds Segl har i gamle Dage været en udstrakt Haand.